

SANDOZ

lek

Premikamo meje za bolnike

Poročilo o trajnostnem razvoju družbe
Lek d.d. za leto 2024

Kazalo vsebine

01	Poudarki 2024	29	Zavzemanje za trajnost	74	Vodenje z integriteto
02	Nagovor glavnega izvršnega direktorja Leka in predsednika Sandoza Slovenija	30	Politika varovanja zdravja, varnosti in okolja (ZVO)	75	Organi upravljanja
04	O nas	34	Uveljavljanje aktivne okoljske politike	77	Kakovost in varnost izdelkov
06	Pregled leta 2024	35	Surovine in naravni viri	79	Etičnost pri poslovanju
09	Razvojne in proizvodne lokacije	36	Energija	81	Sodelovanje z dobavitelji
12	Pregled vlaganj	40	Voda	83	Vsebinsko kazalo po standardu GRI
13	Strategija ESG	43	Odpadki	87	Izjava okoljskega preveritelja
14	Štirje stebri naše strategije ESG	47	Emisije v zrak	88	Slovar pomembnih izrazov
15	Bistvene trajnostne teme in vključevanje deležnikov	51	Izpusti v vode		
19	Okviri poročanja	55	Drugi okoljski vplivi		
20	Spodbujanje dostopnosti in pozitivnih vplivov	57	Varnost		
23	Generična zdravila	59	Opolnomočenje naših ljudi		
24	Podobna biološka zdravila	60	Korporativna kultura		
25	Partnerstva	65	Raznolikost, pravičnost in vključenost		
		67	Varnost in zdravje pri delu		
		71	Usposabljanje in izobraževanje		

Poudarki 2024

ČISTI PRIHODKI OD PRODAJE

1.451 mio EUR

v letu 2024, 1.595 mio EUR v letu 2023

PODOBNA BIOLOŠKA ZDRAVILA

15-%

delež v prodaji, rast z 9,5 % v letu 2023

STRATEŠKI PROGRAMI

75

organiziranih dogodkov za razvoj inovacij
in talentov

ŠTEVILO REDNO ZAPOSLENIH

3.024

ob koncu leta 2024, 4 % več kot leta 2023

IZOBRAŽEVANJE

111,1 ure

na zaposlenega v letu 2024

NEZGODE PRI DELU

0,16

kazalnik LTIR, izboljšanje glede na leto
2023 (0,27)

ENERGETSKA UČINKOVITOST

473 GJ

porabljene energije na mio EUR prihodkov,
624 GJ v letu 2023

RAZNOLIKOST

57,5-%

delež žensk med zaposlenimi

Nagovor glavnega izvršnega direktorja Leka in predsednika Sandoza Slovenija¹

Prvo polno leto, v katerem smo poslovali kot osredotočeno farmacevtsko podjetje, je bilo za Lek zelo uspešno. Izpolnili smo ključne poslovne cilje in z velikimi koraki nadaljevali cikel strateških naložb za dostopno zdravljenje. Prenovili smo tudi izhodišča za merjenje napredka in prepoznavanje priložnosti pri uresničevanju naših trajnostnih ciljev. Ponovno smo dokazali, da znamo rasti odgovorno – s posluhom za ljudi, bolnike, za okolje in skupnosti, v katerih delujemo. Leto 2024 nas bo tudi zato spremljalo še dolgo.

Na zadnji dan leta je bilo v Leku že več kot 3.000 zaposlenih, ki svoje znanje in ustvarjalnost vlagamo v proizvodnjo in razvoj dostopnih zdravil visoke kakovosti. V svojih vrstah smo v celem letu pozdravili več kot 400 novih sodelavcev. Skupaj oblikujemo delovno okolje, ki temelji na pravičnosti, raznolikosti in vključenosti. Kako pomembna sta znanje in opolnomočenje sodelavcev v Leku, kaže podatek, da se je vsak zaposleni v povprečju izobraževal skoraj 14 dni. Naše odgovorne kadrovske prakse je potrdil šesti zaporedni naziv najuglednejši delodajalec v Sloveniji ob certifikatih Top Employer 2024 in TOP investitor v izobraževanje.

Inovacijska kultura je globoko vtkana v naš DNK, kar so ponovno dokazali naši raziskovalci in raziskovalke. Na Sandozovih dnevih raziskav in razvoja so prejeli kar 14 od skupaj 19 podeljenih znanstvenih nagrad, med njimi najvišjo nagrado za znanstveno odličnost. Osvojili smo tudi zlato nacionalno priznanje GZS za inovativne dosežke za razvoj prvega generičnega zdravila za zdravljenje anemije z železovo karboksimaltozo. Prebojni dosežek je plod slovenskega znanja, zdravilo pa v celoti proizvedeno v Sloveniji. Z vrhunsko kakovostjo raziskovalnega dela si prizadevamo, da prispevamo k ohranjanju in krepitevi Sandozovega položaja vodilnega svetovnega proizvajalca generičnih in podobnih bioloških zdravil.

Dolgoročno so naravnane tudi Sandozove naložbe na področju podobnih bioloških zdravil, ki so usmerjene v Slovenijo. Gradnji naprednega razvojnega centra v Ljubljani in visokotehnološkega centra za proizvodnjo učinkovin v Lendavi potekata po načrtih in bosta zaključeni do konca leta 2026. Naložbi podpirata Sandozov obstoječi in prihodnji portfelj podobnih bioloških zdravil na terapevtskih področjih, kjer lahko dosežemo največje spremembe za bolnike. Z njima bomo še utrdili našo vlogo na globalnem zemljevidu biofarmacevtike ter razširili dostop do kakovostnih terapij s podobnimi biološkimi zdravili.

Širili smo svojo vpetost v okolje in se razvojno povezovali. Z izobraževalnimi in raziskovalnimi ustanovami v Sloveniji in tujini smo v letu 2024 sodelovali pri več kot 75 projektih, dogodkih in programih. Poseben mejnik predstavlja podpis sporazuma o strateškem sodelovanju z Univerzo v Ljubljani, Univerzo v Mariboru in Univerzo na Primorskem, ki bo še dodatno okrepil naša skupna prizadevanja v izobraževanju in raziskovanju. Z raznovrstnimi pobudami in oblikami podpore vsako leto vključimo v svojo dejavnost okoli 300 mladih. Posebej ponosni smo na inovativna programa ScienceBEAT in TechBEAT, ki navdušujeta prihodnje generacije znanstvenikov in inženirjev.

¹GRI 2-22

Pomembna je tudi naša vloga pri obvladovanju okoljskih vidikov poslovanja Sandoza. V letu 2024 smo aktivno sodelovali pri posodabljanju skupne trajnostne strategije in prispevali k bolj enotnemu upravljanju tega področja v celotni skupini. Veseli nas, da je Sandoz prepoznal naše dobre okoljske prakse, ki se že prenašajo na ostale lokacije.

Trdno smo zavezani Sandozovim ciljem okoljske trajnosti, ki smo jih opredelili za področja podnebja, odpadkov in vode. Energetski učinkovitosti in skrbnemu ravnanju z naravnimi viri zato še naprej namenjamo veliko pozornosti. Z različnimi projekti smo prihranili več kot 15.000 GJ energije in tako preprečili izpust več kot 860 ton CO₂e. V Lendavi smo porabo vode znižali za več kot 3 %, količino odpadkov iz proizvodnje pa za slab odstotek. V prihodnjih treh letih, 2025–2027, bomo za zelene naložbe, s katerimi bomo krepili energetsko učinkovitost ter zmanjševali okoljski odtis, namenili okrog 20 milijonov evrov. Naša rast gre tako z roko v roki z našimi trajnostnimi prizadevanji.

Za dosežke v intenzivnem letu 2024, v katerem smo izpolnili zastavljene cilje, obenem pa poglobljali sprejete usmeritve in poenostavljali naše procese, se iskreno zahvaljujemo vsem sodelavkam in sodelavcem. Vse doseženo in obsežne naložbe, ki so v teku, odražajo znanje, predanost in požrtvovalno delo zaposlenih ter omogočajo našo uspešno prihodnost. Za zaupanje, podporo in sodelovanje se zahvaljujemo vsem našim partnerjem v gospodarstvu, raziskovanju in izobraževanju, državnim in lokalnim ustanovam ter vsem, ki nas podpirate, spodbujate in navdihujete pri odgovornem premikanju mej.

Gregor Makuc,
glavni izvršni direktor Leka in predsednik Sandoza Slovenija

Z velikimi koraki smo nadaljevali cikel strateških naložb za dostopno zdravljenje. Ponovno smo dokazali, da znamo rasti odgovorno – s posluhom za ljudi, bolnike, za okolje in skupnosti, v katerih delujemo.”

O nas

Lek farmacevtska družba d.d. (v nadaljevanju družba Lek ali Lek) je delniška družba v 100-odstotni lasti družbe Sandoz AG.

Na dan 31. 12. 2024 je imel Lek 100-odstotni lastniški delež v družbi Sandoz farmacevtska družba d.d. s sedežem v Sloveniji in 74,5-odstotni lastniški delež v družbi Čistilna naprava Lendava d.o.o.

Lek, član skupine Sandoz²

Naziv:	Lek farmacevtska družba d.d.
Skrajšani naziv:	Lek d.d.
Sedež družbe:	Ljubljana
Poslovni naslov:	Verovškova ulica 57, 1526 Ljubljana, Slovenija
Matična številka:	1732811000
Standardna klasifikacija dejavnosti (NACE):	21.200 Proizvodnja farmacevtskih preparatov
Registracija:	Okrožno sodišče v Ljubljani pod registrsko številko: 1/36542/00
Telefon:	+386 1 580 21 11
E-pošta:	info.lek@sandoz.com
Spletna stran:	http://www.lek.si

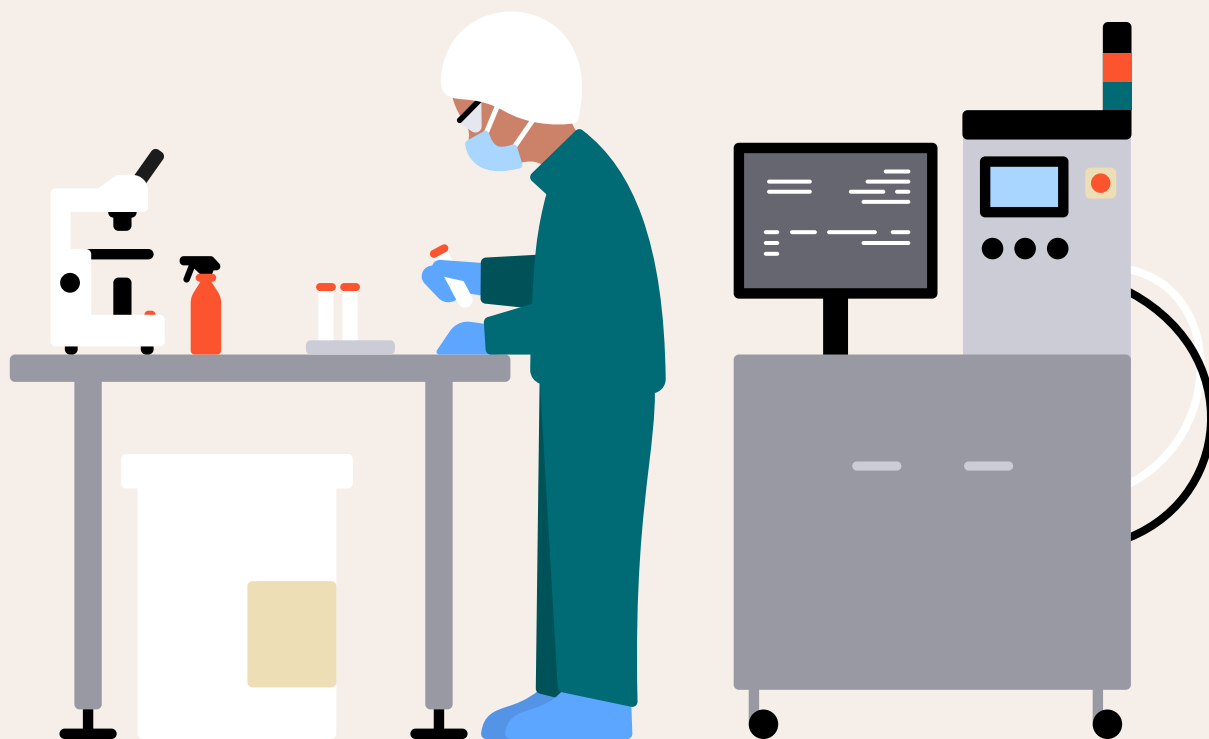
Kontaktne osebe

Odgovorna oseba

Bojan Kulčar, predstavnik enote Zdravje, varnost in okolje (ZVO) v Sloveniji; bojan.kulcar@sandoz.com

Kontaktna oseba za informacije o poročanju o trajnostnem razvoju³

Mojca Potočnik, pooblaščenka za varstvo okolja; mojca.potocnik@sandoz.com

² GRI 2-1
³ GRI 2-3

Pregled leta 2024

Poslovanje v letu 2024

Pomembnejši podatki o poslovanju⁴

	31. 12. 2024	31. 12. 2023	31. 12. 2022	Indeks 24/23
Število zaposlenih	3.024	2.895	5.771	104
- lokacija Ljubljana	2.053	1.896	3.467	108
- lokacija Mengeš	106	88	1.378	120
- lokacija Lendava	813	758	720	107
- lokacija Prevalje	40	149	197	27
- najeta skladišča	11	4	9	275
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	1.450,694	1.595,224	1.548,608	91

Ekonomski učinki poslovanja⁵

Lekovi čisti prihodki od prodaje in dobiček so se gibali v skladu s pričakovanji in so bili nekoliko nižji v primerjavi s predhodnim letom, ko je bila izvedena oddelitev dela poslovanja na novo družbo. Tako smo v letu 2024 ustvarili čiste prihodke od prodaje v višini 1.451 milijonov evrov in v primerjavi z letom prej manjše za 9,1 %.

Dosežki in dogodki iz poslovanja v letu 2024

V prvem letu, v katerem smo v celoti poslovali kot člani skupine Sandoz in osredotočeno farmacevtsko podjetje, smo uresničevali napovedana velika vlaganja v razvoj in širitev proizvodnih zmogljivosti. Usmerjena so predvsem na področje podobnih bioloških zdravil.

Ključni poudarki poslovanja:

- Konec leta 2024 je bilo v družbi Lek skupno **3.024 zaposlenih**. Povprečno je število zaposlenih značalo 2.942. Zaposlovali smo vse leto in pridobili več kot 400 novih zaposlitev.
- Nadaljevali smo gradnjo Lekovega **visokotehnološkega centra za biofarmacevtsko proizvodnjo učinkovin v Lendavi**, ki bo predvidoma začel obratovati do konca leta 2026. Graditi smo začeli **najsodobnejši center za razvoj podobnih bioloških zdravil v Ljubljani**, v katerem bo potekal razvoj podobnih bioloških zdravil od razvoja učinkovin do končnih izdelkov.
- Prejeli smo zlato nacionalno **priznanje za inovativne dosežke**, ki ga podeljuje Gospodarska zbornica Slovenije. Tim iz Razvojnega centra Slovenija je bil nagrajen za razvoj generičnega zdravila za zdravljenje anemije, ki vsebuje zdravilno učinkovino železove karboksimaltoze. Kot prvi na svetu smo na osnovi lastnega znanja in z inovativnimi pristopi razvili generično zdravilo, ki se uporablja v obliki disperzije za injiciranje ali infundiranje.
- Ponovno smo prejeli certifikat **TOP investitor v izobraževanje** za nadpovprečna vlaganja v izobraževanje in razvoj zaposlenih.
- Priznanja Leku kot zaposlovalcu sta dopolnila že šesti naziv **najuglednejšega delodajalca** v Sloveniji in priznanje **Top Employer 2024**. Prejeli smo tudi priznanje **Vključi.Vse** in postali ustanovni član LGBT+ Business Networka v Sloveniji.
- Za dogodek TechBEAT smo osvojili nagrado **inženirska iskra 2024**. Priznanje prepoznava najbolj prebojne izvirne prakse in projekte, ki so pomembno prispevali k razvoju in veljavi inženirskega poklica ter navduševanju zanj pa tudi k inovativnosti v družbi, in ga podeljuje iniciativa Inženirke in inženirji bomo!
- Obnovili smo zahteve certifikata odgovornega ravnanja **POR** in uredbe ES122/2009 s spremembami – Sistem ravnanja z okoljem **EMAS**. Ponovno smo izpolnili tudi zahteve okoljskega standarda **ISO 14001:2015** ter standarda za sisteme vodenja varnosti in zdravja pri delu **ISO 45001:2018**.

⁴ GRI 2-6

⁵ GRI 201-1

Cilji na področju zdravja, varnosti in okolja

Načrte, cilje ter programe na področju zdravja, varnosti in okolja (ZVO) dosledno uresničujemo in posodabljammo ter tako izboljšujemo svoje delovanje. To dosegamo s pomočjo:

- vzpostavljenih merljivih ciljev na vseh ravneh organizacije,
- izdelave in dokumentiranja akcijskih načrtov,
- vzdrževanja strategij ZVO in dolgoročnih planov,
- vključevanja ciljev in akcijskih planov v proces poslovnega načrtovanja.

Priznanje Lekovim dobrim okoljskim praksam

V razvoj in uresničevanje trajnostnih usmeritev Sandoza smo dejavno vključeni s specialističnimi znanji in izkušnjami. Nekateri naši pristopi za spremljanje in obvladovanje okoljskih vplivov se uveljavljajo kot standard tudi na drugih Sandozovih lokacijah.

V procesu oblikovanja posodobljene trajnostne politike Sandoza smo opredelili metodologije in kazalnike, ki jih enotno spremljamo v vseh družbah skupine. V Leku smo bili na nadgradnjo sistema spremljanja zelo dobro pripravljeni. Podatke in kazalnike redno spremljamo že vrsto let in jih javno objavljamo tudi v naših trajnostnih poročilih. Zajem in kakovost podatkov ter izračuni kazalnikov so predmet notranjih in zunanjih preverjanj in zato na visoki ravni.

Način spremljanja emisij hlapnih organskih spojin (HOS), ki smo ga vzpostavili, je kot dobro prakso prepoznal tudi Sandoz in v prihodnjih letih bo prenesen na druge lokacije skupine. Pri spremljanju teh emisij je posebej pomembno, da pravilno in natančno prepoznamo mesta, kjer nastajajo. Tako lahko emisije nadzorujemo in načrtujemo ukrepe za njihovo zmanjšanje. V Leku smo prepoznani po

sistematičnem pristopu pri spremljanju in obvladovanju našega vpliva na okolje, za kar je potrebnega veliko znanja, od razumevanja procesov, postavitve merilnikov do analiz podatkov in poglobljenega poznavanja nacionalne in evropske zakonodaje.

Strokovnost pristopa v Leku je Sandoz prepoznal tudi pri spremljanju masne bilance, ki je ključnega pomena za prepoznavanje farmacevtskih učinkov v okolju. Razvili smo lastno metodo za ugotavljanje teh učinkovin v odpadni vodi in jo podprli z meritvami. Na osnovi izvedenih analiz se v Leku že povezujemo z drugimi Sandozovimi lokacijami ter Kemijskim inštitutom in Institutom "Jožef Stefan". Prizadevamo si, da bi Slovenija postala središče analitičnega razvoja za to pomembno področje – ne le za potrebe Sandoza, temveč tudi širše.

Z rešitvami, razvitimi v Sloveniji, dokazujemo, da so naše znanje in izkušnje lahko vzvod za globalne učinke na področju okoljske trajnosti. Verjamemo, da lahko prispevamo k pozitivnim spremembam."

Bojan Kulčar,
predstavnika enote Zdravje, varnost in okolje (ZVO) v Sloveniji

Posebno skrb namenjamo učinkoviti rabi naravnih virov ter zmanjševanju okoljskih vplivov svojih dejavnosti in izdelkov v celotnem življenjskem ciklu. Zastavljene imamo konkretne cilje ter jasno opredeljene odgovornosti, pri čemer izhajamo iz zakonskih predpisov in korporativnih usmeritev ter svoje zavezanosti integriteti in etičnim načelom. Cilji ZVO so opredeljeni glede na:

- politiko ZVO,
- cilje in zahteve Sandoza,
- prepoznane pomembne vidike ZVO po posameznih področjih,
- zakonske in druge zahteve ter stališča deležnikov,
- finančne in tehnološke zmožnosti ter
- zahteve združenj.

Cilji ZVO so opredeljeni kot skupni in specifični cilji po lokacijah. Potrjujejo jih direktorji lokacij in predstavniki lokacij ZVO. Ločimo prav tako tudi cilje organizacije in osebne cilje vodij. Njihovo uresničevanje obdobjno spremljamo na različnih ravneh organizacije ter polletno in letno v pogovorih vodij z zaposlenimi.

Podatke za poročanje zbiramo in potrjujemo v sistemu Enablon. Učinkovitost ravnanja z okoljem izboljšujemo z vključevanjem vseh zaposlenih v sistem skrbi za okolje. Z odprtim dialogom zagotavljamo informacije notranji in zunanji javnosti ter redno vrednotimo uspešnost delovanja sistema.

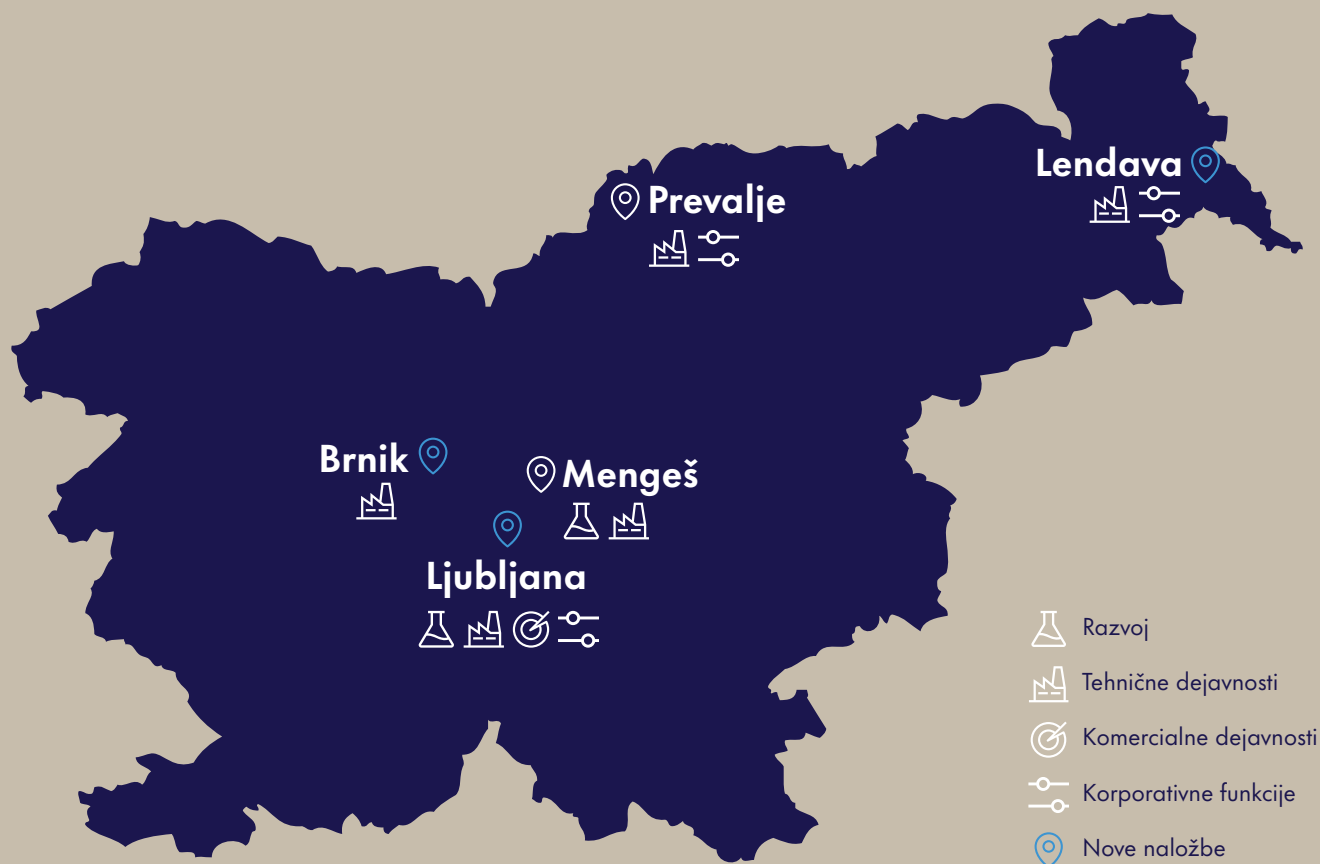
Uresničevanje kratkoročnih Lekovih ciljev ZVO za leto 2024

Področje	Kazalnik	Cilj	Status 2024
Varnost in zdravje	Resne in smrtne poškodbe (SIF)	0	2
	Vodstveni varnostni obhodi na 200.000 delovnih ur	30	42
	Izpostavljenost zaposlenih kemikalijam in drugim nevarnim snovem, ki presegajo dovoljene mejne vrednosti	0	0
Korektivni ukrepi	Izvršitev ukrepov na odstopne inšpekcij	100 %	100 %
	Število zamujenih ukrepov na večje in kritične odstopne (CAPA)	0	0

Okoljskih ciljev za leto 2024 nismo določili, saj primerjava s predhodnim letom zaradi oddelitve lokacij v Ljubljani in Mengšu ni realna. Gibanja porabe vode, energije in nastalih odpadkov sicer celovito spremljamo, vendar zaradi prej omenjenih razlogov niso primerljiva z letom 2023. Leto 2024 smo določili kot izhodiščno leto, ki bo usmeritev za sprejetje kratkoročnih in dolgoročnih okoljskih ciljev za posamezne lokacije v naslednjem letu.

Področje	Kazalnik	Primerjava 24/23
Okolje	Poraba energije	Lendava: +0,7 % Ljubljana: -36,4 % Mengeš: -91,2 %
	Poraba vode	Lendava: -3,4 % Ljubljana: -28,0 % Mengeš: -99,8 %
	Količina odstranjenih odpadkov	Lendava: -0,9 % Ljubljana: -35,6 % Mengeš: -89,2 %

Razvojne in proizvodne lokacije⁶

LJUBLJANA

~ **2.200** sodelavcev

LENDAVA

~ **850** sodelavcev

MENGEŠ

~ **100** sodelavcev

PREVALJE*

~ **40** sodelavcev

BRNIK

~ **10** sodelavcev

* Proizvodnja na Prevaljah je bila ustavljena konec leta 2023.

⁶ GRI 2-1, 2-6

Lokacija Ljubljana

V Ljubljani je sedež družbe Lek in poslovno središče, od koder vodimo nekatere poslovne storitve in korporativne funkcije, kot so regulatorne zadeve, nabava, pravne zadeve, oskrba, korporativne zadeve, strateški programi in prodajne dejavnosti za celotno regijo Srednje in Vzhodne Evrope. Na lokaciji potekajo razvoj in raziskave v enoti Tehnični razvoj podobnih bioloških zdravil ter v vodilnem in največjem Sandozovem razvojnem centru, proizvodnja pa se odvija v enoti Aseptični izdelki.

Aseptični izdelki

V enoti iz več kot 40 aktivnih učinkovin proizvajamo več kot 700 končnih izdelkov. Za trge po vsem svetu jih polnimo v sterilne ampule in viale ali v obliki nesterilnih raztopin, pršil za nos in sirupov. Proizvajamo podobna biološka zdravila in kompleksne injekcijske izdelke v obliki tekočih vial oziroma zahtevna nosna pršila.

V letu 2024 smo presegli večino proizvodnih načrtov. Proizvedli smo 30 % več nazalnih sprejev kot v letu 2023, predvsem zaradi zagona nove proizvodne linije. Proizvodnja tekočih vial je bila rekordna in dosegla 5 milijonov. Zaradi ukinitve enega od izdelkov smo proizvedli nekoliko manj liofiliziranih vial, količine ampul pa so ostale na ravni prejšnjega leta.

Aseptični izdelki Ljubljana

Začeli smo gradnjo nove stavbe, v kateri bosta prostor za novo lastno raztehtovalnico in prostor za skladiščne zmogljivosti t. i. hladne verige. Tu bomo shranjevali učinkovine za podobna biološka zdravila, ki jih je treba shranjevati pri temperaturi -70°C , in končne oblike podobnih bioloških zdravil v vialah, ki jih je treba shranjevati pri temperaturi od 2 do 8°C .

V dveh novih laboratorijih smo začeli analizirati naša podobna biološka zdravila in sekundarne ovojnine. Prav tako potekajo gradbena dela za zadnji laboratorij za analizo vstopnih surovin in pomožnih snovi, ki bo zagotovil popolno neodvisnost od družbe Novartis d.o.o.

Uspešno smo opravili tudi devet inšpekcijskih pregledov regulatornih organov in potencialnih kupcev ter interne inšpekcije. Ponovno smo potrdili visoko kakovost ter skladnost naših zdravil in proizvodnih procesov.

Razvojni center Slovenija

Vodilni razvojni center za generična zdravila v skupini Sandoz je specializiran za razvoj tehnološko zahtevnih izdelkov. V enoti je med zaposlenimi približno tretjina doktorjev znanosti, s svojim znanjem in izkušnjami pa smo nosilci uvajanja Sandozovih izdelkov na svetovne trge. Na osnovi skrbnih prizadevanj za zagotavljanje najvišjih standardov varnosti, kakovosti in dobrih delovnih praks smo v letu 2024 uspešno prestali dve interni presoji ter nenapovedano inšpekcijo Ameriške agencije za hrano in zdravila.

Laboratorij Razvojnega centra Slovenija

Tehnični razvoj podobnih bioloških zdravil

Leto je bilo za Tehnični razvoj podobnih bioloških zdravil zelo uspešno in na številnih področjih prelomno. Število odobritev s strani regulatornih organov na ključnih trgih je bilo rekordno. Oddali smo dve novi vloge za podobna biološka zdravila in dosegli pomemben napredek v projektih razvojnega portfelja.

Aprila smo v Ljubljani začeli gradnjo najsodobnejšega centra za tehnični razvoj podobnih bioloških zdravil, ki bo omogočil izvajanje inovativnih in učinkovitih procesov – vse od razvoja celičnih linij, biotehnoloških procesov, formulacij zdravil do vitkih in robustnih postopkov za prenos izdelkov v proizvodnjo.

V letu 2024 se je enoti pridružilo več kot 70 novih strokovnjakov na različnih področjih razvoja. Uspešno smo prestali tudi interno presojo razvoja enega od podobnih bioloških zdravil kot tudi interno presojo za gradnjo omenjenega naprednega razvojnega centra.

Lokacija Prevalje

Na prevaljski lokaciji smo proizvodnjo ustavili ob zaključku leta 2023, v letu 2024 pa smo začeli z demontažo proizvodne in ostale opreme. Namestili smo opremo za vzpostavitev samostojnega analitskega laboratorija, stabilnostnih komor, prostorov za kontravzorke in arhivov. Uspešno smo opravili tudi dve presoji s strani Javne agencije Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke (JAZMP) in interne Sandozove inšpekcije.

Lokacija Lendava

Antiinfektivni Lendava

V Antiinfektivnih Lendava nadaljujemo proizvodnjo dveh aktivnih učinkovin. Kalijev klavulanat je naš vodilni proizvod, gentamicin sulfat pa proizvajamo v manjših količinah. Proizvodnja kalijevega klavulanata in mešanic API (mešanica kalijevega klavulanata z inertnim materialom) je bila skladna z načrtovanim. Nekoliko nižje so bile potrebe kupcev gentamicina in s tem posledično tudi naša proizvodnja.

Antiinfektivni Lendava

Vse presoje kupcev v letu 2024 so bile izvedene kot zelo uspešne in so potrdile visoko raven kakovosti in dobrih proizvodnih praks. Tudi na področju varovanja zdravja in okolja smo dosegli zastavljene cilje ter nadaljevali uspešno nadgrajevanje varnosti procesov in varnostne kulture zaposlenih. Prav tako smo nadaljevali projekte za optimizacijo procesov, izboljšanje energetske učinkovitosti lokacije in zmanjšanje vplivov na okolje.

Trdni izdelki

V letu 2024 smo v enoti Trdni izdelki v celoti integrirali proizvodnjo probiotikov (Linex portfelj) v Mengšu. Kot proizvodna lokacija smo dosegli vse ključne kazalnike uspešnosti poslovanja na področjih varnosti, kakovosti, oskrbovalne verige, produktivnosti in financ. Izboljšali smo kazalnike servisiranja kupcev in znatno znižali število deficitarnih izdelkov na trgih ob izboljšanju kazalnikov oskrbe s tabletami in kapsulami s strani dobaviteljev. S 180 milijoni pakiranj smo dosegli 3,5-odstotno rast v primerjavi z letom 2023.

Nadaljevali smo preoblikovanje portfelja izdelkov, ki bodo obenem ključni za prihodnji razvoj proizvodne lokacije. Potekali so prenosi velikega portfelja izdelkov Sandoza v pretisnih omotih v Lendavo. Ključna pozornost pa je bila usmerjena v začetek vzpostavitve Sandozovega kompetenčnega centra za pakiranje v stekleničke in platenke. Nova linija za stekleničke in platenke je začela s komercialno proizvodnjo v novembru 2024. S to tehnologijo se Trdni izdelki v prihodnje usmerjajo tudi na trg ZDA.

Pregled vlaganj

V letu 2024 smo intenzivno vlagali v razvojne in proizvodne zmogljivosti, s čimer širimo integrirano razvojno-proizvodno mrežo za podobna biološka zdravila, povečujemo produktivnost in vzpostavljamo popolno neodvisnost Sandoza od Novartisa.

Ljubljana

Aprila smo v Ljubljani začeli z gradnjo centra za razvoj podobnih bioloških zdravil. Napredni visokotehnološki razvojni center, v vrednosti približno 90 milijonov evrov, bo zgrajen do leta 2026. Z njim bo Lekova ljubljanska lokacija postala ena ključnih lokacij za razvoj podobnih bioloških zdravil v Sandozu. Novi razvojni center za podobna biološka zdravila bo zaposloval približno 200 strokovnjakov in okrepil notranje zmogljivosti za celovit razvoj podobnih bioloških zdravil, od razvoja učinkovin do končnih izdelkov za podobna biološka zdravila.

Julija smo v prostorih Razvojnega centra Slovenija odprli laboratorij za razvoj učinkovin za podobna biološka zdravila. Z laboratorijem, ki predstavlja začasno rešitev, dokler novi center za razvoj podobnih bioloških zdravil ne bo zgrajen, smo omogočili začetek celovitega razvoja podobnih bioloških zdravil. Zasnovan in opremljen je za izvajanje ključnih aktivnosti v procesu razvoja bioloških učinkovin, vključno z razvojem celičnih linij in razvojem procesov za proizvodnjo učinkovin.

Arhitekturna podoba novega razvojnega centra za podobna biološka zdravila v Ljubljani.

Nove laboratorijske zmogljivosti smo vzpostavili tudi v enoti Aseptični izdelki Ljubljana. V analitskem laboratoriju za kontrolo velikih molekul izvajamo analize za Sandozova podobna biološka zdravila, v laboratoriju za kontrolo ovojnine pa analizo materialov za celoten Sandoz.

V tej enoti je stekla tudi gradnja nove stavbe, v kateri bosta prostor za novo lastno raztehtovalnico in prostor za skladiščne zmogljivosti t. i. hladne verige. Slednje bodo namenjene shranjevanju učinkovin za podobna biološka zdravila ter končnih oblik podobnih bioloških zdravil v vialah. Vzpostavili smo tudi novo proizvodno linijo za polnjenje vial v skupni vrednosti 40 milijonov evrov. Z različnimi naložbami in novimi projekti ta enota odpira pot, da postane glavna Sandozova proizvodna lokacija za podobna biološka zdravila, polnjena v viale.

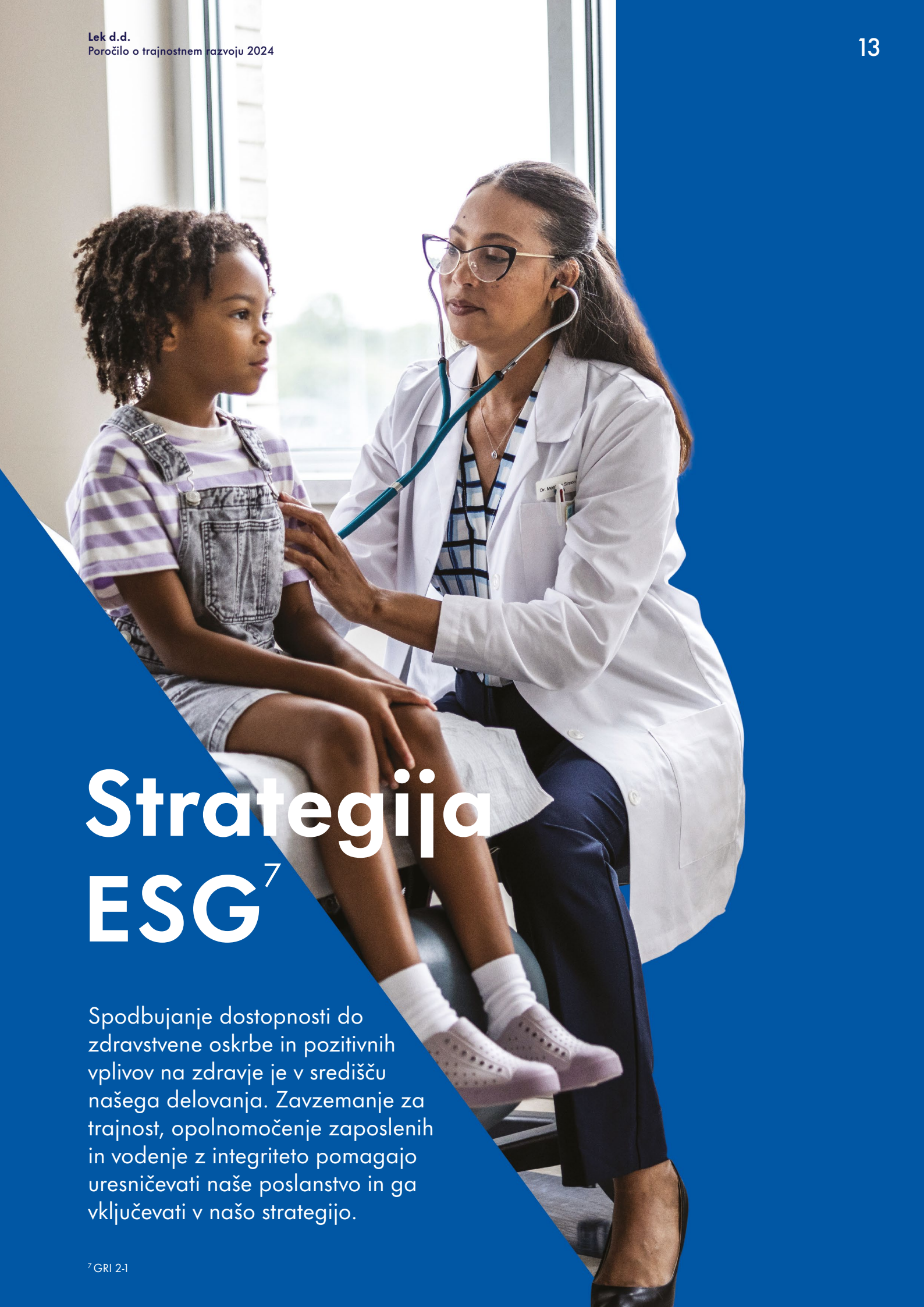
Lendava

V Lendavi gradimo nov visokotehnološki center za proizvodnjo učinkovin za podobna biološka zdravila v vrednosti več kot 400 milijonov evrov. To je največja posamična naložba v Lekovi zgodovini in ena največjih neposrednih naložb v Sloveniji. Gre za prvi tovrstni proizvodni center v Sandozu, ki bo zgrajen predvidoma do konca leta 2026 in s katerim Sandoz postavlja temelje za zadovoljitev prihodnjega naraščajočega povpraševanja po podobnih bioloških zdravilih.

V enoti Trdni izdelki smo vzpostavili tudi Sandozov kompetenčni center za pakiranje v stekleničke in plastenke. Nova linija za stekleničke in plastenke je začela s komercialno proizvodnjo novembra 2024, kar je pet mesecev pred načrtovanim rokom in spada med ključne korake k doseganju popolne Sandozove neodvisnosti.

Arhitekturna podoba nastajajočega centra za proizvodnjo učinkovin za podobna biološka zdravila v Lendavi.

Strategija ESG⁷

Spodbujanje dostopnosti do zdravstvene oskrbe in pozitivnih vplivov na zdravje je v središču našega delovanja. Zavzemanje za trajnost, opolnomočenje zaposlenih in vodenje z integriteto pomagajo uresničevati naše poslanstvo in ga vključevati v našo strategijo.

⁷GRI 2-1

Štirje stebri naše strategije ESG

Spodbujanje dostopnosti in pozitivnih vplivov

Pionirski dostop do generičnih in podobnih bioloških zdravil po vsem svetu je osrednjega pomena za naše delovanje. Proizvajamo kakovostna zdravila v velikih količinah, zaradi česar so dostopnejša in cenovno ugodnejša, hkrati pa sodelujemo pri spodbujanju pozitivnih vplivov na zdravje v družbi.

Zavzemanje za trajnost

Zavzemamo se za okoljsko trajnost, pri čemer dajemo prednost zmanjševanju ogljičnega odtisa in ohranjanju naravnih virov.

Opolnomočenje naših ljudi

Zavedamo se, da so pri udeležanju Sandozovega poslanstva osrednjega pomena naši ljudje. Zagovarjamo raznolikost, pravičnost in vključenost ter razvijamo izjemne talente.

Vodenje z integriteto

Spodbujamo močno korporativno upravljanje, ki omogoča premišljeno upravljanje tveganj, etično vedenje in varne visokokakovostne izdelke.

Odgovornost za dostopno zdravje

Premikanje mej dostopnosti za bolnike je namen in jedro Sandozove poslovne strategije. Vendar dostopnost ni samostojen prednostni cilj, uresničevati jo želimo na odgovoren način.

Med Sandozovimi strateškimi stebri ESG je izgradnja močnega upravljaljskega okvira. Z njim spodbujamo redno in proaktivno sodelovanje z deležniki, trajnostno poročanje in najboljše prakse preglednosti, odgovornosti in etičnega ravnanja.

Potrebe in izzive, s katerimi se soočajo bolniki, prepoznavamo dnevno in njihove poglede vključujemo tudi v načrtovanje izdelkov. Za obveščenost bolnikov, poznavanje bolezni in varovanje zdravja organiziramo izobraževanja, nudimo strokovne nasvete na svojih spletnih straneh in preko številnih informativnih gradiv v lekarnah ter zdravstvenih ustanovah. Redno sodelujemo s skupinami bolnikov, da jim pomagamo dostopati do zdravil, ki jih potrebujejo.

S stalnim, odprtim in tvornim dialogom gradimo dolgoročne, pozitivne odnose z lokalnimi skupnostmi, v katerih delujemo. Posebno pozornost namenjamo podpori ranljivim skupinam ter projektom za izboljšanje dostopa do zdravja in za krepitev zdravega načina življenja. Sodelujemo z izobraževalnimi ustanovami in spodbujamo promocijo znanosti. Vračanje družbi je del naše kulture in trajnostne naravnosti.

Naše sodelovanje s ključnimi deležniki presega gradnjo zaupanja. Tako nastajajo trdna partnerstva, s katerimi lahko bolje in učinkoviteje zagotavljamo kakovostna in dostopna zdravila.”

Mojca Pavlin,
komunikacijski
manager ekspert

Bistvene trajnostne teme in vključevanje deležnikov⁸

V Sandozu delujemo s trajnostno miselnostjo in vemo, da so odgovorne prakse upravljanja koristne za okolje in za družbo.

V svoje poslovanje vključujemo notranje in zunanje deležnike ter tako poskušamo razumeti njihove potrebe in pričakovanja. Zavezani smo odprtemu in preglednemu komuniciranju s finančno javnostjo, zaposlenimi, bolniki, dobavitelji in drugimi ključnimi deležniki.

V letu 2024 smo v Sandozu na ravni celotne skupine izvedli oceno dvojne pomembnosti (Double Materiality Assessment – DMA) v skladu z Evropskimi standardi poročanja o trajnostnem razvoju (ESRS). Z analizo smo prepoznali deset najpomembnejših trajnostnih tem, ki imajo največji finančni vpliv na poslovanje Sandoza in prek katerih ima Sandoz največji vpliv na okolje in ljudi.⁹

Razvoj, ki povezuje

Pri izvajanju naložb se povezujemo s številnimi deležniki. Seznanjamo jih s potekom in vplivi projektov ter možnostmi, ki jih odpirajo za lokalno okolje in širšo družbo.

Od začetka gradnje visokotehnološkega centra za proizvodnjo učinkovin za podobna biološka zdravila v Lendavi in najsodobnejšega centra za razvoj podobnih bioloških zdravil v Ljubljani odprto predstavljamo informacije o obeh naložbah. Gre za veliki naložbi, zato je razpon komuniciranja širok: od vpliva na okolje, priložnosti za zaposlovanje, razvoja novih znanj in poklicev, krepitve inovacijskega okolja do pomena podobnih bioloških zdravil za bolnike, zdravstvene sisteme in javno zdravje.

Z deležniki na lokalni in državni ravni smo v stalnem dialogu, v katerem sodeluje naše najvišje vodstvo. Smo aktivni udeleženci strokovnih dogodkov, v letu 2024 na primer konference o internacionalizaciji slovenskega

gospodarstva in prvega nacionalnega posveta Biotehnološki vrh. Na njem smo skupaj s predstavniki vlade, akademske sfere in predstavniki gospodarstva razpravljali o biotehnologiji kot razvojni priložnosti ter pomenu sodelovanja med ključnimi akterji.

Zavedamo se velikih priložnosti, ki so pred slovensko biotehnologijo in farmacijo, in odličnosti ter potencialov akademskega in raziskovalnega prostora. V veliko spodbudo vsem deležnikom so zato nove pridobitve, kot sta uvedba študija farmacije in biofarmacevtskega inženirstva na Univerzi v Mariboru in novega programa Biofarmacevtsko inženirstvo na Univerzi v Ljubljani.

Odprto komuniciranje in povezovanje s partnerji vodi k uspešnosti obsežnih razvojnih naložb, ki prinašajo nove priložnosti za znanje in trajnostno rast.”

Mojca Esih Lah,
komunikacijski manager ekspert

⁸ GRI 2-29
⁹ GRI 3-1, 3-2

Bistvena tema	Opis
Vpliv in dostop do zdravstvenega varstva	Dostop do zdravstvenega varstva pomeni socialno vključenost bolnikov in končnih uporabnikov ter zagotavljanje enakega dostopa do izdelkov. Vpliv se nanaša na širše vplive medicine in našo sposobnost, da s poslovanjem prispevamo k bolj zdravemu in produktivnejšemu svetu.
Upravljanje dobaviteljev	Z dobavitelji vzpostavljamo vedenja in odnose, ki podpirajo pregledne in trajnostne poslovne prakse.
Podnebne spremembe	Podnebne spremembe vključujejo »prilagajanje«, »blaženje« in »energijo«. Pri prilagajanju podnebnim spremembam gre za prizadevanja za prilagoditev dejanskim in pričakovanim podnebnim spremembam ter njihovim vplivom. Blaženje podnebnih sprememb zajema prizadevanja za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov. Energija se nanaša na prehod na obnovljive vire energije in splošno energetske učinkovitost.
Onesnaženje	Onesnaževanje je neposreden ali posreden vnos onesnaževal, ki so lahko škodljiva za zdravje ljudi ali okolje, v zrak, tla ali vodo. Tema obsega proučevanje preprečevanja, nadzor in zmanjševanje tovrstnega onesnaževanja, vključno z njegovim vplivom na protimikrobno odpornost zaradi morebitnega izpusta aktivnih farmacevtskih sestavin ali drugih kemikalij v vodne sisteme.
Raznolikost, enakost in vključenost	Raznolikost in vključenost ter enaka obravnava, prikazujejo stopnjo, v kateri zagotavljamo enakost, enako obravnavo in enake možnosti vsem zaposlenim (vključno s plačilom, razvojem in učenjem).
Korporativna kultura	Korporativna kultura izraža naše cilje skozi vrednote in prepričanja. Vodi naše dejavnosti s skupnimi predpostavkami in normami, kot so vrednote, poslanstvo ali etični kodeksi.
Zdravje in varnost	Zdravje in varnost se nanašata na naš pristop k prepoznavanju in obvladovanju morebitnih tveganj za zdravje in varnost naših zaposlenih in delavcev v vrednostni verigi.
Etika, korupcija in podkupovanje	Tema zajema preprečevanje in odkrivanje primerov neetičnega poslovnega ravnanja.
Zasebnost podatkov in kibernetska varnost	Zasebnost podatkov nam pomeni zaščito in ravnanje s podatki zaposlenih in informacijami, povezanimi z bolniki/končnimi uporabniki. Kibernetska varnost obsega zaščito naših računalniških sistemov, omrežij in podatkov pred morebitnimi kibernetskimi grožnjami.
Kakovost in varnost izdelkov	Kakovost in varnost izdelkov se nanašata na varnost bolnikov in končnih uporabnikov.

Lekovi deležniki in njihovi prepoznani interesi:¹⁰

Deležniki	Interesi deležnikov
Zaposleni	• Neprekinjena skrb za zdravo in varno delovno okolje • Nadgrajevanje znanja in veščin • Enakovredne možnosti za poklicni razvoj • Varnost zaposlitve • Ravnotežje med poklicnim in zasebnim življenjem • Ozaveščenost o odgovornem ravnanju do okolja • Raznolikost, pravičnost in vključenost • Vključenost v razvoj in upravljanje podjetja • Obveščenost in sodelovanje pri odločitvah glede politike in ukrepov za zagotavljanje zdravja in varnosti pri delu ter varovanja okolja
Bolniki	• Varna, učinkovita in kakovostna zdravila • Cenovno dostopna zdravila • Razvoj novih in učinkovitih zdravil • Funkcionalno pakiranje zdravil s čim manjšim vplivom na okolje • Odgovorno ravnanje z zdravili in odpadnimi zdravili • Sodelovanje s skupinami bolnikov • Spoštovanje in razumevanje skupnosti bolnikov • Povečanje dostopa do naših zdravil • Izvajanje odgovornih kliničnih študij • Priznavanje pomena preglednosti in poročanja
Lastniki	• Odgovorno poslovanje • Uspešni poslovni rezultati • Visoke razvojne sposobnosti družbe • Zaupanje bolnikov • Zadovoljstvo zaposlenih • Spoštovanje regulative in Lekovih ter Sandozovih standardov na področju zdravja, varnosti in okolja • Učinkovita raba naravnih virov • Ugled družbe
Zdravstveni delavci in ponudniki zdravstvenih storitev	• Varna, učinkovita in kakovostna zdravila • Odgovorno poslovanje • Obveščenost o novostih glede zdravil • Obveščenost o primerni uporabi zdravil • Ustrezno označevanje izdelkov • Odgovorno ravnanje z zdravili in odpadnimi zdravili
Izvajalci medicine dela	• Učinkovito zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu brez nezgod pri delu, poklicnih bolezni in bolezni, povezanih z delom

¹⁰ GRI 2-29

Deležniki	Interesi deležnikov
Kupci	• Varna, učinkovita in kakovostna zdravila • Cenovno dostopna zdravila • Ustrezno označevanje izdelkov in razumljivost navodil • Odgovorno ravnanje z zdravili in odpadnimi zdravili
Regulatorji	• Varna, učinkovita in kakovostna zdravila • Spoštovanje zakonskih zahtev na farmacevtskem področju, področju zdravja in varnosti pri delu ter varovanja okolja, trženja in oglaševanja izdelkov idr. • Ustrezno označevanje izdelkov
Znanstvene in izobraževalne ustanove	• Sodelovanje pri razvojno-raziskovalnih projektih • Izmenjava znanj in prakse • Vključevanje okoljskih vidikov v razvoj novih izdelkov
Strokovna in panožna združenja	• Izmenjava mnenj in širjenje dobre prakse ZVO v panožnih in strokovnih združenjih • Ugled panoge
Dobavitelji	• Zavarovanost za odgovornost nastanka okoljske škode, dostopnost okoljskih kazalnikov (banke in zavarovalnice) • Kakovostni poslovni odnosi • Seznanjenost z dejavniki tveganja v delovnem okolju • Spoštovanje zakonodajnih in Lekovih normativov na področju varovanja okolja • Pravočasnost dobave, ustreznost cen storitev in blaga
Lokalne skupnosti	• Zaposlovanje kadrov iz lokalnega okolja • Učinkovito obvladovanje okoljskih vplivov in spoštovanje zakonodaje s področja varnosti in varovanja okolja • Učinkovita raba naravnih virov • Razvoj in širitve lokacij • Vključenost v življenje lokalne skupnosti • Podpora kulturnim in humanitarnim organizacijam ter okoljskim projektom • Sodelovanje z ustanovami in dobavitelji iz lokalnega okolja
Mediji	• Obveščenost o poslovanju in dogodkih v podjetju • Odprt dialog in dostopnost podatkov o okoljskih in družbenih vplivih v javnem interesu
Nevladne organizacije	• Podpora in sodelovanje pri projektih • Dobra praksa na področju družbene odgovornosti • Dostop do podatkov o okoljskih in družbenih vplivih v javnem interesu

Okviri poročanja

Poročilo o trajnostnem razvoju družbe Lek za leto 2024 je že petnajsto, v katerem prikazujemo svoj napredek na ekonomskem, okoljskem in družbenem področju. Pripravljamo ga skladno z zahtevami pobude Programa odgovornega ravnanja (POR), sistema EMAS in mednarodnih standardov trajnostnega poročanja GRI. Za vsebino poročila so odgovorne Lekove pristojne službe, ki upoštevajo Sandozove smernice ter ključne lastnosti Lekove dejavnosti in teme, ki so jih na različne načine izpostavili naši deležniki. Doslej se za zunanjo preveritev poročanja po standardih GRI nismo odločili.¹¹ Trajnostno poročilo, ki vključuje tudi okoljsko izjavo EMAS, je javno dostopno na Lekovem spletnem mestu.

V okviru Sandoza poteka redno poročanje o trajnostnih kazalnikih. Lekovi podatki so tako zajeti v krovnih Sandozovih kazalnikih ESG, ki jih objavlja v integriranem letnem poročilu za celotno skupino Sandoz (dosegljivo na <https://www.investors.sandoz.com/financials/>).

Značilnosti poročanja v letu 2024¹²

Za leto 2024 smo pri poročanju uporabili zadnjo različico standardov trajnostnega poročanja GRI (Global Standards), ki je bila izdana leta 2021. V okviru Združenja kemijske industrije poročamo po zahtevah POR (Responsible Care). Hkrati sledimo zahtevam Priloge IV Uredbe (ES) št. 1221/2009 s spremembami (EMAS).

Poročilo o trajnostnem razvoju se nanaša na podatke za družbo Lek d.d. oziroma na njene proizvodne lokacije v Sloveniji. Podatki za obdobje pred oddelitvijo dela podjetja (Novartis d.o.o.) 3. julija 2023, zajemajo vse štiri lokacije v celoti (v Ljubljani, Mengešu, na Prevaljah in v Lendavi). Od oddelitve dalje (od 3. julij 2023) pa se podatki nanašajo na naslednje Lekove lokacije in enote:

- Ljubljana – Aseptični izdelki, Razvojni center Slovenija, Tehnični razvoj podobnih bioloških zdravil, vodstvo družbe (Vodovodna cesta 109);
- Mengeš – proizvodnja probiotikov (portfelj Linex), ki se je priključila enoti Trdni izdelki, in del razvojnih ekip, ki so organizacijsko umeščene pod Razvojni center Slovenija v Ljubljani. Pri tem se okoljski podatki še vedno prikazujejo za lokacijo Mengeš, medtem ko so kadrovske vsebine zajete v lokacijo Lendava;
- Lendava – v celoti;
- Prevalje – v celoti. Lokacija zaradi prenehanja obratovanja od novembra 2024 ni več vključena v shemo EMAS in okoljsko certifikacijo ISO 14001.

Podatki niso primerljivi s predhodnim letom zaradi prej naštetih pojasnil ob ločitvi Sandoza in Novartisa. Vsebinska struktura trajnostnega poročila je prav tako prilagojena glede na spremembe krovnega integriranega poročila skupine Sandoz.

Vsa razkritja veljajo za koledarsko leto in vključujejo tudi okoljsko izjavo EMAS. Podatke o zaposlenih, finančnem poslovanju in ekonomskih vplivih poslovanja smo pridobili v procesu finančnega poročanja v okviru letnega poročila družbe, ki je pripravljeno v skladu z mednarodnimi finančnimi standardi (MRSP) in slovensko zakonodajo ter objavljeno na portalu AJPES.

¹¹ GRI 2-5

¹² GRI 2-2, 2-3, 2-4

Spodbujanje dostopnosti in pozitivnih vplivov

Milijarde ljudi po vsem svetu nimajo ustreznega dostopa do zdravil in zdravstvenih storitev, ki jih potrebujejo. K naslavljanju teh izzivov prispevamo s svojo osnovno dejavnostjo, ki omogoča kakovostna in cenovno dostopnejša zdravila. Za odpravo vrzeli v zdravstveni neenakosti si prizadevamo s strateškimi partnerstvi in se zavzemamo za boljši dostop do oskrbe za bolnike po vsem svetu.

Proizvodnja kakovostnih generičnih in podobnih bioloških zdravil v velikem obsegu

V Sandozu ponujamo širok portfelj visokokakovostnih zdravil, ki povečujejo razpoložljivost in cenovno dostopnost generičnih in podobnih bioloških zdravil. Ta predstavljajo približno 80 % vseh predpisanih zdravljenj po vsem svetu, a manjši delež stroškov. V letu 2024 je Sandoz v več kot 100 državah zagotovil 902 milijona zdravljenj za bolnike, s tem je samo v ameriškem in evropskem zdravstvenem sistemu ustvaril ocenjene prihranke v višini 19 milijard USD. Skupni družbeni vpliv ključnih izdelkov, merjen z neposrednimi zdravstvenimi koristmi za bolnike ter koristmi bolj zdravih ljudi za gospodarstvo in družbo na splošno, je bil leta 2023 ocenjen na približno 400 milijard USD po vsem svetu. V razvoju ima tudi približno 450 generičnih izdelkov in 28 podobnih bioloških izdelkov.

Širjenje dostopa do podobnih bioloških zdravil

Kljub skoraj 20-letni razpoložljivosti in dejstvu, da naj bi do leta 2027 prihranila zdravstvenim sistemom več kot 290 milijard USD, je skupna stopnja zdravljenja s podobnimi biološkimi zdravili v 30 državah le 14-odstotna. Z globalno pobudo Act4Biosimilars, ki jo je ustanovil in sponzorira Sandoz, si želi povečati dostop bolnikov do podobnih bioloških zdravil, in sicer za vsaj 30 odstotnih točk v več kot 30 državah.

Pospeševanje dostopa in cenovne dostopnosti zdravil

Sandoz odstranjuje ovire za dostop do zdravil in spodbuja njihovo cenovno dostopnost z rešitvami, ki so prve na trgu, hkrati pa zagovarja pošteno oblikovanje cen. Ob tem se osredotoča na spodbujanje dejavnikov, ki pomagajo pospešiti dostop do zdravil – bodisi z izobraževanjem zdravstvenih delavcev o predpisovanju pravega zdravila pravemu bolniku ob pravem času bodisi s sodelovanjem s skupinami bolnikov, za razumevanje njihovih specifičnih potreb.

Antibiotiki

Antibiotiki so hrbtenica sodobne medicine, saj z neposrednim zdravljenjem nalezljivih bolezni in preventivno rabo rešujejo milijone življenj. Sandoz je vodilni svetovni ponudnik generičnih antibiotikov z več kot 50 antibiotiki, vključno s številnimi s seznama esencialnih zdravil Svetovne zdravstvene organizacije. Z njimi letno doseže več kot 200 milijonov bolnikov.

Doseganje trgov s premajhno ponudbo po svetu

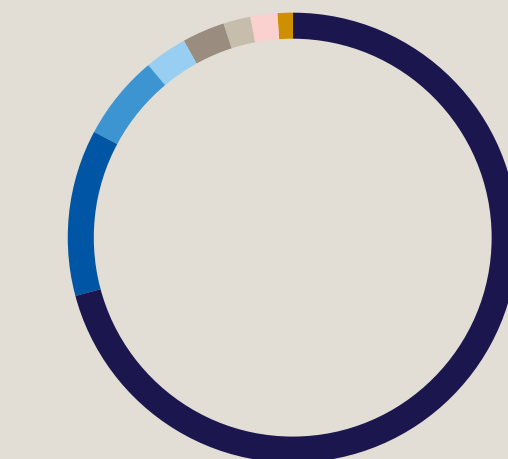
Veliko Sandozovih in Lekovih izdelkov doseže trge, ki bi sicer imeli zelo omejeno razpoložljivost. Naši izdelki so tako na voljo v skoraj polovici držav sveta z nižjim srednjim dohodkom, ponekod tudi v državah, kjer referenčna zdravila niso na razpolago.

Lekovi ključni kupci in trgi¹³

V skladu z Lekovo organizacijo in strateškimi usmeritvami smo v letu 2024 nadaljevali prodajo družbam skupine Sandoz. Farmacevtske izdelke distribuiramo in prodajamo tudi neposredno kupcem v Sloveniji. Kot del globalne skupine Sandoz prodajamo lastne izdelke in izdelke drugih Sandozovih družb. Izdelki, ki so bili proizvedeni v Leku, so bili v letu 2024 namenjeni predvsem evropskemu trgu (71 %), azijskemu trgu (12 %), Severni Ameriki (6 %) in drugim regijam sveta (11 %).

Večino svoje prodaje smo ponovno ustvarili s farmacevtskimi izdelki (79 % prodaje izdelkov), vendar smo v letu 2024 zabeležili visoko rast podobnih bioloških zdravil, pri katerih se je delež prodaje z 9,5 % v letu 2023 povečal na 15 % v letu 2024.

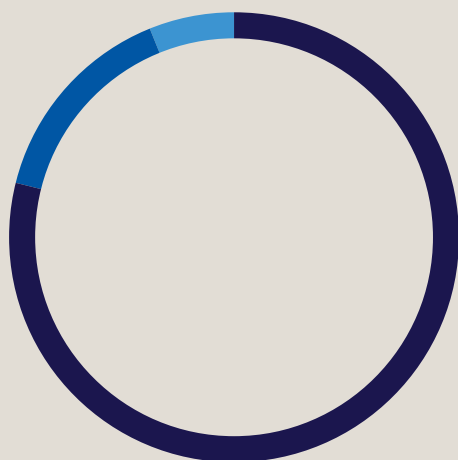
Trgi Lekovih izdelkov po geografskih regijah v letu 2024

Evropa	71 %
Azija	12 %
Severna Amerika	6 %
Avstralija	3 %
Srednja Amerika	3 %
Južna Amerika	2 %
Afrika	2 %
Srednji Vzhod	1 %

¹³ GRI 2-6

Struktura prodaje po programih v letu 2024

■ Farmaceutski izdelki	79 %
■ Podobna biološka zdravila	15 %
■ Antiinfektivni	6 %

Glavne skupine izdelkov in pomembnejše blagovne znamke¹⁴

Naše ključne terapevtske skupine zdravil so:

- zdravila za bolezni srčno-žilnega sistema,
- antiinfektivna zdravila,
- zdravila za zdravljenje bolezni prebavil in presnove,
- zdravila za zdravljenje bolezni krvi in krvotvornih organov,
- podobna biološka zdravila za zdravljenje motenj rasti, nevtropenije, revmatoidnega artritisa, psoriaze in anemije, povezane s kronično ledvično odpovedjo,
- zdravila za zdravljenje in preprečevanje pomanjkanja železa ter zdravljenje slabokrvnosti,
- onkološka zdravila,
- druga zdravila na recept, ki se izdajajo v lekarnah in pokrivajo širok spekter terapevtskih skupin zdravil za zdravljenje različnih bolezni, ter
- zdravila za samozdravljenje.

Lekova najbolj prodajana zdravila na recept na slovenskem trgu so v letu 2024 bila Ospen (fenoksimetilpenicilin) in Coupet (rosuvastatin). Najbolje prodajano podobno biološko zdravilo je bilo Zessly (infliksimab).

Med zdravili brez recepta smo največjo prodajo dosegli z Lekadolom, Linexom in Lekadolom plus C.

¹⁴ GRI 2-6

Generična zdravila

Sandozov globalni portfelj generičnih zdravil obsega približno 1.300 izdelkov. Močno je prisoten na področju kompleksnih generičnih zdravil, ki pokrivajo terapevtska področja, kot so kardiovaskularne bolezni, bolezni centralnega živčnega sistema, onkologija, nalezljive bolezni, bolečine in dihalne bolezni. Vodilni položaj ima na področju generičnih antibiotikov, kjer je edino evropsko podjetje s popolnoma vertikalno integriranim poslovanjem.

V Lekovi enoti [Aseptični izdelki Ljubljana](#) poleg redne proizvodnje vsako leto uvajajo tudi nove generične izdelke. [Razvojni center Slovenija](#) je specializiran za razvoj tehnološko zahtevnih izdelkov in je vodilni razvojni center za generična zdravila v Sandozu. V letu 2024 je uspešno dokončal razvoj in oddal 21 registracijskih vlog za

zdravila na ključnih trgih ter uspešno podprl lansiranja 14 generičnih zdravil. Dosegel je pomembne mejnike pri razvoju oligonukleotidov, peptidov in skupaj s sodelavci Tehničnega razvoja podobnih bioloških zdravil pri razvoju konjugiranih monoklonskih protiteles.

Podobna biološka zdravila

Sandoz je vodilni svetovni proizvajalec podobnih bioloških zdravil in ima vodilni globalni prodajni portfelj z 28 molekulami. V Leku krepimo svojo vlogo pri razvoju in proizvodnji podobnih bioloških zdravil. S centrom za razvoj podobnih bioloških zdravil se bo Lekova ljubljanska lokacija uvrstila med ključne v Sandozu. Z visokotehnološkim centrom za biofarmacevtsko proizvodnjo v Lendavi, ki je v gradnji, pa bomo proizvajali učinkovine za Sandozov široki portfelj podobnih bioloških zdravil.

V letu 2024 smo v enoti [Aseptični izdelki Ljubljana](#) napredovali pri izpolnjevanju zastavljenega cilja, da postanemo glavna proizvodna lokacija za podobna biološka zdravila, polnjena v vial. Izvedli smo kar šest tehnoloških prenosov podobnih bioloških zdravil, ki so v različnih fazah prenosa – bodisi smo proizvajali tehnične serije ali pa serije, namenjene kliničnim testiranjem. Za zagotavljanje zadostnih zmogljivosti za proizvodnjo teh zdravil se je naša ekipa strokovnjakov ukvarjala s kvalifikacijo nove proizvodne linije za polnjenje vial, ki bo za redno uporabo kvalificirana predvidoma v drugi polovici leta 2025.

Ponosni smo, da smo v letu 2024 pridobili vse potrebne regulatorne odobritve za redno proizvodnjo dveh novih podobnih bioloških zdravil, kar je posledica večletnega timskega dela naših strokovnjakov, ki izvajajo tehnološke

prenose v proizvodnjo, in sodelavcev iz Razvojnega centra Slovenija ter regulatornih služb.

V enoti [Tehnični razvoj podobnih bioloških zdravil Ljubljana](#) smo oddali dve novi vlogi za podobna biološka zdravila, dosegli pa smo tudi pomemben napredek v projektih razvojnega portfelja.

Sandoz s povečanjem notranjih razvojnih zmogljivosti v Sloveniji ter izgradnjo globalne organizacije v Nemčiji in Avstriji utrjuje svoj pionirski in vodilni položaj na področju podobnih bioloških zdravil v svetu. Sredi leta smo v prostorih [Razvojnega centra Slovenija](#) odprli začasni laboratorij za razvoj učinkovin za podobna biološka zdravila in s tem omogočili začetek celovitega razvoja podobnih bioloških zdravil.

Partnerstva

S strateškimi partnerstvi ustvarjamo pogoje za hitrejši razvoj in proizvodnjo zdravil ter si prizadevamo za odpravo vrzeli v zdravstveni neenakosti. Ob tem si s partnerstvi zavzemamo za boljši dostop do oskrbe za bolnike po vsem svetu.

V enoti Strateški programi smo v letu 2024 gostili, soustvarjali in sodelovali na več kot 75 dogodkih in programih za razvoj inovacij, talentov in sodelovanj z izobraževalnimi in raziskovalnimi institucijami, gospodarskimi zbornicami in strokovnimi združenji v domačem in mednarodnem prostoru. Mladim smo ponudili različne oblike izobraževanj, okrogle mize, obiske podjetja, hekatone, hitre zmenke in karijerne sejme. Predstavljali smo jim možnosti za štipendiranje, praktično usposabljanje in opravljanje akademskih del, diplom, magistrirjev in doktoratov znanosti.

S predstavniki Univerze v Ljubljani, Univerze v Mariboru in Univerze na Primorskem smo podpisali sporazum o strateškem sodelovanju, ki bo še okrepil povezovanje na področju izobraževalne, znanstveno-raziskovalne, razvojne in strateške dejavnosti. Med ključnimi področji sodelovanja je vzpostavljanje praktičnega usposabljanja študentov, sodelovanje pri njihovih zaključnih delih in vključevanje strokovnjakov Leka v študijski proces v obliki gostujočih predavanj. Sporazum predvideva tudi skupno prijavljanje na slovenske in mednarodne razpise, razvoj raziskovalnih

projektov in inovacij ter krepitev obstoječih in novih študijskih programov. Prav tako bo v okviru sporazuma še intenzivnejše lahko potekalo sodelovanje na področju vseživljenjskega učenja, kjer smo kot prva gospodarska družba v Sloveniji z Biotehniško fakulteto Univerze v Ljubljani že izvedli izobraževanje z mikrodokazili z naslovom Zagotavljanje sterilnosti (v program je bilo vključenih 10 naših sodelavcev), in na področju organizacije skupnih dogodkov, kot so poletne šole, hekatoni in informativni dnevi.

Kar 81 mladih talentov smo aktivno vključevali v svoje delovne procese prek programov za domače in mednarodne dijakke ter študente, osemnajstim smo ponudili Lekovo razvojno štipendijo. Na večmesečno mednarodno prakso smo sprejeli pet študentov (iz Nigerije, Belorusije, Španije, Brazilije, Indije), praktično usposabljanje, namenjeno slovenskim dijakom in študentom, pa smo ponudili 58 dijakom in študentom različnih izobraževalnih smeri. V sodelovanju s Pionirskim domom v Ljubljani smo opremili prvi otroški laboratorij v Sloveniji, da bi za znanost skupaj navduševali tudi najmlajše.

ScienceBEAT odprl vrata v svet farmacije drugi generaciji študentov

V Leku smo v letu 2024 drugič gostili vrhunski znanstveni in strokovni dogodek ScienceBEAT, namenjen perspektivnim študentkam in študentom naravoslovnih in poslovnih ved iz Slovenije in tujine. Med 118 prijavljenimi iz 16 držav je bilo na osnovi njihove akademske uspešnosti, obštudijskih dejavnosti ter strokovnih izkušenj in dosežkov izbranih 29 najboljših udeležencev iz 8 držav. Program je **udeležencem ponudil dostop do vodilnih strokovnjakov in nadarjenih vrstnikov ter jim omogočil edinstven vpogled v trende in izzive sodobne farmacevtske industrije**. Kot osrednji govornici so nastopili angleški biokemik sir Gregory P. Winter, ki je za uporabo tehnologije bakteriofagnega prikaza pri izdelavi človeških protiteles, vključno s prvim človeškim protitelesom (Humira), ki ga je FDA odobrila za zdravljenje ljudi, prejel Nobelovo nagrado za kemijo, Miha Škerlavaj, profesor managementa na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani in izredni profesor vodenja in organizacijskega vedenja na BI Norwegian Business School, ter Claire D'Abreu-Hayling, direktorica razvoja v Sandozu. Udeleženke in udeleženci so

dobili tudi neposreden vpogled v delo Lekovih strokovnjakinj in strokovnjakov ter navdihujočo organizacijsko kulturo Sandoza, globalnega farmacevtskega podjetja, ki je vodilno na področju razvoja in proizvodnje podobnih bioloških zdravil ter generičnih farmacevtskih izdelkov.

Člani zmagovalne ekipe Pink Pharmthers: Lana Rakovec, Elena Ferraguzzi, Eva Cerkenik, Matija Bajželj, Dragana Zaklan in Đorđe Đukanović.

Prvi TechBEAT za perspektivne srednješolce

V letu 2024 smo organizirali nov inovativen izkustveni dogodek, namenjen mladim talentom s področij naravoslovno-tehničnih ved iz slovenskih srednjih šol. Dogodek je združil 30 dijakin in dijakov iz 7 srednjih šol. Osrednji gostje dogodka so bili Uroš Ocepek, inovator in učitelj leta 2022 iz Srednje tehniške in poklicne šole Trbovlje, Petra Osojnik, vodja validacij v aseptični enoti v Leku, in Blaž Zupan, docent na katedri za podjetništvo na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani. Mladim talentom sta se na dogodku pridružila tudi Gregor Makuc, takratni direktor Korporativnih zadev in član uprave Leka, ter Tjaša Bantan Polak, direktorica Aseptičnih izdelkov. Dvodnevni dogodek je udeleženkam in udeležencem omogočil prvi stik z globalno mrežo strokovne odličnosti iz sveta znanosti in tehnologije v farmacevtski industriji, pridobivanje konkretnih znanj in izkušenj ter strokovni vpogled v najsodobnejšo tehnologijo.

Udeleženke in udeleženci so si ogledali proizvodnjo aseptičnih izdelkov v Ljubljani in neposredno spoznali delo

Lekovih sodelavk in sodelavcev. Osrednji del programa je potekal na Bledu, kjer so prisluhnili predavanjem in se pod strokovnim vodstvom posvetili skupinskemu iskanju naravoslovno-tehnične rešitve za farmacevtski izziv iz prakse. Predstavljene rešitve smo ocenili in med vsemi tekmovalnimi skupinami izbrali tisto, ki je komisijo najbolj prepričala.

Dijaki so se posvetili skupinskemu iskanju naravoslovno-tehnične rešitve za farmacevtski izziv iz prakse.

Nagrada za vrhunske dosežke na področju kemije

Slovensko kemijsko društvo je na Slovenskih kemijskih dnevih 2024 prepoznalo prebojnost raziskovalnega dela Lekovih strokovnjakov iz Razvojnega centra Slovenija in jih nagradilo za vrhunske dosežke na področju kemije. S svojim raziskovalnim delom smo prispevali k dostopnosti zdravil za zdravljenje povišanega krvnega tlaka bolnikom

po vsem svetu. Lekov tim strokovnjakov, ki so ga sestavljali dr. Rok Grahek, dr. Miha Drev, dr. Borut Zupančič, Matej Ošlaj, Andrej Bastarda, dr. Andrej Kocijan in prof. dr. Zdenko Časar, je nagrado prejel za svojo rešitev glede varnosti zdravil z zdravilno učinkovino hidroklortiazid, ki se uporablja za zdravljenje povišanega krvnega tlaka.

Lekovim strokovnjakom podelili kar štirinajst Sandozovih znanstvenih nagrad

Na letošnjih Sandozovih dnevih raziskav in razvoja so od 19 podeljenih nagrad Lekove raziskovalke in raziskovalci iz Razvojnega centra Slovenija in Tehničnega razvoja podobnih bioloških zdravil prejeli kar 14 znanstvenih nagrad, med njimi tudi najvišjo nagrado za znanstveno odličnost, ki jo je prejel dr. Klemen Naveršnik, znanstveni svetovalec iz Razvojnega centra Slovenija. Njegov dosežek potrjuje vrhunsko kakovost raziskovalnega dela v Sloveniji, ki pomembno prispeva h krepitvi Sandozovega položaja kot vodilnega svetovnega proizvajalca generičnih in podobnih bioloških zdravil.

Dr. Klemen Naveršnik, prejemnik prestižne Sandozove nagrade za znanstveno odličnost

Odlika za znanje in inovativne pristope

Anemija prizadene milijone ljudi po vsem svetu, predvsem v najranljivejših skupinah. Za razvoj generičnega zdravila z železovo karboksimaltozo za zdravljenje te bolezni smo osvojili zlato priznanje Gospodarske zbornice Slovenije.

Tim Razvojnega centra Slovenija pod vodstvom dr. Lidije Vraničar Savanović je na osnovi lastnega znanja in z inovativnimi pristopi kot prvi na svetu razvil generično zdravilo, ki se v obliki disperzije za injiciranje ali infundiranje uporablja za zdravljenje anemije. Zdravilo je v celoti proizvedeno v Sloveniji. V letu 2023 smo ga lansirali na evropskem trgu in s tem bolnikom zagotovili

dostop do varnega, učinkovitega, kakovostnega in cenovno dostopnega zdravljenja.

V 22 letih, odkar GZS podeljuje priznanja, smo v Leku prejeli 15 priznanj za najboljše inovativne dosežke.

Ponosna sem na naš tim. S predanostjo, medsebojno podporo in širokim strokovnim znanjem smo dokazali, da se lahko uspešno soočimo z najzahtevnejšimi farmacevtskimi izzivi.”

Dr. Lidija Vraničar Savanović,
vodja projektov v Razvojnem centru Slovenija

Doc. dr. Samo Rožman je prejemnik Minařikovega priznanja

Naš sodelavec, **doc. dr. Samo Rožman**, ki je v **Lekovem Razvojnem centru Slovenija** zaposlen v oddelku za **Globalni medicinski razvoj**, je prejemnik prestižnega **Minařikovega priznanja**, najvišjega priznanja **Slovenskega farmacevtskega društva**.

Nagrado je prejel za svoj prispevek k prepoznavnosti kliničnih farmacevtov v klinični praksi ter prepoznavnosti Sekcije kliničnih farmacevtov pri Slovenskem farmacevtskem društvu.

Lekov TechBEAT je inženirska iskra 2024

Za dogodek TechBEAT smo prejeli priznanje inženirska iskra 2024. Priznanje, ki prepoznava najbolj prebojne izvirne prakse in projekte, ki so pomembno prispevali k razvoju in

veljavi inženirskega poklica ter navduševanju zanj pa tudi k inovativnosti v družbi, podeljuje iniciativa Inženirke in inženirji bomo!

Podpora skupnostim

S stalnim dialogom in partnerstvi gradimo dolgoročne pozitivne odnose z različnimi skupnostmi. Sodelujemo z organizacijami, katerih dejavnost je skladna z našim poslanstvom. Še posebej se trudimo podpirati tiste, ki pomagajo ranljivim skupinam, otrokom, mladostnikom, starejšim in invalidom. Tako smo tudi v preteklem letu podprli Zvezo za šport invalidov Slovenije – paralimpijski komite,

Zvezo prijateljev mladine Slovenije pri pobudi Pomežik soncu, Varno hišo za otroke, Zvezo društev upokojencev Slovenije pri projektu Starejši za starejše, odbor Planinstvo za invalide pri Planinski zvezi Slovenije ter Slovensko društvo za terapijo s pomočjo psov Tačke pomagačke, če omenimo samo nekaj največjih.

Zavzemanje za trajnost

V Sandozu postavljamo v ospredje okoljsko trajnost, zmanjševanje ogljičnega odtisa in ohranjanje naravnih virov.

Lekovi in Sandozovi cilji okoljske trajnosti do leta 2050

Podnebje

Odpadki

Voda

2030

Predani pobudi Science Based Targets (SBTi) za omejitev globalnega segrevanja na 1,5 stopinje Celzija

Nič odpadkov na odlagališčih

Certifikat BSI AMR za vse interno proizvedene antibiotične farmacevtske učinkovine (API)

Nobenega vpliva proizvodnih odpadnih voda na kakovost

2050

Podnebna nevtralnost (ničelne neto emisije)

Politika varovanja zdravja, varnosti in okolja (ZVO)¹⁵

Bistvo našega poslanstva je iskanje novih pristopov, s katerimi želimo pomagati ljudem po vsem svetu, da lahko dostopajo do visokokakovostnih zdravil po dostopnih cenah, kadar in kjer jih potrebujejo. V Lek in Sandozu smo zavezani poslovnim praksam, ki spodbujajo zdravje, varnost in okolje (ZVO). Od vseh sodelavcev se pričakuje, da z nami delijo to zavezo tako, da skrbijo zase in za druge ter varujejo okolje.

Načela politike ZVO

Varovanje zdravja in varnosti naših sodelavcev

- Spodbujamo in podpiramo izvajanje programov za vzdrževanje in izboljšanje fizičnega in duševnega zdravja ter družbenega dobrega počutja svojih sodelavcev.
- Zagotavljamo varne delovne pogoje za svoje sodelavce, pogodbenike in tretje osebe za njihovo zaščito pred potencialnimi nevarnostmi za zdravje in poškodbami. Prizadevamo si za doseganje delovnega okolja brez poškodb.
- Izpolnjujemo ocene tveganj pred izvajanjem kakršnega koli potencialno nevarnega dela. Po potrebi morajo biti izvedeni ustrezni varovalni ukrepi za zagotovitev, da je delo lahko varno dokončano.

Ravnanje v skladu z lokalnimi zakoni in predpisi

- Vzpostavljamo model dokumentacije ZVO ter podpiramo dokumente in redno izvajamo revizije, preglede in samopreglede za zagotovitev skladnosti z notranjimi zahtevami ter skladnosti z veljavnimi lokalnimi zakoni in predpisi.
- Vzpostavljamo sistem upravljanja ZVO, ki zagotavlja prepoznavanje in oceno regulativnih, zakonskih in notranjih zahtev; ravnanje v skladu z njimi je del naše kulture. To se krepi s komuniciranjem in mehanizmi odgovornosti.
- Varovanje in spodbujanje zdravja, varnosti in okolja sodelavcev, pogodbenikov, sosedov in drugih je naša temeljna vrednota.
- Sodelujemo v mrežah panoge za izmenjavo najboljših praks.

¹⁵ GRI 2-23, 2-24, 2-25, 3-3

Varovanje okolja

- Izvajamo in vzdržujemo procese in postopke, ki zagotavljajo skladnost z ustreznimi okoljskimi predpisi, obveznostmi in notranjimi zahtevami.
- Podpiramo pobude za razogljičenje in zmanjšanje odpadkov, porabe energije in porabe vode na svojih delovnih mestih in znotraj dobavne verige.

Skrb za posledice ZVO pri razvoju izdelkov, postopkov in tehnologij

- Zagotavljamo, da so zahteve ZVO čim bolj, in kolikor je razumno, integrirane v razvoj izdelkov in procesov, nabavo, proizvodnjo in projekte že v zgodnji fazi.
- Upoštevamo koristi ZVO in tveganj inovacij na strukturiran, znanstven in pregleden način.
- Vključujemo načela zelene kemije v postopke razvoja izdelkov in integracijo trajnostne embalaže v postopke načrtovanja pakiranja.

Graditev mreže odgovornih poslovnih partnerjev

- Od zunanjih dobaviteljev pričakujemo, da izpolnjujejo zahteve ZVO, navedene v Kodeksu za tretje stranke družbe Sandoz, in naših smernic za upravljanje tveganj, povezanih s tretjimi strankami (TPRM).
- Spodbujamo dobre prakse upravljanja ZVO s svojimi partnerji v dobavni verigi in sodelujemo z njimi, kjer je primerno.
- Zahtevamo okoljsko odgovorne dobavitelje, blago in storitve v vseh svojih postopkih nabave.

- Sodelujemo z dobavitelji, ki presegajo omejitve, ki jih določajo zakonske zahteve in obveznosti, ter s tem aktivno zmanjšujemo okoljski vpliv njihovih dejavnosti.
- Pri merilih za izbiro dobaviteljev imajo prednost dobavitelji, ki spodbujajo zmanjšanje okoljskega vpliva.
- Spoštovanje tega pravilnika preverjamo s presojami poslovanja dobaviteljev in tretjih oseb ter z ohranjanjem odprtega dialoga z njimi.

Spodbujanje nenehnih izboljšav naših sistemov upravljanja ZVO in učinkovitosti

- Na letni ravni si postavljamo cilje ZVO in spremljamo njihovo uresničevanje.
- Dokumentiramo spoznanja, ki so se jih sodelavci naučili iz incidentov in dogodkov, ter izvajamo ukrepe za preprečevanje njihove ponovitve.
- Skladnost ZVO zagotavljamo z ustreznim zaposlovanjem, usposabljanjem in razvojem.

Vključevanje vseh sodelavcev, da podpirajo načela ZVO

- Pravilno poročamo o ključnih kazalnikih uspešnosti ZVO.
- Spodbujamo kulturo lastništva.
- Poročamo o morebitnih incidentih / nevarnih pogojih / skorajšnjih nezgodah v zvezi s HSE in o kemičnih nevarnostih.
- Delamo na varen in skladen način s spodbujanjem varnega vedenja drugih sodelavcev.
- Sodelujemo pri prepoznavanju ustreznih nevarnosti za ZVO in pri postopkih ocenjevanja tveganj v zvezi z njihovimi delovnimi obveznostmi.

Varnost se začne pri meni

V letu 2024 smo nadgradili varnostno kulturo, kar je rezultat temeljitega in širokega pregleda obstoječega stanja s strani vseh vodij.

Pod geslom »Varnostna kultura se začne pri meni« smo v Leku začeli uvajati nekatere spremembe in izboljšali številne kazalnike varnosti.

Okrepljena varnostna kultura je posledica ugotovitev delavnice na temo varnostne kulture, na kateri so sodelovali vsi vodje. Prepoznali smo področja, kjer se še lahko izboljšamo, prevetrili in preverili smo odgovornosti ter sprejeli akcijske načrte s konkretnimi ukrepi.

Velik poudarek smo namenili izobraževanju in usposabljanju na področju varnosti in zdravja pri delu. Imenovali smo tudi našega ambasadorja za varnost, **ZVOnka**, ki na prijazen in spodbuden način redno opominja zaposlene o varnosti na delovnem mestu.

Večino zastavljenih ukrepov in izboljšav smo uresničili že do konca leta 2024.

- Skrbimo za sodelavce s spoštljivim pogovorom, če so opažena nevarna vedenja ali pogoji.
- Takoj ukrepamo, če pride do odstopanj; krepimo kulturo učenja iz napak.
- Delamo na okoljsko odgovoren način ter tako prispevamo k doseganju ciljev glede okoljske trajnosti.

Pregledno komuniciranje

- O napredku na področjih ZVO poročamo v skladu z mednarodnimi standardi o javnem poročanju.
- Odprto delimo rezultate ZVO prek notranjih in zunanjih komunikacijskih kanalov.
- Proaktivno sodelujemo z notranjimi in zunanjimi deležniki, vključno z lokalnimi skupnostmi, in pridobivamo povratne informacije o zadevah ZVO.

Informacije o trajnostnih vidikih svojega poslovanja javno objavljamo na svoji spletni strani www.lek.si.

Skladnost z zakonodajo in standardi na področju ZVO¹⁶

Pri varovanju okolja spoštujemo slovensko zakonodajo, mednarodne standarde in Sandozove smernice. V Sloveniji področje krovno ureja Zakon o varstvu okolja, ki določa vsebine podzakonskih predpisov na področju vode, hrupa, odpadkov, embalaže, emisij v zrak, svetlobnega onesnaževanja in skladiščenja nevarnih tekočin ter na drugih področjih varstva okolja.

Na področju vode izpolnjujemo zahteve Uredbe o emisiji snovi in toplote pri odvajanju odpadne vode iz naprav za proizvodnjo farmacevtskih izdelkov in učinkovin, ki velja posebej za farmacevtsko industrijo.

Lokacija Lendava, kot zavezanica IED¹⁷ (Direktiva o industrijskih emisijah), deluje skladno z Uredbo o vrsti dejavnosti in naprav, ki povzročajo industrijske emisije, in BAT zaključki, ki veljajo za našo vrsto proizvodnje: CWW – skupni sistemi čiščenja/ravnanja z odpadnimi vodami in odpadnimi plini v kemičnem sektorju in WI – sežiganje odpadkov. Obstoječe dovoljenje IED zajema tudi izpuščanje toplogrednih plinov iz hladilnih naprav. Ob tem smo na lokaciji Lendava zavezanci tudi po Uredbi o mejnih vrednostih emisije hlapnih organskih spojin v zrak iz naprav, v katerih se uporabljajo organska topila.

Pri uvajanju zakonskih in drugih zahtev je poudarek na učinkovitem prenašanju novih zahtev v Lekove postopke dela. Odgovorne osebe za posamezna področja aktivno spremljajo in prepoznajo nove zahteve, vodijo evidence vseh relevantnih zahtev v Registru ZVO, zakonodajne in druge skladnosti, izdelujejo razlage novih zahtev z analizo pomanjkljivosti v aplikaciji Enablon ter poskrbijo za njihov prenos na lokacije. V primeru regulatornih sprememb, ki zahtevajo precejšnje kapitalske in/ali infrastrukturne spremembe, pripravimo in dokumentiramo akcijski načrt za obravnavo v Enablonu. Register posodabljam ob spremembah zahtev, operativnih spremembah, rezultatih regulatornih inšpekcijskih pregledov in presoj zakonske skladnosti tretjih oseb najmanj dvakrat letno. Za učinkovit prenos v prakso so odgovorne lokacije prek predstavnikov ZVO. V okviru vodstvenega pregleda najmanj enkrat letno izvedemo pregled novih in pričakovanih zakonskih zahtev.

Od zunanjih izvajalcev storitev zahtevamo minimalno enakovredne programe dela, kar v praksi pomeni poleg izpolnjevanja zakonskih zahtev tudi dokazovanje zagotavljanja ukrepov iz ugotovljenih ocen skladnosti.

V letu 2024 smo imeli štiri inšpekcijske preglede, od tega tri na okoljskem področju in enega na področju zdravja in varnosti pri delu (nadzor na gradbišču v Ljubljani), pri katerih ni bilo ugotovljenih nepravilnosti. Uspešno smo opravili redno presojo ISO standarda 14001, obnovitveno presojo ISO standarda 45001 in presojo dokumentacije sistema za okoljsko ravnanje in presojo EMAS. Prav tako smo bili vključeni v delno presojo Sandozovega letnega integriranega poročila za kazalnike, povezane z okoljskimi, družbenimi in upravljavskimi dejavniki s strani pooblaščenega organa. Ob tem smo bili vključeni še v inšpekcijske preglede preverjanja kakovosti poslovanja in izdelkov, predvsem na področju zdravstvenih pregledov ter ravnanja z odpadki. V preteklem letu nismo zabeležili izrednih razmer na področju varovanja okolja (izlitje, požar ipd.).

Za vse projekte oz. spremembe redno pridobivamo okoljevarstvena dovoljenja. V letu 2024 smo glede na dovoljenja in smernice, ki na naših lokacijah opredeljujejo mejne vrednosti izpustov v zrak in vodo, ravnanje z odpadki, ukrepe za zmanjšanje svetlobnega onesnaževanja ter načine varnega skladiščenja surovin in izdelkov, na lokaciji Lendava presegali mejne vrednosti v odpadnih vodah za parametra Zn in Cu. Skladno z internimi pravili smo neskladnost evidentirali v sistem Enablon in sistematsko pristopili k identificiranju vzrokov prekoračitve ter izvedli določene aktivnosti.

¹⁶ GRI 2-27, 3-3

¹⁷ Glejte Slovar pomembnih izrazov na strani 88.

Okoljevarstvena dovoljenja in njihove spremembe na vseh naših lokacijah:

- Okoljevarstveno dovoljenje za obratovanje naprave, ki lahko povzroči onesnaževanje okolja večjega obsega (IPPC), za lokacijo Lendava, št. dovoljenja 35407-172/2006, s 15. 4. 2010.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35407-37/2011-33, z 12. 7. 2012.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35406-33/2012-4, s 15. 3. 2013.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35406-53/2014-8, s 23. 1. 2015.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35406-39/2015-10, s 27. 1. 2016.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35406-53/2016-7, z 8. 6. 2017.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35406-1/2021-7, z 19. 2. 2021.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35406-42/2019-12, s 30. 3. 2021.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Lendava, št. 35406-47/2021-ARSO-20, z 19. 7. 2024.
- Čistopis izreka okoljevarstvenega dovoljenja za lokacijo Mengeš, št. 35432-138/2022-2550-33, z 10. 5. 2024.
- Odločba o spremembi okoljevarstvenega dovoljenja glede emisij snovi v vode in zrak za lokacijo Ljubljana, št. 35447-76_2022-2550-6, z 18. 8. 2023.
- Okoljevarstveno dovoljenje glede emisij snovi v vode in zrak za lokacijo Prevalje, št. 35444-36/2016-12, z 21. 3. 2017.
- Okoljevarstveno dovoljenje glede emisij snovi v vode in zrak za lokacijo Prevalje, št. 35440-29/2021-5, s 30. 9. 2021.
- Delno vodno dovoljenje za neposredno rabo vode za tehnološke namene iz javnega vodovoda za Lek d.d. (vse lokacije), št. dovoljenja 35536-19/2011, s 15. 7. 2011.
- Odločba o spremembi vodnega dovoljenja za neposredno rabo vode za tehnološke namene iz javnega vodovoda za Lek d.d., št. 355530-16/2024-2, z 8. 4. 2024.
- Vodna dovoljenja za neposredno rabo vode, št. 35536-20/2008-4, z 18. 9. 2008, 35536-45/2012-5, z 19. 2. 2013, in 35536-65/2013-8, z 29. 9. 2013.
- Dovoljenje za izpuščanje toplogrednih plinov za lokacijo Lendava, št. 35485-56/2020, z 18. 12. 2020.
- Odločba o oprostitvi plačila okoljske dajatve zaradi zgorevanja goriva, št. 35462-58/2024-25730-3, s 5. 12. 2024 (Lendava).

Uveljavljanje aktivne okoljske politike

Med neposredne okoljske vidike našega delovanja uvrščamo **porabo energije**, izpuste **toplogrednih plinov v zrak, vodo, mikroonesnaževala v odpadni vodi** ter **surovine in odpadke**. Posredne okoljske vidike predstavljajo okoljski vplivi na strani dobaviteljev oz. pogodbenih izvajalcev (oskrba). Zaradi specifičnosti farmacevtske proizvodnje je treba upoštevati, da je naš vpliv na uporabo izdelkov in njihovo obdelavo ob koncu življenjske dobe omejen.

Navedene okoljske vidike upoštevamo že pri sprejemanju poslovnih odločitev in zajemajo dejavnosti, izdelke in storitve ter vplive v njihovem življenjskem ciklu, nad katerimi imamo neposreden upravljavski nadzor. Prav tako vključujejo vplive, ki so posledica povezav podjetja s tretjimi osebami. Vsi neposredni in posredni okoljski vidiki s pomembnim vplivom na okolje so v preglednici v registru vidikov.

Posebnosti poslovanja in nesorazmerja v zajetih podatkih

Leto 2024 je bilo prvo, v katerem je Lek v celoti samostojno deloval v okviru Sandoza. Zaradi oddelitve proizvodnih lokacij v Ljubljani in Mengšu v juliju 2023 ter zaradi prenehanja obratovanja lokacije Prevalje ob koncu leta 2023 so skupni okoljski kazalniki neprimerljivi s predhodnimi leti. Okoljski kazalniki (poraba energije in vode, odpadki, emisije v zrak in vode) za leto 2023 namreč zajemajo, do vključno 2. 7. 2023, podatke vseh lokacij, ki so bile do tedaj del skupnega podjetja Lek d.d. Od vključno 3. 7. 2023 dalje pa so podatki z lokacij Ljubljana in Mengeš upoštevani zgolj za obseg, ki je v lasti družbe Lek d.d. ali v najemu od Novartisa d.o.o. Za nekatere okoljske podatke na lokacijah v Ljubljani in Mengšu, kjer najemamo zmogljivosti Novartisa d.o.o. in kjer na merilnih mestih še ni možnega natančnega zajema, so ocene narejene po delitvenem ključu.

Tudi znotraj posameznih lokacij so prisotna nesorazmerja, saj zaradi posebnosti poslovanja prihaja do nesorazmerij pri zajemu podatkov. Ta nastanejo pri teži nekaterih farmacevtskih izdelkov in učinkovin, predvsem pri bioloških zdravilih, kjer je proizvodnja zelo kompleksna in je teža proizvedenega merjena v kilogramih, medtem ko je proizvodnja izdelkov za samozdravljenje merjena v več desetinah ton.

Zaradi vsega navedenega so kazalniki, povezani z učinkovitostjo porabe naravnih virov na tono proizvoda ali število zaposlenih, neprimerljivi in jih v pričujočem poročilu ne prikazujemo.

Preverjanje uveljavljenih standardov¹⁸

Prostovoljno uresničujemo Program odgovornega ravnanja za kemijsko industrijo (POR, Responsible Care). Certificiran imamo sistem ravnanja z okoljem po standardu ISO 14001:2015 ter sistem varnosti in zdravja pri delu po standardu ISO 45001:2018. V shemo EMAS, sistem Evropske unije za upravljanje okoljskih vplivov, smo vključeni z vsemi svojimi lokacijami.

Slovenski inštitut za kakovost in meroslovje (akreditacijska številka SI-V-0001) je kot okoljski preveritelj tudi v letu 2025 potrdil, da podatki in informacije v Poročilu o trajnostnem razvoju družbe Lek d.d. za leto 2024 podajajo zanesljivo, verodostojno ter pravilno sliko o vseh dejavnostih organizacije v obsegu, navedenem v okoljski izjavi.

¹⁸ GRI 2-5

Surovine in naravni viri

Masni pretok materialov¹⁹

Pri proizvodnji se zavzemamo za čim učinkovitejšo rabo surovin ter s tem za največje mogoče ohranjanje naravnih virov. Na lokacijah v Ljubljani in Mengšu je bil masni pretok materialov v primerjavi z letom 2023 manjši zaradi oddelitve, lokacija Prevalje pa je prenehala obratovati. V Lendavi smo rabo vhodnih surovin zmanjšali za 5 %.

Letni masni pretok različnih uporabljenih materialov* v t²⁰

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	10.044	3.378	11.227	1.925	26.574
2021	10.579	2.787	10.461	1.835	25.662
2022	11.776	2.589	9.975	1.396	25.736
2023	12.861	1.469	5.471	890	20.691
2024	12.199	752	117	0	13.068

* Celotna količina vseh nabavljenih materialov v obdobju poročanja, potrebnih za celovito odvijanje proizvodnih procesov do končnih izdelkov (brez upoštevanja embalaže, goriv, vode in tehnološke opreme).

Trajnostni pristop pri ravnanju z embalažo

Naš glavni poudarek je spodbujanje operativne učinkovitosti in učinkovitosti zmanjševanja emisij v naših procesih načrtovanja in proizvodnje izdelkov. Natančneje, nenehno raziskujemo, kako zmanjšati porabo materialov in uvesti bolj trajnostne alternative in okolju prijazne rešitve pri embalaži izdelkov. V letu 2024 je Sandoz uvedel delovni projekt »Zasnova za trajnostno vrednost« (angl. Design-to-Sustainable-Value), ki proučuje ključne izdelke z možnostmi za zmanjšanje materialov in emisij. Poleg tega je Sandoz v okviru analize ogljičnega odtisa opredelili izdelke, pri katerih embalaža povzroča znaten del emisij v življenjskem ciklu, in proaktivno išče načine za izboljšanje.

Pri tem mora embalaža izpolnjevati ustrezna regulatorna in tržna merila, ustrezati zahtevam izdelka in potrošnika ter dosegati stroškovno dostopnost. Embalaža mora biti okolju prijazna ves življenjski cikel, zato je pomembno, da z njo tudi po uporabi pravilno in odgovorno ravnamo. V skladu s postavljen hierarhijo ravnanj z odpadki vseskozi dodatno iščemo priložnosti tudi za ponovno uporabo embalaže v sistemu krožnega gospodarstva.

¹⁹ GRI 3-3

²⁰ EMAS – glavni kazalnik, GRI 301-1

Energija

Poraba energije

Skupna poraba energije v Leku je v letu 2024 znašala **686.089 GJ**. Zmanjšanje porabe za 31 % je odraz oddelitve lokacij Ljubljana in Mengeš ter prenehanja obratovanja lokacije Prevalje. Leto 2024 je prvo leto, ko smo v celoti poslovali brez oddeljenih Novartisovih enot, zato bodo medletni podatki na ravni Leka primerljivi šele v naslednjih letih. V Lendavi je bila poraba energije zaradi povečanega obsega proizvodnje malenkost višja (0,7 %). Glede na čiste prihodke od prodaje je poraba energije v Leku znašala 473 GJ/mio € (624 v letu 2023).²¹

S projekti za dvig energetske učinkovitosti smo skupaj prihranili **15.182 GJ** energije in preprečili za **865 t** emisij CO₂e v ozračje.

Skupna poraba energije^{22*}

Leto	Enota	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	GJ	476.617	429.384	365.986	57.245	1.329.232
2021	GJ	472.710	422.979	367.451	56.331	1.319.470
2022	GJ	466.046	417.052	340.778	51.131	1.275.008
2023	GJ	469.721	292.405	188.078	44.775	994.980
2024	GJ	472.873	185.844	16.464	10.907	686.089

* V tabeli so zajeta vsa goriva/energenti, ki so vstopali v procese rabe energije. Pri tem upoštevamo zgornjo kurilnost / HHV – High Heating Value.

²¹ GRI 302-3

²² GRI 302-1

Poraba električne energije²³

Leto	Enota	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	GJ	225.772	173.497	123.232	22.913	545.415
2021	GJ	234.715	168.011	124.273	22.236	549.235
2022	GJ	230.894	170.340	123.749	20.372	545.355
2023	GJ	229.617	122.286	63.539	18.529	433.971
2024	GJ	225.037	84.290	7.625	5.381	322.332

Električna energija je glavni vir energije za pogon proizvodne opreme, pripravo in distribucijo energetskih medijev za proizvodnjo (komprimirani zrak, hladilni mediji ...), razsvetljavo po objektih in hlajenje neproizvodnih objektov.

Poraba energije, pridobljene iz odpadnih topil, v Lendavi in Mengšu

Leto	Enota	Lendava	Mengeš	Lek (skupaj)
2020	GJ	26.963	83.739	110.702
2021	GJ	24.208	83.734	107.942
2022	GJ	22.605	40.686	63.291
2023	GJ	16.017	45.904	61.921
2024	GJ	13.309	2.735	16.044

Z uporabo odpadnih topil za pridobivanje pare zmanjšujemo potrebe po primarnem viru (zemeljski plin). Poraba odpadnih topil je bila v primerjavi s preteklim letom na lokaciji Lendava manjša za 17 %, predvsem zaradi manjše dobave odpadnih topil iz lokacije Mengeš po oddelitvi obeh podjetij. V Mengšu po oddelitvi v letu 2023 proizvajamo le še probiotik Linex.

Poraba energije, pridobljene iz biomase, v Lendavi

Leto	Enota	Lendava
2020	GJ	5.086
2021	GJ	5.035
2022	GJ	4.795
2023	GJ	4.143
2024	GJ	4.425

V Lendavi sežigamo tudi biomaso, in sicer aktivno oglje in suho blato iz čistilne naprave v Lendavi.

²³ GRI 302-1

Porazdelitev energije po energentih

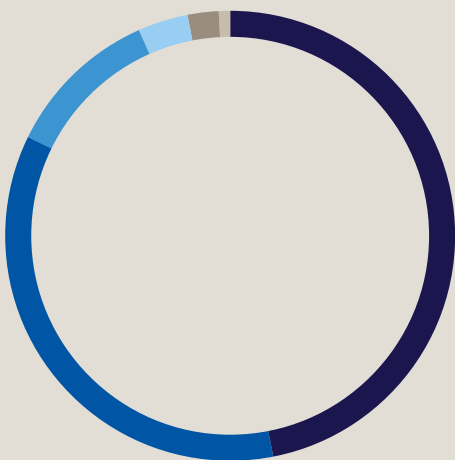
Največji delež energentov, ki jih kupujemo na trgu, sta električna energija (47 %) in zemeljski plin (35 %). V Ljubljani poleg tega dodatno kupujemo še tehnološko paro in toploto.

Na lokacijah Mengeš in Lendava poleg zemeljskega plina za proizvodnjo pare v sosežigu uporabljamo tudi odpadna topila iz proizvodnje.

Porazdelitev porabljene energije po energentih v letu 2024

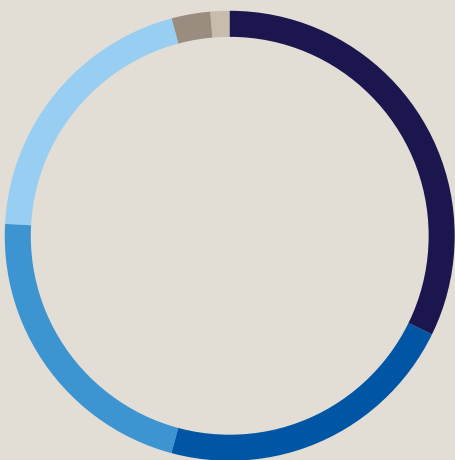
Energent	Enota	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
Elektrika	GJ	225.037	84.290	7.625	5.381	322.332
Zemeljski plin (HHV)	GJ	230.102	460	6.105	5.527	242.193
Toplota	GJ	0	24.676	0	0	24.676
Para	GJ	0	76.419	0	0	76.419
Odpadna topila	GJ	13.309	0	2.735	0	16.044
Biomasa	GJ	4.425	0	0	0	4.425
Skupaj	GJ	472.873	185.844	16.464	10.907	686.089

Porazdelitev porabljene energije po primarnih energentih v letu 2024

Elektrika	47,0 %
Zemeljski plin (HHV)	35,3 %
Para	11,1 %
Toplota	3,6 %
Odpadna topila	2,3 %
Biomasa	0,6 %

Sestava proizvodnih virov nabavljene električne energije v letu 2023^{*24}

Premog in lignit	32,48 %
Zemeljski plin	21,76 %
Obnovljivi viri	21,60 %
Jedrsko gorivo	19,77 %
Nedoločljivo	3,21 %
Naftni derivati	1,18 %

* Podatki o sestavi primarnih virov za proizvodnjo električne energije, ki smo jih prejeli od ponudnika električne energije, so za leto 2023. V času izdelave poročila podatkov za leto 2024 še ni bilo na voljo.

²⁴ EMAS – glavni kazalnik, GRI 302-1

Izboljšave energetske učinkovitosti²⁵

Posebno pozornost posvečamo večanju učinkovite rabe energije in zmanjšanju primarnih virov. Izboljšave energetske učinkovitosti so rezultat večletnih sistematičnih aktivnosti v sklopu aktivnega energetskega menedžmenta in energetskih investicij.

S proaktivnim upravljanjem energetskih sistemov, pri katerem sodelujejo energetski strokovnjaki, dosegamo visoke energetske prihranke. V letu 2024 smo tako na lokacijah v Lendavi in Ljubljani dosegli energetske prihranke v višini 8.676 GJ.

Izvedli smo več projektov izboljšav energetske učinkovitosti, ki so generirali **15.182 GJ** skupnih energetskih prihrankov. Z njimi smo posledično preprečili za **865 ton** emisij CO₂e v ozračje.

	Lendava	Ljubljana*	Mengeš**	Prevalje***	Lek (skupaj)
Prihranek iz energetskih projektov (GJ)	15.062	120	0	0	15.182
Znižanje TGP zaradi energetskih projektov (t CO₂)	857	8	0	0	865

* Za Ljubljano prikazujemo le prihranke za izboljšave na objektih, ki so v lasti Leka. Za preostali del, ki ga imamo v najemu, nimamo podatkov.

** Na lokaciji Mengeš imamo v celoti vse prostore, ki jih uporabljamo, v najemu. Celotno proizvodnjo, pripravo in distribucijo energije ter vzdrževanje energetskih sistemov in postrojev ima v upravljanju najemodajalec/lastnik, zato podatkov o prihrankih nimamo.

*** Na Prevaljah se je proizvodnja s koncem 2023 zaključila.

V nadaljevanju so naštetí večji projekti, s katerimi smo izboljšali energetske učinkovitost posameznih sistemov in naprav:

Lendava

- Zamenjava dveh gorilnikov na kotlih za proizvodnjo 8 bar pare
- Nadgradnja in optimizacija nastavitev delovanja HVAC sistemov v enoti Antiinfektivni
- Zamenjava dveh kompresorjev za proizvodnjo komprimiranega/stisnjenega zraka 2 bar
- Delna odprava puščanj na razvodih pare in komprimiranega zraka
- Optimizacija delovanja črpalke prostega hlajenja v pakirnem centru
- Čiščenje prenosnikov toplote in hladu ter s tem izboljšanje učinkovitosti procesa prenosa energije na hladilnem agregatu in hladilnem sistemu
- Optimizacija nastavitev ogrevanja v Antiinfektivnih
- Optimizacija nastavitev delovanja HVAC sistemov v zimskem času v pakirnem centru
- Kontinuiran nadzor in delovanje prostega hlajenja na hladilnem sistemu

Ljubljana

- Zamenjava obstoječe razsvetljave za učinkovito LED razsvetljavo v pakirnici
- Optimizacija nastavitev delovanja HVAC sistemov v aseptični proizvodnji in razvojnem centru
- Optimizacija nastavitev rabe tehnološke pare in toplote v dveh kakovostnih centrih, razvojnem centru in upravni stavbi

Voda²⁶

Dostop do sveže vode dobre kakovosti je v farmacevtski proizvodnji izrednega pomena, saj smo zavezani k učinkoviti in varni uporabi vode v celotnem življenjskem ciklu zdravila. Njeno porabo dosledno načrtujemo, spremljamo in nadzorujemo. Z rednimi monitoringi količin spremljamo njeno dobavo in porabo, z monitoringi količin in parametrov onesnaženosti pa odpadne vode.

Oskrbo s pitno vodo zagotavljamo iz javnega vodovodnega omrežja in lastnih vrtin. Vzpostavljen imamo nadzor pretokov in količin na ključnih odvzemnih mestih, kar nam omogoča, da vsako povečanje porabe pitne vode takoj opazimo in raziščemo vzroke.

Pitno vodo glede na tehnološki namen v proizvodnem procesu dodatno prečistimo. Farmacevtske vode zahtevajo zelo visok standard kakovosti. Pomemben vidik priprave in distribucije tovrstnih farmacevtskih vod je nadzorni krmilni sistem, s katerim zagotavljamo optimalno pripravo in rabo v proizvodnem procesu.

S spremljanjem delovanja sistemov, ustreznim preventivnim vzdrževanjem in uporabo najboljših razpoložljivih tehnik zagotavljamo pripravo visokokakovostnih vod, podaljšujemo obratovalno dobo naprav, zmanjšujemo porabo vstopne pitne vode in količine odpadnih vod po njeni produkciji.

Odpadne tehnološke vode so po nastanku lahko odpadne vode iz čistilnih postopkov, stranski produkt iz proizvodnje intermediatov in učinkovin, odpadne vode iz priprave farmacevtskih vod ali odpadne vode iz priprave pare. Večje količine vode uporabljamo povsod, kjer je treba hladiti tehnološke procese oz. prostore. V teh primerih gre za nekontaktno vodo, kjer sta pomembna parametra količina in temperatura vode in ne toliko kakovost.

²⁶ GRI 303-1, 303-2

Učinkovitost rabe vode

Skupna poraba vode v Leku in poraba v Ljubljani in Mengšu ni primerljiva z letom 2023 zaradi oddelitve, na Prevaljah pa zaradi prenehanja proizvodnje. V Lendavi, kjer ni bilo organizacijskih sprememb smo porabo vode zmanjšali za 3,4 %, kar je predvsem posledica izvedenih ukrepov in optimizacij vodovodnih sistemov.

Za izboljšanje učinkovitosti rabe vode se osredotočamo na ustrezno upravljanje in vzdrževanje sistemov za pripravo in distribucijo vod, na aktivno spremljanje porabe in na takojšnje ukrepanje v primeru puščanja.

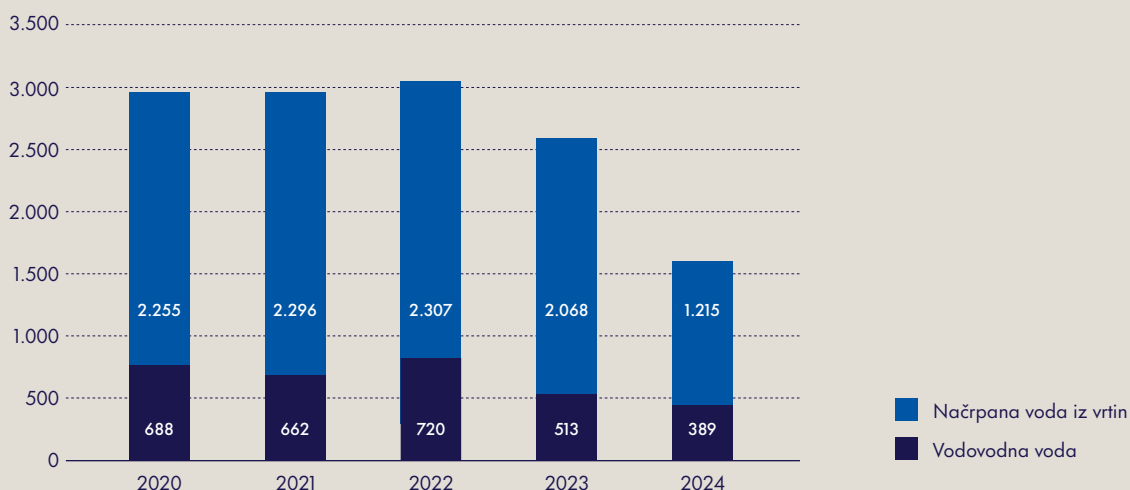
Za optimizacijo porabe tehnološke in pitne vode skrbimo z naslednjimi ukrepi:

- z optimizacijo pretokov;
- s ponovno uporabo vode (RO, hladilni sistemi, kondenzat);
- z optimizacijo porabe vode v energetskih sistemih in sistemih za pripravo farmacevtskih vod;
- s pravočasno menjavo iztrošene opreme;
- s prevezavo tehnoloških porabnikov na vodnjaško vodo;
- z aktivnim spremljanjem porabe – pravočasno ukrepanje in odpravljanje puščanj;
- z ozaveščanjem zaposlenih o varčevanju z vodo.

Poraba vode v 1.000 m³ ²⁷

Leto	Enota	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	1.000 m ³	1.260	523	1.123	36	2.943
2021	1.000 m ³	1.257	508	1.160	33	2.957
2022	1.000 m ³	1.238	520	1.238	30	3.027
2023	1.000 m ³	1.358	375	822	27	2.582
2024	1.000 m³	1.312	270	2	19	1.604

Količine in viri oskrbe z vodo v Leku v 1.000 m³

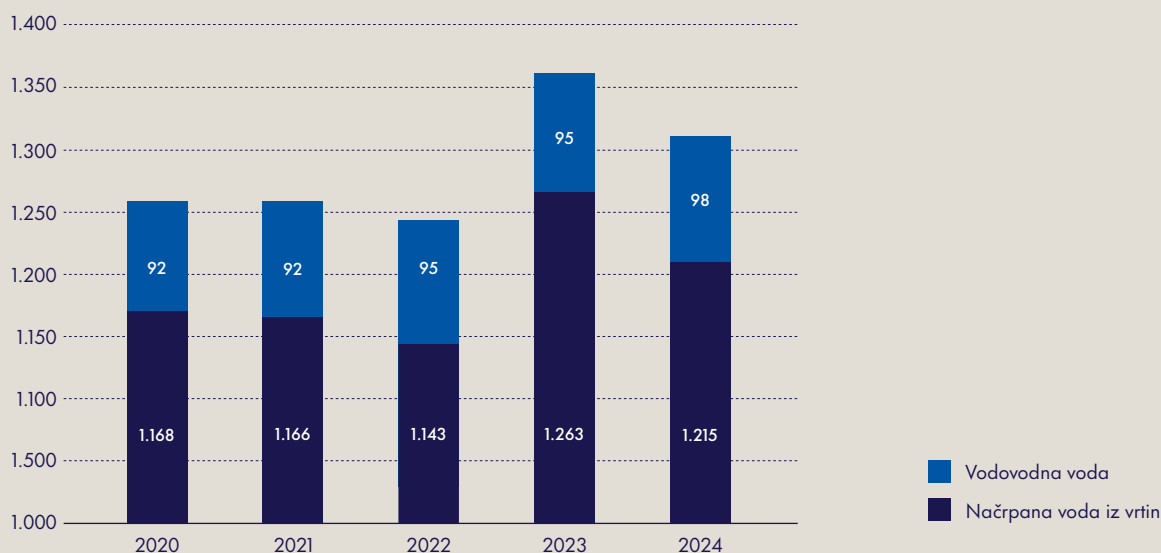
²⁷ EMAS – glavni kazalnik, POR OI 21, GRI 303-3

Viri vodne oskrbe

V Lendavi poleg vodovodne vode uporabljamo tudi vodo iz lastnih vrtin. Načrpano vodo iz vrtin uporabljamo v tehnološke namene, za kar imamo ustrezna vodna dovoljenja Ministrstva za okolje in prostor.²⁸ S pomočjo monitoringa podzemnih vod, ki poteka s tlačnimi sondami neprekinjeno, enkrat na uro vse leto določamo kote ravni podzemnih vod, njihovo smer in gradient. Za obratovalni monitoring onesnaženosti podzemnih vod imamo izvrtane piezometre. V Mengšu, kjer je lokacija po oddelitvi v lasti in upravljanju Novartisa d.o.o., podatkov ne spremljamo več.

V Lendavi je bila poraba vode iz lastnega črpališča nižja za 3,8 % zaradi spremembe v procesnem sistemu fermentacije, in sicer namesto vodnjaške vode iz enega izmed vodnjakov smo začeli uporabljati povratno vodo (voda reverzne osmoze). Količina porabljene pitne vode je bila višja za 3,1 %.

Količine in viri oskrbe z vodo na lokaciji Lendava v 1.000 m³ ²⁹

²⁸ Vodna dovoljenja št. 35536-20/2008, 35536-45/2012-5 in 35536-65/2013-8

²⁹ GRI 303-3

Odpadki

Ravnanje z odpadki³⁰

V okviru sistema ravnanja z okoljem, ki upošteva predpisano hierarhijo ravnanja z odpadki, imamo vzpostavljen načrt gospodarjenja z odpadki glede na vrsto, količino/trende in vire nastajanja odpadkov. Načrt predvideva tehnične in organizacijske ukrepe za preprečevanje nastanka odpadkov, za nastale odpadke pa nas usmerja k njihovi pripravi za ponovno uporabo, recikliranje ali predelavo z drugimi postopki, kot je uporaba odpadkov za gorivo. Nevarnih odpadkov ne odlagamo na odlagališča, odlagamo zgolj manjši delež nenevarnih, komunalnih odpadkov.

Večina odpadkov nastane med proizvodnjo, nekateri pa občasno pri čiščenju in vzdrževanju tehnoloških naprav ter strojev, čiščenju lovilnikov olj, izvajanju gradbenih del, zamenjavi fluorescenčnih cevi, menjavi tonerjev itd.

Skupna količina nastalih odpadkov se je v letu 2024 v primerjavi z letom prej skoraj podvojila (višja za 88 %), kar je posledica gradbenih odpadkov, ki so nastali pri gradnji centra za proizvodnjo biofarmacevtskih izdelkov v Lendavi in centra za razvoj biofarmacevtskih izdelkov v Ljubljani ter razgradnje lokacije Prevalje. Odpadki, povezani z našo proizvodnjo (operational waste), brez upoštevanja gradbenih odpadkov, so bili sicer nižji za 6 %, vendar tudi to zmanjšanje zaradi oddelitve Novartisa v letu 2023 medletno ni primerljivo. V Lendavi, kjer ni bilo večjih organizacijskih sprememb, smo skupno količino nastalih odpadkov zmanjšali za skoraj en odstotek (0,93 %).

Delež nenevarnih odpadkov znaša 93,9 %. Skoraj vse odpadke (98,9 %) pa recikliramo oz. ponovno uporabimo.

³⁰ EMAS – glavni kazalnik, GRI 306-1, 306-2, 306-3, 306-4, 306-5

Odpadki po sestavi v letu 2024 v t

	Nastali odpadki	Odpadki, predani v recikliranje in pripravo za ponovno uporabo	Odpadki, predani v sežig, sosežig ali na odlagališče*
Nevarni odpadki	1.098	650	447
Nenevarni odpadki	72.844	72.541	303
Skupaj	73.942	73.192	750

* Na odlagališče predajamo zgolj nenevarne odpadke.

Kot že omenjeno, je bila v letu 2024 zaradi obsežnih gradbenih del več kot polovica vseh nastalih odpadkov gradbenih odpadkov, zato v nadaljevanju prikazujemo le odpadke, povezane z našo proizvodnjo (operational waste).

Odpadki po sestavi, brez gradbenih odpadkov, v letu 2024 v t

	Nastali odpadki	Odpadki, predani v recikliranje in pripravo za ponovno uporabo	Odpadki, predani v sežig, sosežig ali na odlagališče*
Nevarni odpadki	890	634	256
Nenevarni odpadki	36.032	35.900	132
Skupaj	36.922	36.534	388

* Na odlagališče predajamo zgolj nenevarne odpadke.

Sestava nastalih odpadkov po lokacijah v t

	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
Nevarni odpadki					
2020	79	1.109	3.451	186	4.826
2021	52	959	1.994	174	3.179
2022	57	965	1.940	140	3.102
2023	43	560	773	108	1.483
2024	204	500	24	162	890
Nenevarni odpadki					
2020	33.851	2.181	730	459	37.221
2021	34.752	2.222	592	360	37.926
2022	35.546	2.224	733	238	38.741
2023	35.155	1.898	347	281	37.681
2024	34.668	1.082	97	185	36.032

Odstranjevanje nevarnih odpadkov³¹

Naš pglavitni cilj je preprečevati in zmanjševati nastajanje nevarnih odpadkov ter nenehno povečevati njihov delež za recikliranje ali energetska izrabo. Nevarni odpadki so predstavljali 6,1 % vseh nastalih odpadkov. Skupna količina nevarnih odpadkov je bila v letu 2024 manjša za 40 %, vendar zaradi oddelitve Novartisa in prenehanja obratovanja lokacije Prevalje v letu 2023 medletni podatki niso primerljivi.

V Ljubljani med nevarnimi odpadki prevladujejo izmet iz proizvodnje in izdelki s pretečenim rokom uporabe oz. zdravila, vrnjena s trga. V Lendavi večino nevarnih odpadkov predstavljajo visokoenergetska odpadna topila, ki jih odstranimo s sežigom z zemeljskim plinom. S predelavo odpadnih topil zmanjšujemo porabo energenta za pripravo pare, prevoze odpadnih topil in posledično izpuste CO₂.

³¹ POR OI 5, GRI 306-1, 306-2, 306-3, 306-4, 306-5

Preostanek odpadnih topil oddajamo pooblaščenim družbam, ki odstranijo odpadke na okoljsko sprejemljiv način, največkrat z uporabo odpadka kot gorivo po postopku R1.

V Lendavi je v letu 2024 nastalo nekaj več nevarnih odpadkov, saj je prišlo do okvare sežigalnice. V času njenega nedelovanja smo tako nevarne odpadke z lendavske lokacije predali zunanjim pooblaščenim izvajalcem. Na Prevaljah pa je višja količina nevarnih odpadkov povezana z razgradnjo proizvodnje.

Nevarni odpadki, predani v recikliranje in pripravo za ponovno uporabo v t*

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	0	832	1.233	67	2.132
2021	18	797	854	69	1.738
2022	0	763	1.003	66	1.832
2023	0	318	701	33	1.052
2024	182	328	24	100	634

* Podatek prikazuje količine nevarnih odpadkov, ki smo jih predali zunanjim pooblaščenim izvajalcem.

Nevarni odpadki, predani v sežig in sosežig v t*

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	79	277	2.218	120	2.694
2021	34	162	1.140	105	1.441
2022	58	202	936	74	1.270
2023	43	242	71	75	431
2024	22	171	1	62	256

* Podatek prikazuje količine nevarnih odpadkov, ki smo jih predali zunanjim pooblaščenim izvajalcem.

Odstranjevanje nenevarnih odpadkov³²

Nenevarni odpadki predstavljajo 93,9 % vseh Lekovih odpadkov. Količina teh je bila v letu 2024 za 4,4 % manjša, vendar podatki zaradi oddelitve v letu 2023 niso primerljivi. V Lendavi so skupno količino nenevarnih odpadkov zmanjšali za 1,4 %. Na Prevaljah je količina nenevarnih odpadkov manjša, saj je bila proizvodnja ob koncu leta 2023 ustavljena, na lokaciji pa deluje le še analitski laboratorij.

Večina Lekovih odpadkov je biološko razgradljivih, predvsem odpadni micelij lendavske proizvodnje in blato Čistilne naprave Lendava, zanemarljiv delež pa predstavljajo še odpadki iz čajnih kuhinj. Biorazgradljive odpadke predajamo v bioplinarne, kjer iz različnih organskih substratov in odpadkov proizvajajo bioplin. Električna energija,

proizvedena v generatorjih iz bioplina z visokim odstotkom metana, spada med obnovljive vire električne energije.

Delež odpadne embalaže, ločeno zbrane po frakcijah (papir, plastika, les, kovina, steklo), je predstavljal 5,0 % nenevarnih odpadkov. Odpadno embalažo večinoma recikliramo, enako tudi gradbene odpadke. Preostale nenevarne odpadke odstranjujejo pooblaščen podjetja s sežigom in z odlaganjem na odlagališčih.

V Lendavi na odlagališča odlagamo le manjši delež nerekiciranih komunalnih odpadkov in pepel, v Ljubljani in Mengšu pa po oddelitvi ni več komunalnih odpadkov.

³² GRI 306-1, 306-2, 306-3, 306-4, 306-5

Količina vseh nenevarnih odpadkov po lokacijah v t

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)	Lek (nenevarni odpadki brez embalaže, ki se reciklira)
2020	33.851	2.181	730	459	37.221	33.378
2021	34.752	2.222	592	360	37.926	34.199
2022	35.546	2.224	733	238	38.741	35.194
2023	35.155	1.898	347	281	37.681	36.366
2024	34.668	1.082	97	185	36.032	34.228

Nenevarni odpadki, predani v recikliranje in pripravo za ponovno uporabo v t

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	33.656	2.151	657	419	36.882
2021	34.601	2.150	547	335	37.633
2022	35.379	2.192	678	214	38.463
2023	35.002	1.869	314	280	37.465
2024	34.536	1.082	97	185	35.900

Nenevarni odpadki, predani v sežig in sosežig v t

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	1	28	68	28	124
2021	1	69	41	15	126
2022	0	29	49	16	94
2023	1	29	33	0	63
2024	0	0	0	0	0

Nenevarni odpadki, predani na odlagališča v t

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	195	3	5	13	215
2021	151	3	3	11	167
2022	167	3	6	8	184
2023	151	0	0	2	153
2024	133	0	0	0	133

Emisije v zrak³³

Pomemben del naše zavezanosti k okoljski trajnosti je omejevanje emisij v ozračje. V Leku, kot delu skupine Sandoz, si pri tem prizadevamo doseči podnebno nevtralnost (neto ničelne emisije) do leta 2050. Zmanjšanje emisij v zrak dosegamo predvsem z učinkovitejšo rabo energentov.

Emisije v zrak skrbno spremljamo, tako organska (hlapne organske spojine) kot anorganska onesnaževala (žveplov dioksid in dušikovi oksidi). Ločeno spremljamo toplogredne emisije in emisije iz nepremičnih naprav ter ozonu škodljive snovi iz klimatskih in hladilnih naprav. Med emisijami iz nepremičnih naprav so osrednjega pomena emisije hlapnih organskih snovi (HOS) in prahu. Merilna mesta za zajem vzorcev za analizo in meritve vsebnosti snovi in/ali prahu v zraku so postavljena na tehnoloških napravah ter linijah, kjer je v izstopnem zraku pričakovati emisijo hlapnih organskih snovi, prašnih delcev ali drugih snovi. Za vse odvode so izdelane predpisane ocene emisij snovi in/ali prahu. Dodatno se osredotočamo na preprečevanje razpršenih emisij HOS in njihovo zbiranje pri viru za namen čiščenja, kolikor je to razumno mogoče.

Emisije organskih snovi zmanjšujemo z uporabo različnih naprav: naprave za termično oksidacijo (zgorevanje) plinov, absorberje, pralnike plinov, biofiltre in druge.

Skladnost celotnih emisij HOS z mejno vrednostjo emisij, izraženih v odstotkih vnosa organskih topil, dokazujemo na podlagi rezultatov občasnih meritev, bilance topil, ocene razpršenih emisij in preostalih podatkov. Za nove naprave upoštevamo mejno vrednost emisij 5 %, za obstoječe naprave pa 15 % glede na vnos topil v napravo. Emisije HOS v zajetih odpadnih plinih ne presegajo mejnih koncentracij, ki znašajo 20 mg C/m³.

Skladnost z mejno vrednostjo vzdržujemo tudi za celokupni prah, pri čemer mejna vrednost znaša 150 mg/m³. Pri masnem pretoku celotnega prahu, ki presega 0,2 kg/h, mejna vrednost znaša 20 mg/m³.

Pri napravah za termično zgorevanje emisij poleg HOS, izraženih kot celokupni ogljik (TOC), merimo tudi emisije dušikovih oksidov in ogljikovega monoksida (MV = 100 mg/m³). Obratovanje teh naprav po omenjenih parametrih je prav tako zakonsko skladno.

³³ EMAS – glavni kazalnik, POR OI 7, POR OI 10, GRI 3-3

Emisije pri sežigu

Sežig odpadkov izvajamo v Lendavi, in sicer odpadkov iz lastne proizvodnje. S tem omogočamo učinkovito vodenje in nadzor delovanja sežigalnice zaradi natančnega poznavanja sestave odpadkov. Nabor in količina odpadkov za sežig sta opredeljena v dovoljenju, ki ga je izdala Agencija RS za okolje.

Sosežig odpadkov je potekal na lokaciji Mengeš, ki po oddelitvi Novartisa ni več v lasti in upravljanju družbe Lek. S tehnološkimi rešitvami in trajnimi meritvami skrbimo, da so naše emisije stalno pod nadzorom in v dovoljenih mejah. Nastavljene mejne vrednosti namreč preprečujejo, da bi proces sežiga odpadkov potekal zunaj dovoljenih meja.

O količinah in vrstah odstranjenih odpadkov redno poročamo pristojnemu ministrstvu. Predmet poročanja in inšpekcijskega nadzora so tudi vsi emisijski monitoringi tako trajnih kot občasnih meritev v sežigalnici.

Žveplov dioksid³⁴

Emisije žveplovega dioksida (SO_2) nastajajo na naši lokaciji v Lendavi v majhnih količinah kot posledica termične obdelave hlapnih organskih spojin, sežiga in obratovanja kurilnih naprav. Zakonodaja zaradi majhnih količin ne predpisuje več obveznega monitoringa parametra SO_2 iz naprav RTO in kurilnih naprav, če upravljavec naprav najmanj enkrat letno zagotovi nastavitev zgorevanja, ki jo izvede pooblaščen servis proizvajalca naprave.

Podatke o količinah emisij pridobivamo na podlagi predpisanih monitoringov iz sežiga odpadkov. Zaradi občasnih nihanj pri zgorevanju odpadkov, ki vsebujejo žveplo, lahko te emisije tudi variirajo, vendar so vedno znotraj predpisanih mejnih vrednosti. Zemeljski plin po izjavi dobavitelja ne vsebuje žvepla.

Podatki o količinah emisij SO_2 po posameznih letih izhajajo iz podatka o koncentraciji na posameznih merilnih mestih in časa obratovanja posamezne naprave. Njihove emisije so bile v letu 2024 nižje, vendar podatki niso primerljivi z letom 2023. Po oddelitvi je namreč na izpustih v Ljubljani merjen le še prah, v Mengšu pa imamo le izpuste iz proizvodnje Linexa, kjer sta merjena le prah in skupni organski ogljik (TOC). Zaradi zaustavitve proizvodnje na lokaciji Prevalje ni več izpustov v zrak. V Lendavi po oddelitvi prav tako ne sežigamo več odpadnih topil iz Mengša.

Emisije žveplovega dioksida (SO_2) v t

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	0,4778	0,0160	0,0000	0,0580	0,5518
2021	0,0300	0,0210	0,0000	0,0470	0,0980
2022	0,3980	0,0130	0,0000	0,0500	0,4610
2023	0,1430	0	0	0,0160	0,1591
2024	0,1042	0	0	0	0,1042

Dušikovi oksidi

Emisije dušikovih oksidov v zrak prav tako nastajajo pri sežigu odpadkov v Lendavi in obratovanju kurilnih naprav. Tudi te emisije so bile v letu 2024 nižje, vendar podatki niso primerljivi z letom 2023. Po oddelitvi je namreč na izpustih v Ljubljani merjen le še prah, v Mengšu pa imamo le izpuste

iz proizvodnje Linexa, kjer sta merjena le prah in skupni organski ogljik (TOC). Zaradi zaustavitve proizvodnje na lokaciji Prevalje ni več izpustov v zrak. V Lendavi po oddelitvi prav tako ne sežigamo več odpadnih topil iz Mengša.

Emisije dušikovih oksidov (NO_x) v t³⁵

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	11,35	1,50	14,98	5,2	33,03
2021	10,69	1,58	12,09	2,5	26,86
2022	10,69	0,93	12,00	2,5	26,12
2023	10,47	0,40	5,80	2,4	19,07
2024	13,03	0	0	0	13,03

³⁴ EMAS – glavni kazalnik, POR OI 7, GRI 305-7

³⁵ EMAS – glavni kazalnik, POR OI 8, GRI 305-7

CO₂ in drugi toplogredni plini

Največji delež neposredne emisije CO₂ (toplogredni plini obsega 1 (TGP1)) po oddelitvi Novartisa nastajajo na lokaciji Lendava, in sicer predvsem pri zgorevanju goriva, sežigu/predelavi gorljivih organskih snovi in proizvodnih procesih (npr. fermentacija), na ostalih lokacijah pa še pri uporabi službenih avtomobilov. V skupino virov emisij TGP1³⁶ so uvrščeni tudi nekateri drugi plini, ki se uporabljajo ali nastajajo v procesih, kot so:

- didušikov oksid (N₂O) v ekvivalentih CO₂,³⁷
- fluorirani ogljikovodiki (hidrofluorogljiki – HFC) v ekvivalentih CO₂,³⁸ in
- drugi toplogredni plini (metan in drugi) v ekvivalentih CO₂.³⁹

Med posredne vire toplogrednih plinov obsega 2 (TGP2) se uvršča CO₂, ki nastaja kot ekvivalent dobavljeni električni energiji, toploti in tehnološki pari.

Ogljikov dioksid in drugi plini, ki prispevajo k učinku tople grede (v t CO₂e)⁴⁰

	Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
TGP1*	2020	14.134	2.675	14.551	1.719	33.080
	2021	13.453	2.590	14.549	1.702	32.294
	2022	12.658	2.652	11.977	1.595	28.882
	2023	12.661	650	8.668	1.310	23.289
	2024	13.212	306	587	276	14.382
TGP2**	2020	16.685	37.816	9.107	1.695	65.302
	2021	17.345	23.247	9.184	1.643	51.419
	2022	17.063	23.453	9.143	1.506	51.165
	2023	16.969	20.674	4.696	1.369	43.707
	2024	16.630	12.072	477	398	29.577

* Podatki izpustov CO₂, ki nastanejo pri uporabi službenih vozil, so se pred letom 2023 izračunavali glede na tovarniške podatke proizvajalcev posameznih vozil, od leta 2023 pa po dejanski porabi in vrsti goriva. V izračun TGP1 so upoštevane emisije iz porabe zemeljskega plina, odpadnih organskih topil, biomase in goriva za uporabo službenih vozil.

** V izračun TGP2 so upoštevane emisije iz dobave električne energije, tehnološke pare in toplote.

V letu 2024 je za izračun TGP1 pri zgorevanju zemeljskega plina v Lendavi in na Prevaljah upoštevana emisijska vrednost 0,0499 t CO₂/GJ. Ta vrednost upošteva zgornjo kalorično vrednost zemeljskega plina v kWh (HHV), ki se obračunava na računih, prejetih s strani dobavitelja, in znaša 0,051 t CO₂/GJ. V Ljubljani in Mengešu, kjer je Lek najemnik na lokaciji, je upoštevana vrednost 0,050 t CO₂/GJ (0,1800 t CO₂/MWh). Za emisije odpadnih organskih topil v Lendavi in Mengešu je uporabljen emisijski faktor 0,1032 t CO₂/GJ. V Lendavi so ob tem upoštevane še emisije biomase, ki imajo emisijski faktor trdnih odpadkov iz proizvodnje farmacevtskih učinkovin in znaša 0,06703 t CO₂/GJ.

Pri izračunu TGP2 so upoštevani lokacijski faktorji emisij za Slovenijo (local based), in sicer znaša faktor za električno energijo v Lendavi in na Prevaljah 0,0739 t CO₂/GJ. V Ljubljani in Mengešu, kjer je Lek najemnik na lokaciji, pa 0,0626 t CO₂/GJ. Na ljubljanski lokaciji so v TGP2 upoštevane še emisije tehnološke-industrijske pare in toplote – emisijski faktor za paro znaša 0,05964 t CO₂/GJ, za toploto pa 0,09066 t CO₂/GJ. Slednja dva faktorja sta določena s strani dobavitelja pare in toplote Energetika Ljubljana za leto 2024 (market based – tržni faktor oz. dobaviteljev).

³⁶ POR OI 10

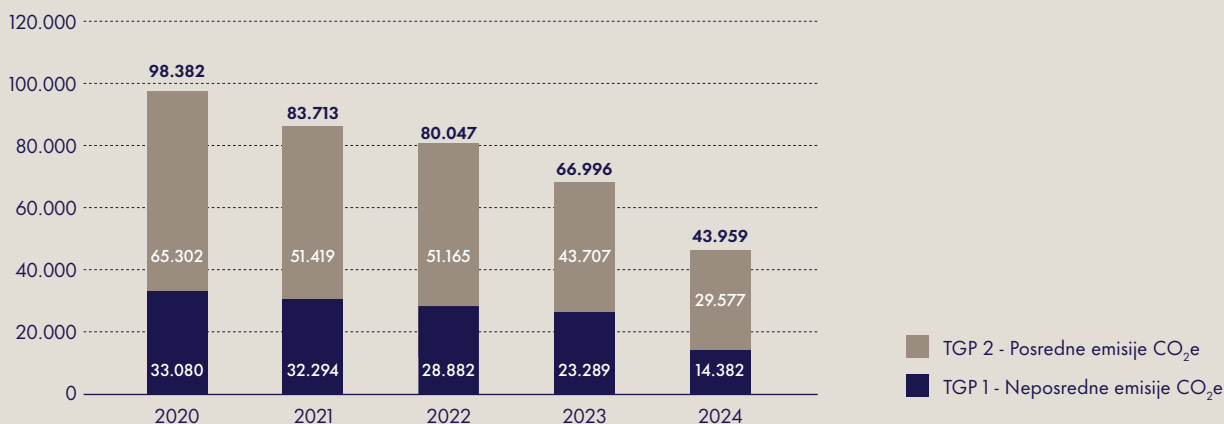
³⁷ POR OI 11

³⁸ POR OI 12

³⁹ POR OI 13

⁴⁰ GRI 305-1, 305-2

Skupne emisije toplogrednih plinov v Leku (v t CO₂e)

Skupne količine emisij TGP so bile precej nižje kot v prejšnjih letih, predvsem zaradi oddelitve v letu 2023 in prenehanja obratovanja lokacije Prevalje. V Lendavi so bile skupne emisije TGP za 0,7 % višje, saj smo zaradi prenehanja sežiga odpadnih topil iz Mengša le-ta morali nadomestiti z zemeljskim plinom. V Leku so skupne emisije TGP glede na čiste prihodke znašale 30 t CO₂e/mio € (42 v letu 2023).⁴¹

Emisije TGP poskušamo omejevati s sistematičnim energetske upravljanjem, spremembami procesov, uvajanjem novih tehnoloških rešitev v fazi razvoja/prenosa izdelkov, z

vgradnjo energetske in okoljsko učinkovitih naprav ter večjo uporabo obnovljivih virov energije.

Poglaviti vir emisij TGPI so sicer emisije, ki nastanejo pri zgorevanju zemeljskega plina v kurilnih napravah in pri sežigu odpadnih topil (več kot 95 %). V trgovanje z emisijskimi kuponi CO₂ sta vključeni lokaciji Lendava in Mengeš. V skladu z zakonodajo smo o emisijah zavezani poročati ministrstvu za okolje in prostor ter plačevati okoljsko dajatev.

Hlapne organske spojine – HOS⁴²

Tudi skupna količina emisij hlapnih organskih spojin (HOS) je bila v letu 2024 nižja, vendar podatki niso primerljivi z letom 2023. Po oddelitvi je namreč na izpustih v Ljubljani merjen le še prah, v Mengšu pa imamo le izpuste iz proizvodnje Linexa, kjer sta prav tako merjena le prah in skupni organski ogljik (TOC). Zaradi zaustavitve proizvodnje na lokaciji Prevalje ni več izpustov v zrak. V Lendavi po oddelitvi prav tako ne sežigamo več odpadnih topil iz Mengša.

Emisije halogeniranih HOS zmanjšujemo s sistematično zamenjavo halogeniranih organskih topil z nehalogeniranimi. Koncentracijske vrednosti zajetih emisij iz opredeljenih

izpustov so pod predpisano mejno vrednostjo. Razlika lahko nastane pri nezajetih emisijah, saj je v izračunu bilance topil zaradi velikih količin pomembnih dejavnikov npr. koncentracija topila v odpadku. Variiranje merilne negotovosti pri analizi odpadnih topil zato lahko prinese znatno povečanje prikaza nezajetih emisij. Nezajete emisije poskušamo učinkovito zmanjšati z ukrepi, kot so pretakanje topil iz avtocistern v skladiščne rezervoarje z ustreznimi priključki za vračanje izpodrinjenih hlapov v avtocisterno ali pregledi tesnosti nepremičnih rezervoarjev.

Skupne emisije hlapnih organskih spojin v t

Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	45,6	3,9	50,3	3,0	102,8
2021	22,5	5,9	42,6	0,6	71,5
2022	21,3	5,1	32,3	0,8	59,5
2023	20,0	2,5	20,0	0,4	42,9
2024	26,4	0,0	0,03	0,0	26,4

⁴¹ GRI 305-4

⁴² POR OI 9

Izpusti v vode⁴³

Skladno z okoljsko strategijo Sandoza si prizadevamo, da do leta 2030 odpadne vode iz naše proizvodnje ne bi več vplivale na kakovost vod.

Odpadne vode odvajamo v javno kanalizacijo po tehnoloških, hladilnih in komunalnih vodih. Pred izpustom tehnoloških vod v kanalizacijo imamo na vseh lokacijah egalizacijske bazene. Na Prevaljah smo tehnološko odpadno vodo pred izpustom v javno kanalizacijo predobdelali.

Padavinsko odpadno vodo, ki odteka s streh objektov, posredno ali neposredno odvajamo v vode. Odpadne vode hladilnih sistemov, ki niso onesnažene s kontaminanti (Non-Contact Cooling Water), izpuščamo po ločenem vodu in odvajamo v površinske vode (vodotoke) povsod, kjer je to mogoče.

Za industrijske odpadne vode so predpisani občasni monitoringi parametrov, ki zajemajo stalni monitoring pretoka, pH in temperature odpadnih voda. Monitoring izvaja pooblaščen zunanji izvajalec. Mejne vrednosti so predpisane v okoljevarstvenem dovoljenju in so lahko izražene kot koncentracija snovi, kot količina snovi na maso

izdelka ali surovine (emisijski faktor) ali kot maksimalna letna dovoljena količina posamezne odvedene nevarne snovi.

Že več let spremljamo vplive farmacevtskih učinkovin na vodno okolje, saj je odpornost bakterij proti antibiotikom precejšen globalni problem. Kot del Sandoza smo vključeni v globalni program za ublažitev naraščajoče grožnje protimikrobne odpornosti in smo se zavezali, da bomo proizvodnjo antiinfektivov v Lendavi certificirali po standardu BSI AMR.

Iz naše dejavnosti lahko učinkovine preidejo v odpadne vode, od tu pa prek čistilnih naprav v površinske vode. Nekatere učinkovine v vodnem okolju hitro razpadejo, nekatere pa iz vode dejavno odstranjujejo mikroorganizmi. Oceno okoljskih tveganj določamo na osnovi eksperimentalnih in modeliranih podatkov o farmacevtskih učinkovinah, kot so fizikalno-kemijski podatki, podatki o usodi in obnašanju snovi v okolju ter podatki o strupenosti

⁴³ GRI 3-3

v vodnem okolju. Ekotoksikološke podatke učinkovin redno pregledujemo, jih ovrednotimo in ustrezno ukrepamo. Zaposlene in tudi uporabnike naših zdravil ozaveščamo ter pozivamo k odstranjevanju neuporabljenih zdravil ali zdravil s pretečenim rokom v skladu z zakonsko predpisanimi načini. Študije so pokazale, da je delež farmacevtskih učinkovin, ki prihajajo v vode iz farmacevtske industrije, majhen v

primerjavi z virom, ki ga predstavljajo končni uporabniki farmacevtskih izdelkov.

Neonesnažene odpadne hladilne vode po uporabi odvajamo v vodotok, za kar imamo okoljevarstvena dovoljenja.

Odpadne vode po kakovosti in destinaciji izpustov (v 1.000 m³)⁴⁴

Raba hladilne vode – neonesnažena	Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
	2020	946	0	910	0	1.856
	2021	940	0	894	0	1.834
	2022	901	0	893	0	1.794
	2023	1.018	0	597	0	1.615
	2024	1.000	0	12	0	1.012
Iztok		v vodotok	v kanalizacijo, čiščenje na ČN	v vodotok	v kanalizacijo	

Raba tehnološke vode – onesnažena*	Leto	Lendava	Ljubljana	Mengeš	Prevalje	Lek (skupaj)
	2020	169	336	193	23	721
	2021	174	351	246	22	739
	2022	179	357	267	20	823
	2023	180	269	135	20	604
	2024	185	66	2	0,4	253
Iztok		v kanalizacijo, čiščenje na ČN	v kanalizacijo, čiščenje na ČN	v kanalizacijo, čiščenje na ČN	v kanalizacijo	v kanalizacijo, čiščenje na ČN

* Spremenjeni so bili vsi podatki (vse lokacije in vsa leta) za rabo/izpust tehnološke vode zaradi napačnega zajemanja podatkov v preteklih letih.

Protimikrobna odpornost

Lendavska enota Antiinfektivi je v procesu certificiranja po standardu BSI AMR za protimikrobno odpornost.

Standard BSI AMR je ključno industrijsko potrdilo za najboljšo prakso protimikrobne odpornosti. Sandoz se je zavezal, da bo certificiral vse svoje lokacije, ki proizvajajo antibiotike.

Za pridobitev certifikata, ki ga pridobivamo med prvimi v državi, je temeljnega pomena sistematično spremljanje masne bilance za določitev prisotnosti farmacevtskih

učinkovin v okolju. V lendavski enoti smo zato za obe učinkovini, ki ju proizvajamo – kalijev klavulanat in gentamicin sulfat – že izvedli ponovni monitoring učinkovin v odpadnih vodah ter na vodonosniku čistilne naprave. Rezultati analiz bodo znani sredi leta 2025 in bodo usmerjali naše nadaljnje aktivnosti za pridobitev certifikata.

⁴⁴ EMAS – glavni kazalnik, GRI 303-4

Fosforjeve in dušikove spojine, kemijska potreba po kisiku

Emisije fosforjevih in dušikovih spojin v vodi nastanejo pri fermentacijski proizvodnji.

Količine njihovih emisij niso primerljive s predhodnimi leti zaradi oddelitve lokacij Ljubljana in Mengeš ter prenehanja obratovanja lokacije Prevalje. Podatki za Ljubljano in Mengeš so izračunani na podlagi ocene iz letnega poročila. Na Prevaljah so bile upoštevane emisije le še za prvo četrtletje, nato na tej lokaciji nismo več odvajali odpadnih vod.

Letne količine fosforjevih in dušikovih spojin se sicer beležijo po čiščenju v čistilni napravi, zato so v veliki meri odvisne od učinkovitosti čiščenja odpadnih voda.

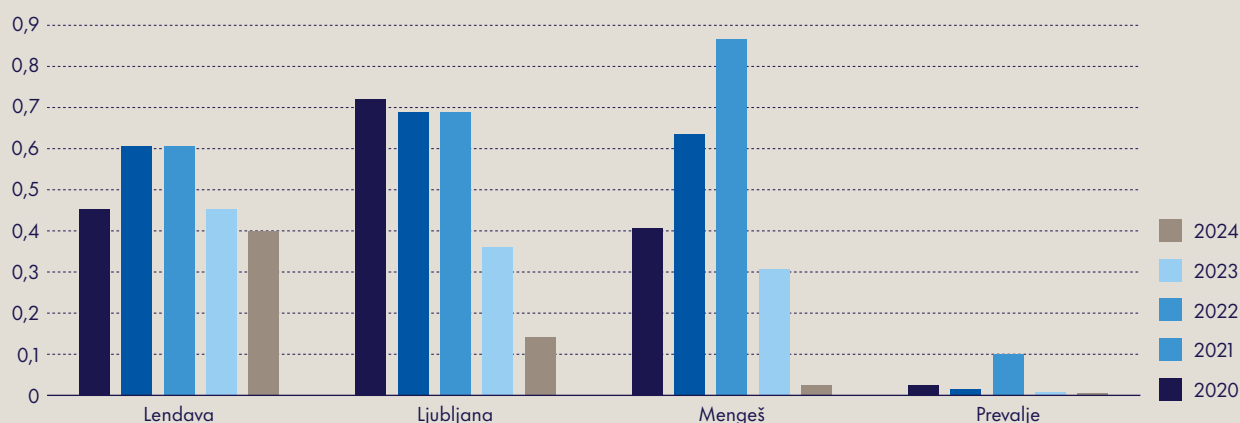
Onesnaženost z organskimi nečistočami prikazuje kazalnik kemijske potrebe po kisiku, ki odraža količino kisika,

potrebno za kemijsko oksidacijo organskega onesnaženja v odpadni vodi. Obremenitvene meritve kemijske potrebe po kisiku se izvajajo na iztoku odpadnih voda v kanalizacijo.

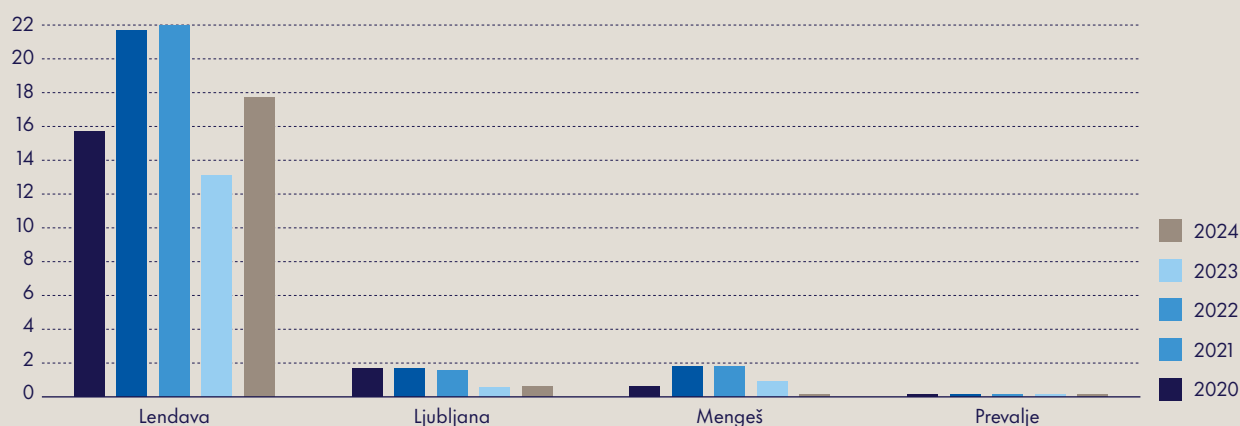
Parametri za izračun okoljske dajatve so skupne fosforjeve in dušikove spojine v odpadnih vodah ter kemijska potreba po kisiku. Največji delež obremenitve, več kot 80-odstotni, predstavlja kemijska potreba po kisiku, fosforjeve in dušikove spojine pa imajo približno 10-odstotni delež.

Odpadne vode in vsebnost vseh treh parametrov redno nadzirajo pooblašeni izvajalci monitoringa, ki nadzor izvajajo od tri- do dvanaajstkrat letno, odvisno od količine odpadnih vod na posamezni lokaciji.

Emisije fosforjevih spojin v odpadni vodi (v t)⁴⁵

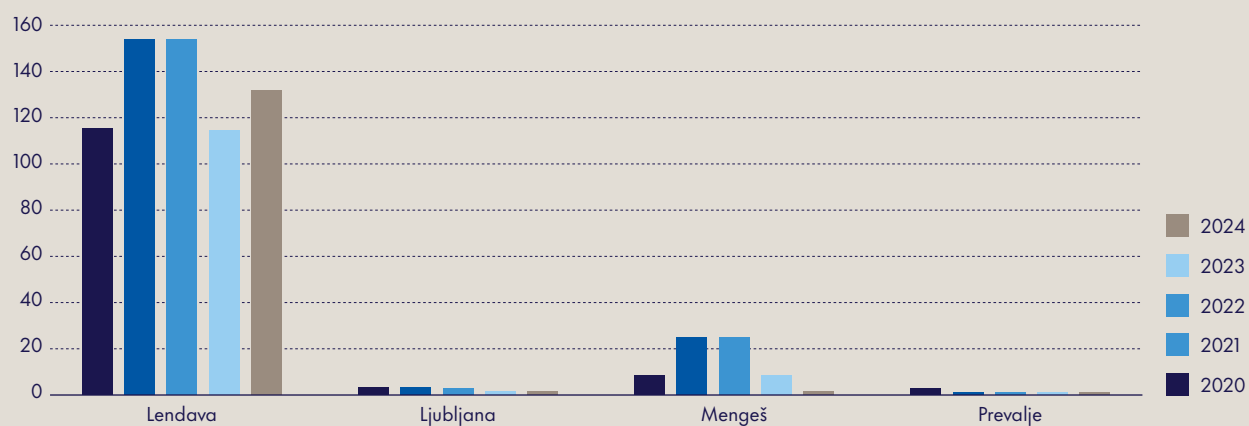
Emisije dušikovih spojin v odpadni vodi (v t)⁴⁶

⁴⁵ POR OI 15

⁴⁶ POR OI 16

Kemijska potreba po kisiku (v t O₂)⁴⁷

⁴⁷ POR OI 14

Drugi okoljski vplivi

Posredni okoljski vplivi transporta⁴⁸

Naši posredni okoljski vplivi so predvsem vplivi transporta oz. distribucije, ki so v urbanem okolju prepoznani kot ključni vir onesnaženja zraka, predvsem zaradi trdnih delcev (delci PM). Ti vplivi nastajajo na strani naših dobaviteljev, zato je okoljska odgovornost pogodbenikov ključni kriterij sodelovanja z njimi. Pred podpisom pogodbenega dogovora ciljno presojamo celotno verigo dobaviteljev surovin in proizvodov na podlagi vplivov ZVO ter njihove širše družbene odgovornosti. Prav tako od njih pričakujemo spoštovanje Sandozovih usmeritev na področju okoljske trajnosti.

Dobavitelj se s pogodbenim dogovorom zaveže, da bo upošteval vse veljavne zakone in predpise ZVO. Nespoštovanje teh standardov je bistvena kršitev pogodbe, ki omogoča prekinitvev pogodbe.

Posredni okoljski vpliv transporta upoštevamo pri izboru dobaviteljev v kategorijah, kot je naročanje embalaže. Tudi dobavitelji za transport in ravnanje z odpadki so skrbno izbrani. V skladu z zakonodajo in notranjimi predpisi izbiramo le dobavitelje, ki imajo potrebna dovoljenja in so vpisani v evidenco izvajalcev na resornem ministrstvu.

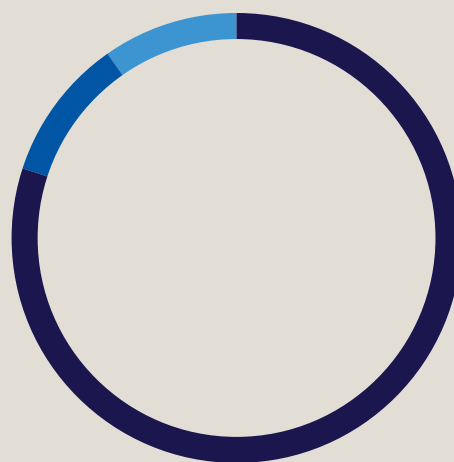
Okoljske vplive pri distribuciji blaga omejujemo z nadomeščanjem letalskega prevoza s pomorskim, saj ima ladijski transport manjši emisijski faktor kot druge vrste transporta (ladijski 10–40 g/tkm, cestni 60–150 g/tkm, letalski transport 500 g/tkm; vir: Lufthansa Air cargo).

Z Lekovih lokacij in dislociranih skladišč smo v letu 2024 do kupcev odpremili 5.437 pošiljk izdelkov. Po bruto teži smo imeli 80 % cestnih, 10,5 % ladijskih in 9,5 % letalskih pošiljk.

Vpliv transporta omejujemo tudi s pogostejšo uporabo tele- in videokonferenc namesto daljših poslovnih poti. Redno spremljamo porabo goriva in prevožene kilometre ter popisujemo količino izpuščenega CO₂ vseh službenih osebnih vozil.

Ob koncu leta 2024 smo imeli 125 službenih avtomobilov, od tega 23 električnih in 1 hibrid (v letu 2023 138 službenih avtomobilov, od tega 9 električnih). Skupaj smo z njimi prevozili 2.968.896 km (v letu 2023 3.448.988 km) in pri tem porabili 125.842 l goriva (v letu 2023 152.701 l). Poleg službenih avtomobilov smo imeli še pet drugih vozil (gasilsko vozilo, viličarji). Skupno smo z vsemi svojimi vozili v zrak izpustili 328 t CO₂ (v letu 2023 339 t).

Pošiljke glede na vrsto transportnega sredstva

Cestne pošiljke	80,0 %
Ladijske pošiljke	10,5 %
Letalske pošiljke	9,5 %

Vonj

Vonj sprožajo različne lahkohlapne snovi, večinoma organskega porekla. V Leku imamo nameščene biofiltre skladno z dobro prakso obvladovanja emisij v okolje na vseh mestih, kjer bi se lahko pojavil moteč vonj za ljudi, ki živijo v neposredni bližini (npr. nad izravnalnimi bazeni), oz. pralnike plinov (npr. na izpustih iz fermentorjev) ter naprave za termično obdelavo odpadnih hlapnih organskih spojin iz proizvodnje. Na teh mestih izvajamo redni monitoring snovi, ki povzročajo vonj.

Vzdrževanje čistoče lokacije in urejen način ravnanja z odpadki z rednimi odvozi z lokacij dodatno prispevajo k temu, da na lokacijah ni zaznati neprijetnih vonjav.

⁴⁸ GRI 305-1, 308-2

Tla

Najpomembnejši viri onesnaženja tal so onesnažen zrak iz industrije in gospodinjstvih (dim, saje, kisli dež), promet, intenzivna kmetijska pridelava ter divja odlagališča odpadkov. Potencialno onesnaženje tal preprečujemo z vzpostavljenim sistemom tehničnih in organizacijskih ukrepov pri načrtovanju, gradnji, obratovanju ter vzdrževanju naprav.

Za primer razlitja so vse površine, tako notranje kot tudi zunanje, zavarovane z lovilnimi bazeni, ki preprečujejo razlitje nevarnih snovi. Naprave in opremo redno periodično pregledujemo in tako omogočamo njihovo brezhibno ter zanesljivo obratovanje.

Lokaciji Mengeš in Ljubljana, ki od oddelitve nista več v lasti in upravljanju Leka, ležita na vodovarstvenem območju. Na obeh lokacijah se redno preverja tesnjenje kanalizacijskih sistemov, zlasti tistih s tehnološko odpadno vodo. Omrežja hladilno-meteornih odpadnih voda so opremljena z varnostno loputo, dodatno k obvladovanju tveganja prispevata še izravnalna bazena.

Prav tako se redno preverjanje tesnjenja kanalizacijskih sistemov tehnološke vode opravlja na lokaciji Lendava, kjer s sistemom varnostnih loput in dvema izravnalnima bazenoma požarne vode z zadrževalnim volumenom 360 m³ obvladujemo tveganja morebitnega razlitja.

Nevarna vedenja in stanja, ki bi lahko privedla do incidentov ter onesnaženja tal, preprečujemo tudi z rednimi varnostnimi obhodi. Med našimi najpomembnejšimi prepoznanimi mogočimi viri onesnaženja tal sta skladiščenje nevarnih snovi in njihov prevoz po lokaciji.

V Leku doslej sanacijski ukrepi zaradi onesnaženja tal niso bili potrebni.

Hrup

Čezmerna ali dolgotrajna izpostavljenost hrupu je človeku škodljiva in negativno vpliva na njegovo zdravje ter počutje, zato preprečevanju in zmanjševanju hrupa namenjamo veliko skrb že v fazi načrtovanja novih projektov. Med pripravo tehnične dokumentacije novega projekta mora pooblaščen izvajalec izdelati oceno emisij hrupa na podlagi računskih metod z modelnim izračunom.

Naš največji vir hrupa je delovanje fermentorjev, kompresorskih postaj in prezračevalnih ter hladilnih naprav v proizvodni dejavnosti. Rezultati obratovalnega monitoringa hrupa na nobeni izmed naših lokacij ne kažejo preseganja predpisanih vrednosti, kljub temu se dodatno posvečamo zmanjševanju hrupa na obstoječih virih, tako na samem viru hrupa kot na poti širjenja hrupa.

Pretekle izkušnje so pokazale, da na obremenitev okolja s hrupom ne vplivata samo jakost vira hrupa in oddaljenost sprejemnika, temveč tudi frekvenca zvoka, vremenske razmere, odboj zvoka, kraj in čas (npr. izrazito bolj moteč je hrup ponoči), različno pa je tudi doživljanje hrupa vsakega posameznika.

Tudi v letu 2024 pritožb glede hrupa v Leku nismo prejeli.

Svetlobno onesnaževanje

V Leku nismo dolžni zagotavljati izvedbe obratovalnega monitoringa svetlobnega onesnaževanja, saj električna moč svetilk na nobeni lokaciji ne presega 50 kW. Kljub temu imamo za svoje lokacije izdelane celovite študije obvladovanja svetlobnega onesnaževanja, pri čemer rešitve omogočajo skladnost z Uredbo o svetlobnem onesnaževanju in zadoščajo merilom ter zahtevam za varnost in zdravje zaposlenih. Svetlobni tok svetilk je usmerjen tako, da ne seva nad horizontalo, uporabljamo pa tudi razsvetljavo z večjo učinkovitostjo (LED) in omejujemo njeno delovanje v času manjših delovnih potreb.

Biotska raznovrstnost

Natura 2000 ali na zavarovana in druga območja, pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Vplive svojega delovanja v okolici lokacij zmanjšujemo z doslednim izpolnjevanjem vseh zakonskih zahtev in s proaktivnimi ukrepi na področju varovanja okolja.

Z oddelitvijo sta lokaciji Ljubljana in Mengeš v lasti Novartisa, v Ljubljani pa je Lek kupil zemljišče za izgradnjo novih prostorov za razvoj podobnih bioloških zdravil.

Raba tal po lokacijah⁴⁹

	Lendava	Ljubljana	Prevalje	Lek
Površina celotne lokacije s parkirišči (m ²)	140.663	17.000	19.981	177.644
Od tega zelene površine (m ²)	80.560	0	1.430	81.990

⁴⁹ EMAS – glavni kazalnik

Gasilsko-reševalna vaja s scenarijem požara na sončni elektrarni in nezgode na gradbišču biofarmacevtike v Lendavi.

Varnost

Varstvo pred požarom

V letu 2024 na Lekovih lokacijah ni bilo zabeleženih večjih primerov s področja varstva pred požarom. Na vseh lokacijah so se redno izvajale gasilske vaje, ki so potekale v sklopu prostovoljnih gasilskih društev: PIGD Lek Lendava in PIGD Novartis v katerem so včlanjeni zaposleni iz vseh enot Leka. Prav tako so bile na vseh lokacijah izvedene evakuacijske vaje iz vseh objektov v sodelovanju s poklicnimi gasilci.

Prostovoljni gasilci se zaradi povečanega števila del z visokim tveganjem, kot so dela na višini ali dela v utesnenih prostorih, vsako leto udeležujejo praktičnega treninga reševanja z višin in iz globin. Usposabljanja se je udeležilo skupaj 40 operativnih prostovoljnih gasilcev.

Gasilci so ob tem svoje znanje nadgrajevali tudi v izobraževalnih centrih za zaščito in reševanje Ig, Sežana in Pekre. Štirje člani PIGD Lek Lendava so uspešno opravili tečaj za gasilskega častnika, dva operativna gasilca sta uspešno končala tečaj za nosilca IDA, en operativni gasilec je uspešno opravil specialnost za nevarne snovi, en pa tečaj za inštruktorja.

V mesecu požarne varnosti je bila za vse zaposlene pripravljena in deljena vsebina glede preprečevanja požarov doma in v delovnem okolju. Prav tako je bilo omogočeno zaposlenim, da prinesejo svoj domač gasilnik na servis.

PIGD Lek je v sodelovanju s poklicno enoto Nafta varovanje in požarna varnost v Lendavi in ekipo prve pomoči Lek Lendava organiziral manjšo gasilsko-reševalno vajo s scenarijem: požar na sončni elektrarni in nezgoda na gradbišču biofarmacevtike. Na vaji je sodelo 9 poklicnih gasilcev in 20 naših zaposlenih.

Biološka varnost

V Leku uporabljamo biološke dejavnike, ki so uvrščeni v 1. in 2. varnostni razred, predvsem v proizvodnji in oddelkih kontrole kakovosti. Večina bioloških dejavnikov, vključno z gensko spremenjenimi organizmi (GSO), je uvrščenih v 1. varnostni razred. Verjetnost, da ti povzročijo bolezni pri ljudeh, je minimalna, tveganje, da se razširijo v okolico, pa je zanemarljivo.

Biološki dejavniki in GSO 1. varnostnega razreda se v Leku uporabljajo v razvojnih oddelkih, proizvodnji in oddelkih kontrole kakovosti. Biološke dejavnike, ki so uvrščeni v 2. varnostni razred, uporabljamo v majhnih količinah v razvojnih oddelkih in oddelkih kontrole kakovosti, kjer testiramo učinkovitost izdelkov. Biološki dejavniki iz 2. varnostnega razreda lahko povzročijo bolezni pri ljudeh, vendar je v večini primerov na voljo učinkovita preventiva ali zdravljenje, tveganje, da se organizmi razširijo v okolico, pa je majhno.

Povsod, kjer zaposleni ravnaajo z biološkimi dejavniki, imamo vzpostavljene stroge zadrževalne ukrepe, ki v največji mogoči meri preprečujejo neposredni stik zaposlenih z biološkimi dejavniki in GSO ter razširjanje v okolico. Sistem biološke varnosti je vključen v vse ravni dela in je povezan z vsemi relevantnimi Lekovimi deležniki.

S strani uprave imamo imenovanega pooblaščenca za biološko varnost, na posameznih lokacijah pa so prav tako imenovani pooblaščenči. V vsakem zaprtem sistemu, kjer ravnamo z biološkimi dejavniki, imamo opredeljena vodjo projekta za delo ter skrbnika za načrt ukrepov v primeru izrednega dogodka ali nesreče. Temeljna naloga vseh navedenih oseb je zagotavljanje varnosti za zdravje ljudi in

okolja ter zagotavljanje skladnosti s slovensko zakonodajo in Sandozovimi smernicami. Učinkovitost sistema preverjamo s številnimi notranjimi presojami na različnih ravneh – Sandozove presoje, notranje presoje zaprtih sistemov s strani pooblaščenca za biološko varnost in obhodi ZVO.

V letu 2024 smo na ministrstvu za okolje in prostor registrirali en nov zaprti sistem za delo z GSO 2. varnostnega razreda na lokaciji Ljubljana. Tako imamo v Leku registrirane štiri zaprte sisteme za delo z GSO v Ljubljani in enega v Mengšu.

Varnost pri skladiščenju in distribuciji

Varnost pri skladiščenju zagotavljamo s poznavanjem nevarnih lastnosti kemikalij in njihove združljivosti. Kemikalije razvrščamo v ustrezno kategorijo nevarnosti po fizikalnih lastnostih ter nevarnosti za zdravje in okolje. Skladiščimo jih v tehnično urejenih skladiščnih conah v skladu s slovensko zakonodajo in Sandozovimi smernicami. Zaposleni, ki ravnaajo z nevarnimi snovmi, so ustrezno usposobljeni. V navodilih za varno delo so opisani vse nevarnosti, varnostni ukrepi in načini varnega dela. Redno nadziramo in preverjamo organizacijske ukrepe, usposobljenost zaposlenih ter upoštevanje navodil.

Skladiščenje kemikalij je opredeljeno v zakonskih določbah o tehničnih in organizacijskih ukrepih za skladiščenje nevarnih kemikalij. V skladu s stabilitetnimi pogoji imamo vpeljane najvišje tehnične in varnostne ukrepe za ohranjanje kakovosti kemikalij, ki se uporabljajo v proizvodnji. Pri pogodbenem partnerju, podjetju Kuehne+Nagel, imajo prav tako uvedene najvišje standarde varnega skladiščenja kemikalij, ki Leku zagotavljajo ohranjanje kakovosti surovin, polizdelkov in končnih izdelkov ter njihovo distribucijo za farmacevtsko proizvodnjo in kupcem.

Pri prevozu blaga sledimo smernicam zahtev za prevoz nevarnega blaga in dobri distribucijski praksi s pogodbenimi izvajalci. Blago pripravljajo in odpremljajo usposobljeni zaposleni v odpremnih skladiščih proizvodnih lokacij Leka, ki poznajo ukrepe za njegovo varno pripravo in odpremo ter zahteve mednarodnega sporazuma za prevoz nevarnega blaga (ADR).

Za osvežitev znanja in stalni nadzor na tem področju v Leku skrbi varnostni svetovalec za prevoz nevarnega blaga. V letu 2024 v okviru prevoza nevarnega blaga iz Lekovih proizvodnih skladišč nismo zabeležili dogodkov ali nesreč, ki bi bili posledica natovarjanja, prevoza in raztovarjanja nevarnega blaga. V letu 2025 bomo zaradi izdaje novega priročnika ADR izvedli usposabljanje oseb, ki sodelujejo pri prevozu nevarnega blaga. Skladno s prehodnimi določbami se smejo snovi in predmeti ADR do 30. junija 2025 prevažati po določbah ADR, ki so veljale do 31. decembra 2024.

Kemijska varnost

Skladno z ukrepi ocene tveganja delovnega mesta neposredno izpostavljenost delavca s kemikalijami preprečujemo s tehničnimi in organizacijskimi ukrepi. Med tehnične ukrepe spada uporaba digestorijev, varnostnih komor in izolatorjev, pri specifičnih opravilih se uporablja osebna varovalna oprema, opredeljena v oceni tveganja za delovno mesto. Z ukrepi za varno delo s kemikalijami in njihovimi nevarnimi lastnostmi sodelavce seznanjamo na interaktivnih usposabljanjih, saj le na ta način lahko sodelavci prepoznajo in razumejo tveganja pri delu kemikalijami ter sprejmejo odločitev za varno izvedbo delovnega opravila.

Neposredno izpostavljenost kemikalijam v proizvodnji farmacevtskih učinkovin preprečujemo z najnovejšimi tehnologijami, ki tehnološko preprečujejo neposreden stik sodelavca z učinkovino. Opisi ukrepov za zaščito zaposlenih in okolja v proizvodnji farmacevtskih učinkovin so prav tako ključna vsebina registracije strateških kemikalij REACH (Registration, Evaluation and Authorization and Restriction of Chemicals) pri Evropski agenciji za kemikalije (ECHA). Registracije nam zagotavljajo nemoten uvoz in izolacijo surovin v proizvodnji farmacevtskih učinkovin.

Meritve izpostavljenosti kemikalijam v delovnem okolju

Način ter pogostost izvajanja meritev izpostavljenosti kemičnim škodljivostim v delovnem okolju smo v Leku opredelili na podlagi evropskega standarda SIST EN 689:2018 in izvedenih kemičnih ocen tveganja delovnih mest. V sodelovanju z akreditiranim izvajalcem monitoringa in akreditiranim laboratorijem sledimo zakonodajnim zahtevam, s katerimi posledično nadzorujemo tehnične in organizacijske ukrepe ter jih po potrebi izboljšujemo.

Biološki monitoring

V sodelovanju z zdravnikom specialistom medicine dela, prometa in športa ter pristojnim medicinskim laboratorijem redno izvajamo biološki monitoring na delovnih mestih, na katerih se uporabljajo kemikalije z zavezujočimi mejnimi vrednostmi. Zaposlene ozaveščamo o pomenu biološkega monitoringa v delovnih procesih in ohranjanja zdravja ob varni uporabi kemikalij.

Opolnomočenje naših ljudi

Ljudje so osrednjega pomena pri uresničevanju našega poslanstva: premikati meje za bolnike. Vseskozi spodbujamo varno in raznoliko delovno okolje ter razvijamo izjemne talente in vključujočo kulturo.

Korporativna kultura⁵⁰

S korporativno kulturo pomembno prispevamo k pozitivnemu delovnemu okolju in uresničitvi strategije na poti k izpolnitvi našega poslanstva. Temelji na integriteti in vključevanju z namenom, da bi bili vsi lahko čim bolj uspešni. Naše vrednote izražajo, kako delujemo v najboljših trenutkih, ko naredimo vse, kar je v naši moči, da bi spodbujali rast podjetja in dostopnost za bolnike.

Naše vrednote

SKUPAJ PREMAGUJEMO OVIRE

S sodelovanjem
spodbujamo dostop do
zdravil.

SMO AMBICIOZNI KOT NAŠE POSLANSTVO

Smo drzni pri uvajanju
sprememb.

VODIMO Z ZGLEDOM

Zavezani smo napredku.

Z ODPRTIM UMOM ODPIRAMO VRATA

Ustvarjamo nove
priložnosti.

S kadrovsko politiko poudarjamo načela sodelovanja, razvoja in odličnosti. Podpiramo temeljne poslovne usmeritve, naravnane k visoki stopnji inovativnosti, rasti in izboljševanju produktivnosti. Ob tem ustvarjamo okolje, ki podpira raznolikost in svobodo zaposlenih. Pridobivanje in ohranjanje raznolikih talentov je ena izmed naših prednostnih nalog v okviru pobude Raznolikost, pravičnost in vključenost.

Kot ugleden delodajalec si prizadevamo za zagotavljanje visokokakovostnega delovnega okolja in da svojim zaposlenim omogočimo, da so najboljša različica samih sebe tako v zasebnem kot poklicnem življenju. Vse to se odraža tudi v naši pobudi za dobro počutje Polni življenja.

⁵⁰ GRI 3-3

Okolje, kjer se vsak sodelavec počuti vključenega, slišane in cenjenega

Zadovoljni in zavzeti zaposleni so predpogoj za uspeh na zahtevnem farmacevtskem trgu. V Leku zato ustvarjamo vključujoče in psihološko varno delovno okolje, ki spodbuja inovativnost, odprto komunikacijo, nenehno učenje in sodelovanje.

Dvakrat letno povprašamo sodelavce, kako lahko izboljšamo delovno okolje. Z raziskavami o kulturi in zavzetosti OurVoice prepoznavamo trende, vzorce in področja, ki jih moramo izboljšati. Rezultati raziskav so podlaga za ukrepe in oblikovanje okolja, v katerem smo lahko vsi najboljši. Pri tem je pomembno, da spremembe niso vpeljane od zgoraj navzdol, temveč v sodelovanju z zaposlenimi – to je praksa, ki se je pokazala kot ključna za zaupanje in dolgoročno zadovoljstvo sodelavcev.

Rezultati raziskav, opravljenih v letu 2024, kažejo, da zaposleni v Leku najbolj cenijo občutek stabilnosti, razvojne priložnosti in jasno usmerjenost v smiselno delo. Zelo cenijo tudi odprto komuniciranje, spoštljiv odnos in občutek pripadnosti.

Povezanost dela s širšim smislom je danes pomembno tudi za mnoge perspektivne, zlasti mlade strokovnjake, ki šele začenjajo svojo karierno pot. V Leku se jim približujemo z različnimi projekti in dogodki. Tako ScienceBEAT ponuja študentom vpogled v novosti v farmacevtski industriji, TechBEAT pa nagovarja dijake naravoslovno-tehničnih ved v Sloveniji. Letno je v našo dejavnost vključenih okrog 300 mladih, ki so v izobraževalnem procesu. 100 študentom

in dijakom omogočamo opravljanje prakse. Nudimo tudi različne vrste štipendij in pripravništev, opravljanje zaključnih diplomskih ali magistrskih del ter doktorskih disertacij. Med 432 Lekovimi novozaposlenimi sodelavci v letu 2024 je bilo skoraj 40 % mlajših od 31 let.

Z univerzami, fakultetami, študentskimi organizacijami in kariernimi centri sodelujemo skozi vse leto. Redno predstavljamo trende v farmacevtski industriji in zaposlitvene možnosti za mlade strokovnjake. Prav sodelovanje z Univerzo v Ljubljani, Univerzo v Mariboru in Univerzo na Primorskem je za nas eden od temeljev dolgoročne kadrovske stabilnosti. S sklenjenim sporazumom o medsebojnem strateškem sodelovanju bomo še olajšali kroženje znanja, strokovnjakov in talentov.

Postati in ostati prva izbira za najbolj perspektivne in talentirane kadre je ena naših ključnih usmeritev. Veliko nam pomeni, da smo bili letos že šesto leto zapored in skupaj sedmič izbrani za najuglednejšega delodajalca v Sloveniji.”

Gregor Hutar,
član upravnega odbora Leka, direktor Kadrov

Število zaposlenih po načinu zaposlitve in pogodbi o zaposlitvi⁵¹

Ob koncu leta 2024 je bilo v Leku 3.024 redno zaposlenih ter 200 agencijskih delavcev. Delež žensk je znašal 57,5 %. Zaposlitev za nedoločen čas je ob koncu leta imelo 94 % zaposlenih, 6 % pa zaposlitev za določen čas. Pogodbo z nepolnim delovnim časom je imelo 2,5 % zaposlenih.

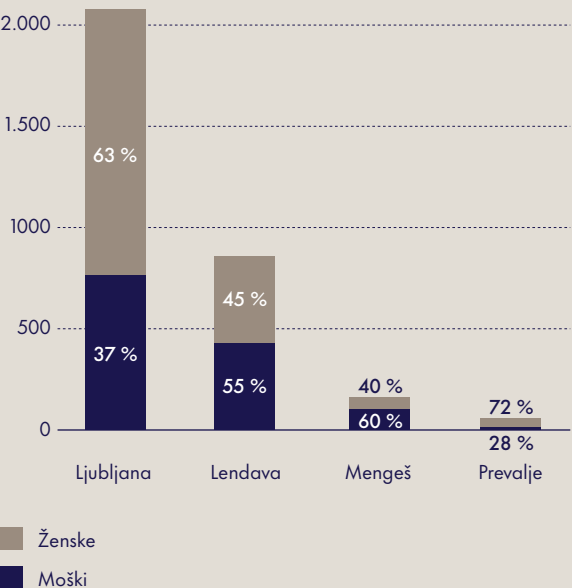
Povprečno število zaposlenih v letu 2024 je bilo 2.942. Zaposlovanje je potekalo vse leto z več kot 400 novimi zaposlitvami.

Število redno zaposlenih na dan 31. 12. 2024 po lokacijah in spolu

Lokacija	Moški	Ženske	Skupaj
Lendava	445	368	813
Ljubljana	753	1.300	2.053
Mengeš	64	42	106
Prevalje	11	29	40
Ostalo*	11	1	12
Skupaj	1.284	1.740	3.024

* Najeta skladišča (Brnik)

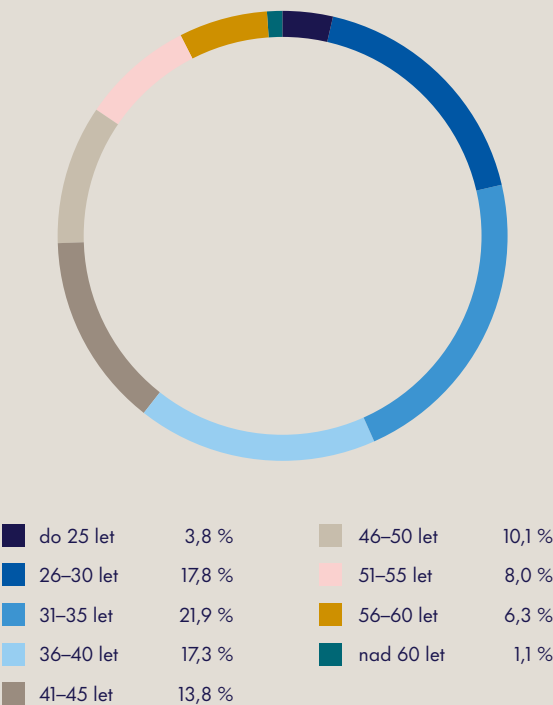
Število in delež redno zaposlenih po spolu

Zaposleni glede na starost

Pridobivanje in ohranjanje raznolikih talentov ostaja med našimi prednostnimi nalogami. Dobrih 43 % zaposlenih je imelo na zadnji dan leta 2024 do 35 let, medtem ko je bilo zaposlenih, starih do 40 let, več kot 60 %.

Struktura zaposlenih po starosti

⁵¹ GRI 2-7, 2-8, 401-1

Število novozaposlenih v letu 2024 po starostnih skupinah

Starostna skupina	Št. novozaposlenih	%
18–25	43	9,95 %
26–30	127	29,40 %
31–35	97	22,45 %
36–40	83	19,21 %
41–45	45	10,42 %
46–50	22	5,09 %
51–55	11	2,55 %
56 ali več	4	0,93 %
Skupaj	432	100 %

Delež zaposlenih po kolektivni pogodbi⁵²

Delež zaposlenih po kolektivni pogodbi znaša 98,81 % in je tudi po oddelitvi ostal na ravni preteklih let.

Obveznosti iz pokojninskega načrta⁵³

V Sloveniji so vse obveznosti iz pokojninskega načrta opredeljene z delovno zakonodajo. Zaposlenim ob tem omogočamo tudi sodelovanje v kolektivnem pokojninskem zavarovanju, s čimer lahko prejemajo dodatno pokojnino po upokojitvi. V Leku tako zaposlenim vplačujemo mesečno premijo, ki je enaka zakonsko določenemu odstotku v višini 5,844 % bruto plače zaposlenega, ali letni znesek, ki ne sme presegati 2.819 EUR. V kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje je bilo ob koncu leta vključenih 99,44 % vseh zaposlenih.

Rastemo skupaj

V Leku že več let beležimo pozitiven trend zaposlovanja.
Leto 2024 smo zaključili s:

3.024 zaposlenimi,

dobrih **4 %** več kot leto prej.

Med **432** novozaposlenimi je bilo

10 % starih med 18 in 25 let ter

skoraj **30 %** med 26 in 30 let.

⁵² GRI 2-30

⁵³ GRI 201-3

Proces zaposlovanja in delež lokalnega kadra v višjem menedžmentu⁵⁴

Pri pridobivanju in zaposlovanju sodelavcev vselej upoštevamo kompetence, potrebne za opravljanje razpisanega delovnega mesta. Skladno z Sandozovo strategijo raznolikosti, pravičnosti in vključenosti pa spoštujemo ter spodbujamo tudi kulturno, etnično in spolno raznolikost zaposlenih. Delež lokalnega kadra v višjem menedžmentu je tudi po oddelitvi ostal visok in je v letu 2024 znašal 94,44 % (91,89 % leto prej).

Starševski dopust⁵⁵

Starševski dopust lahko izkoristi vsak zaposleni, ki izpolnjuje pogoje po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih.

Stopnja koriščenja starševskega dopusta in vrnitve na delovno mesto

	2024*	2023*	2022
Število zaposlenih, ki so izkoristili starševski dopust	175	521	560
- moški	58	173	236
- ženske	117	348	324
Število in delež (v %) zaposlenih, ki so se po starševskem dopustu vrnili na delovno mesto	163 (93,1 %)	374 (71,8 %)	553 (98,7 %)
- moški	56 (34,4 %)	156 (90,2 %)	232 (98,3 %)
- ženske	107 (65,6 %)	218 (62,6 %)	321 (99,1 %)

* Podatki niso primerljivi s preteklimi leti zaradi oddelitve dela podjetja.

⁵⁴ GRI 3-3, 202-2

⁵⁵ GRI 3-3, 401-3

Raznolikost, pravičnost in vključenost⁵⁶

V Leku gojimo vključujočo kulturo, v kateri so vse razlike cenjene, vse prakse pravične in vsi ljudje spoštovani. S strategijo **raznolikosti, pravičnosti in vključenosti** ustvarjamo delovno okolje, v katerem se počutimo varne, lahko sproščamo svojo kreativno energijo, razvijamo kompetence ter svoje mnenje in ideje odkrito delimo z drugimi. Ne toleriramo diskriminacije, nadlegovanja, zlorabe avtoritete, povračilnih ukrepov, ustrahovanja ali nevljudnosti na delovnem mestu. Pobuda temelji na petih stebrih.

Stebri strategije raznolikosti, pravičnosti in vključenosti

OSEBE Z
INVALIDNOSTJO

SKUPNOST
LGBTQI+

MEDKULTURNO
SODELOVANJE

ENAKOST PO
SPOLU

MEDGENERACIJSKO
SODELOVANJE

⁵⁶ GRI 2-23, 3-3

V letu 2024 smo v okviru naše pobude izpeljali več dogodkov, s katerimi smo ozaveščali o tem, kako pomembno je, da se v našem podjetju prav vsak počuti slišane in sprejete. Naši sodelavci so kot prostovoljci pomagali pri izvedbi 1. zimskega paralimpijskega tabora za družine na Rogli ter poletnega paralimpijskega tabora za družine v Laškem, ki sta potekala pod okriljem Zveze za šport invalidov Slovenije – Slovenskega paralimpijskega komiteja. Poleg tega smo sodelovali tudi z Društvom študentov invalidov Slovenije ter Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Skupaj s pobudo Polni življenja smo obeležili mesec duševnega zdravja, v sklopu katerega smo našim zaposlenim ponudili sklop različnih delavnic, predavanj in aktivnosti na temo psihološke varnosti, psihološke prve pomoči in psihološkega svetovanja.

Na področju medgeneracijskega sodelovanja smo zaposlene spodbujali k deljenju izkušenj in sodelovanju v programih mentorstva. Ponudili smo novo izobraževanje z naslovom Medgeneracijsko sodelovanje, ki se izvaja večkrat letno in traja osem ur. Izredno ponosni smo na izjemne posameznike v Leku, ki vztrajno premikajo meje za bolnike ter gradijo vključujočo kulturo v podjetju. V preteklem letu smo prepoznali izjemen doprinos inženirke Tjaše Gornik, višje znanstvenice v zgodnjem razvoju v Razvojnem centru Slovenija, ki je postala inženirka Leka ter bila nominirana za inženirko leta.

Postali smo ustanovni član LGBTQ+ Business Networka v Sloveniji, ki ga je ustanovilo društvo Legebitra. V juniju, mesecu ponosa, smo z dvigom mavrične zastave na naših lokacijah v Ljubljani in Lendavi simbolno izkazali podporo skupnosti LGBTQI+ in opozorili na pomen vključujoče družbe. Ker verjamemo v moč povezovanja, smo letos mavrično zastavo v Ljubljani izobesili tudi na skupnem dogodku z Novartisom pred poslovno stavbo. Skupaj smo za zaposlene organizirali pogovor z Lio Bordon, profesionalno coachinjo, psihoterapevko, predavateljico in pripadnico skupnosti LGBTQI+, ki je z zaposlenimi delila svojo zgodbo novih spoznanj, življenjskih sprememb, sprejemanja drugačnosti ter z njo povezane ljubezni do sebe in drugih.

Na področju medkulturnega sodelovanja smo v maju obeležili svetovni dan kulturne raznolikosti, v sklopu katerega smo organizirali srečanje za vse mednarodne zaposlene. Pobudo Raznolikost, pravičnost in vključenost smo zaposlenim predstavili tudi na internem dogodku Interact in tako okrepili Skupnost pripadnosti, v kateri zaposleni obravnavajo pomembne tematike v povezavi z raznolikostjo, pravičnostjo in vključenostjo, izbirajo aktivnosti in pripravljajo dogodke ter tako soustvarjajo kulturo podjetja. Za spodbujanje uravnovešene, raznolikosti in vključenosti smo prejeli tudi priznanje Vključi. Vse, ki ga podeljuje sekcija managerk pri Združenju manager.

Če te »kdo smo« muči, nas vključi!

Ob mednarodnem dnevu invalidov smo za zaposlene organizirali dogodek z naslovom **Če te »kdo smo« muči, nas vključi!**, na katerem smo gostili dva izjemna športnika – paralokostrelca Živo Lavrinc in Dejana Fabčiča, dobitnika bronaste medalje na letošnjih paralimpijskih igrah v Parizu. Gosta sta prisotne popeljala v zakulisje svoje športne poti, dotaknila pa sta se tudi pomembnosti vključevanja in rušenja stereotipov, s katerimi se soočajo osebe z invalidnostjo, ter poudarila, kako pomembno je ustvariti okolje, kjer ima vsak posameznik priložnost za uresničitev svojih potencialov.

Z leve: Dejan Fabčič, Ajda Novak in Živa Lavrinc

Varnost in zdravje pri delu⁵⁷

Varnost in zdravje pri delu sodita med glavne temelje našega poslovanja. V izhodišče naših procesov in aktivnosti poleg bolnikov, podjetja in širše skupnosti vedno postavimo naše sodelavce ter zunanje izvajalce storitev. V skrbi za ljudi varujemo in spodbujamo dobro počutje, zdravje in varnost. Varne in zdrave delovne razmere, ki jih podrobno in skrbno spremljamo, predstavljamo in o njih poročamo, so naša prednostna naloga.

Z osredotočenostjo na trajnostno poslovanje podjetja smo tudi v letu 2024 izvajali aktivnosti za nenehno izboljševanje varnosti in zdravja sodelavcev ter vseh ostalih, ki se lahko v določenem trenutku znajdejo na naših lokacijah ali procesih. Postavili smo si ambiciozne cilje, usmerjene v doseganje konkretnih rezultatov. Tako smo v letu 2024 izvedli več delavnic, izobraževanj in kampanj za spodbujanje vključenosti sodelavcev pri proaktivnem odkrivanju tveganj, poročanju in iskanju rešitev. Zavedamo se, da se močna varnostna kultura začne pri vodjih, zato smo začeli s celodnevni delavnicami, ki so bile namenjene prav njim. Poleg tega smo na vseh lokacijah izvedli delavnico na temo izboljšanja varnostne kulture, na kateri smo z vključenostjo vseh deležnikov identificirali priložnosti in dorekli konkretne naloge za dvig varnostne kulture.

Pogostost izostankov zaradi poškodb pri delu⁵⁸

Uspešnost vpeljanih ukrepov v okviru sistema zdravja in varnosti pri delu ter njihovo ustreznost spremljamo s ključnimi statističnimi kazalniki, kot je pogostost delovnih nezgod zaposlenih. Pri tem spremljamo in vrednotimo kazalnik LTIR (Lost Time Injury and Illness Rate; število nezgod sodelavcev, katerih posledica je odsotnost z dela oz. bolniški stalež / 200.000 opravljenih ur) in TRCR (Total Recordable Case Rate; število vseh evidentiranih nezgod sodelavcev / 200.000 opravljenih ur). S sistemskim pristopom in proaktivnostjo smo v letu 2024 uspeli bistveno zmanjšati pogostost poškodb pri delu, na najnižjo vrednost v zadnjih sedmih letih.

Kazalnik LTIR (Lost Time Injury and Illness Rate)

Leto	Lendava	Ljubljana	Prevalje	Lek (skupaj)
2020	0,39	0,11	2,54	0,34
2021	0,64	0,28	0,00	0,32
2022	0,22	0,46	2,15	0,52
2023	0,18	0,23	0,69	0,27
2024	0,00	0,22*	0,00	0,16

* Podatek za Ljubljano vključuje le enoto Aseptični izdelki.

Rezultati okrepljene varnostne kulture v Lek

Prizadevamo si ustvarjati delovna mesta, ki so varna, zdrava in vključujoča. V tej smeri smo nadgradili tudi našo varnostno kulturo in že prepoznali napredek:

- **1.299** varnostnih obhodov (119 % več glede na leto 2023)
- **1.009** število poročenih »dobrih ulovov« (53 % več kot leto prej)
- **0,16** kazalnik LTIR (najnižji od leta 2016)
- **1.400** sodelavcev je uspešno opravilo izobraževanja in usposabljanja s področja varnosti in zdravja pri delu

⁵⁷ GRI 3-3, 403-1, 403-2

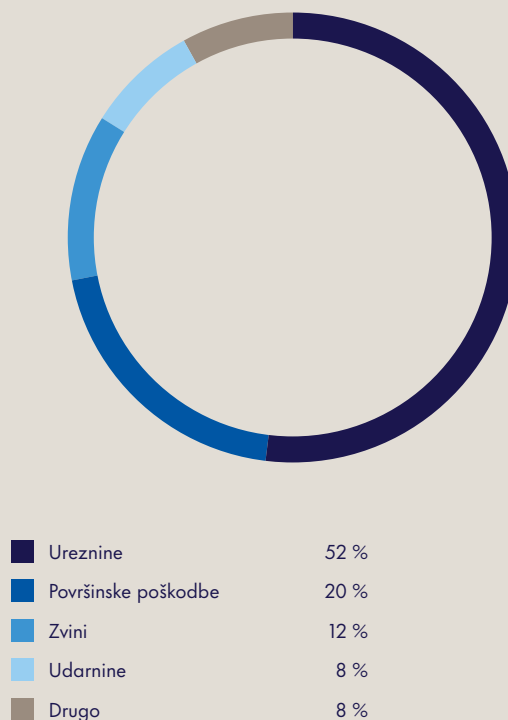
⁵⁸ POR OI 2, GRI 403-9

Med sodelavci v letu 2024 nismo imeli hujših poškodb pri delu ali poškodb s trajnimi okvarami zdravja. Zgodilo se je pet nezgod pri delu, ki so imele za posledico poškodbe z začasno odsotnostjo z dela: lažje površinske poškodbe, manjše ureznine. V statistično obdelavo so vključeni tako zaposleni kot agencijski delavci. Indeks pogostosti poškodb in bolezni, povezanih z delom (LTIR), je znašal 0,16 na 200.000 učinkovitih ur.

Trend gibanja poškodb LTIR

Razvrstitev nezgod glede na vzrok

Nesreče s hujšim in smrtnim izidom⁵⁹

Kljub dosledno vzpostavljenim varnostnim ukrepom, prizadevanjem in usmerjenosti v preventivno delovanje smo v letu 2024 imeli eno smrtno in eno hujšo poškodbo zunanjih izvajalcev storitev na naših gradbiščih. Do tragičnega dogodka je prišlo na ločenem gradbišču, ko je zunanji izvajalec, voznik tovornega vozila, po nakladanju ostankov ruševin zapustil kabino vozila in odšel na zadnjo stran tovornega vozila. Pri tem je drugi zunanji izvajalec, voznik

bagra le tega premaknil in stisnil svojega sodelavca med zadnji del bagra in tovorno vozilo. Delavec zunanjega izvajalca je podlegel poškodbam na kraju samem. V drugem primeru, ki se je končal s hujšimi poškodbami zunanjega izvajalca, je izvajalec po končanem delu stopil iz ograjenega območja na folijo, s katero je bila pokrita strešna odprtina, in padel skozi njo z več kot 5 m višine.

⁵⁹ POR OI 1, POR OI 3, GRI 403-9

Preventivne aktivnosti za preprečevanje nezgod in poškodb⁶⁰

Veliko pozornost smo tudi v minulem letu posvetili vodstvenim varnostnim obhodom, usposabljanju zaposlenih s področja varnosti in zdravja pri delu, seznanjanju zunanjih izvajalcev storitev, preventivnim zdravstvenim pregledom zaposlenih ter sodelovanju z medicino dela, prometa in športa.

Nekaj ključnih izvedenih aktivnostih v letu 2024:

- > 1.400 sodelavcev je uspešno zaključilo usposabljanje s področja varnosti in zdravja pri delu,
- > 639 sodelavcev je zaključilo usposabljanja za izvajanje aktivnosti s povečanim tveganjem (vozniki viličarjev, LOTO, višina, utesnjeni prostori itd.),
- 1.100 izvedenih preventivnih zdravstvenih pregledov,
- 1.009 prijavljenih »dobrih ulovov« (Good Catch).

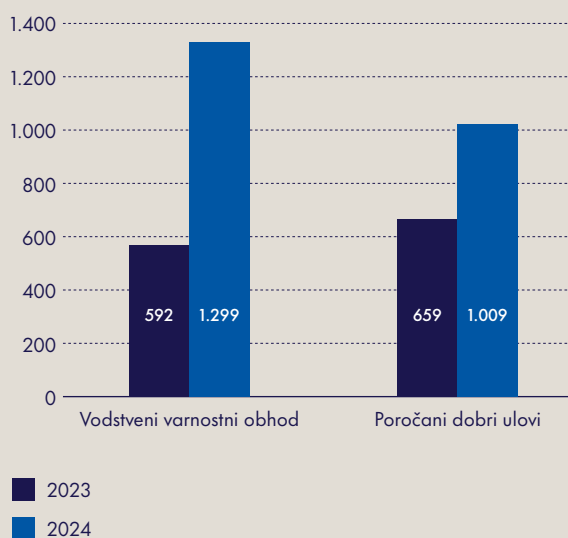
Vodje so v letu 2024 opravili več kot 1.200 vodstvenih varnostnih obhodov, kar je vplivalo na občutno (53-odstotno) povečanje poročanja t. i. dobrih ulovov (Good Catch) in skoraj dogodkov (Near Miss). Pravočasno in dosledno poročanje o teh dogodkih je ključno za učinkovito preprečevanje izrednih dogodkov, katerih posledica so lahko telesne poškodbe, materialna škoda ali negativni vplivi na okolje.

Pri obvladovanju tveganj za varnost in zdravje pri delu smo si v največji meri prizadevali zagotoviti zadostno usposobljenost sodelavcev in naših zunanjih izvajalcev storitev. Poleg prvih usposabljanj za novozaposlene (vključno z agencijskimi delavci) smo izvajali periodična usposabljanja in izobraževanja iz varnega dela in varstva pred požarom. Ta usposabljanja je uspešno zaključilo več kot 1400 sodelavcev. Še posebno veliko pozornost smo v letu 2024 namenili usposabljanju za nudenje prve pomoči na delovnem mestu ter usposabljanju za izvajanje aktivnosti s povečanim tveganjem (delo na višini, utesnjeni prostori, LOTO, upravljanje viličarja, protieksplzijska zaščita). Teh usposabljanj se je udeležilo in uspešno opravilo 639 sodelavcev.

Zavedamo se, da so za uspešnost našega delovanja pomembni ne le naši sodelavci, pač pa tudi zunanji izvajalci storitev, ki so praktično dnevno prisotni na naših lokacijah. Stalno smo jih seznanjali z varnostnimi ukrepi na naših lokacijah in sodelovali z njimi pri določitvi varnih načinov dela. Na naših lokacijah so se pričela obsežnejša gradbena dela, zato smo poleg izpolnitve zakonodajnih zahtev uvedli dodatne koordinatorje za varnost in zdravje pri delu ter njihovo dnevno in proaktivno prisotnost na gradbišču.

Skladno s pravilnikom o zagotavljanju varnosti in zdravja delavcev pri ročnem premeščanju bremen smo ocenili tveganja pri fizičnih obremenitvah po metodi ključnih kazalnikov.

Trend varnostnih obhodov in poročenih dobrih ulovov

Absentizem⁶¹

Stopnja absentizma oz. delež bolniške odsotnosti je razmerje med številom delovnih ur odsotnih zaposlenih in fondom delovnih ur. V delež so vključene bolniška odsotnost do 30 dni, nad 30 dni in nega. V letu 2024 je delež bolniške odsotnosti znašal 6,53 %.

Delež bolniške odsotnosti*

	2024	2023	2022
Ženske	4,07 %	3,95 %	3,74 %
Moški	2,46 %	2,46 %	2,79 %
Skupaj	6,53 %	6,41 %	6,53 %

* Deleži so izračunani tako, da je število izostanih ur posameznega spola deljeno s celotnim fondom ur za oba spola skupaj.

⁶⁰ GRI 403-4

⁶¹ GRI 403-9

Pogostost (stopnja) poklicnih bolezni⁶²

V Leku do zdaj ni bilo prepoznanih in potrjenih poklicnih bolezni, opredeljenih z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) ter Pravilnikom o seznamu poklicnih bolezni.

Program promocije zdravja⁶³

Preventivno zdravstveno varstvo v Leku zagotavljamo v sodelovanju z izvajalci medicine dela, ki sodelujejo tudi pri izdelavi in reviziji ocene tveganja (zdravstvena ocena), ukrepih za promocijo zdravja, pri svetovanju ter sodelovanju pri preiskavah delovnega okolja, delovnih mest in delovne opreme ter pri drugih preventivnih aktivnostih na področju zdravja zaposlenih.

Na področju zdravstvenega varstva je bilo poleg rednega posvetovanja in sodelovanja s pooblaščenimi zdravniki medicine dela v letu 2024 izvedenih več kot 1.100 preventivnih zdravstvenih pregledov zaposlenih. Izvajali smo tudi preglede kritične delovne opreme, preiskave škodljivosti v delovnem okolju, revidirali smo ocene tveganja in v največji meri izvajali tudi druge načrtovane preventivne dejavnosti.

Za zagotavljanje in ohranjanje dobre telesne pripravljenosti in mentalnega zdravja sodelavcev smo tudi v letu 2024 izvajali številne aktivnosti v okviru promocije zdravja. Udeležba v vseh programih in dejavnostih je bila prostovoljna, pri čemer so priporočila za vključitev v programe v posameznih primerih podali naši pogodbeni izvajalci medicine dela. V sklopu programa smo izvedli naslednje aktivnosti:

- Fitnes aktivnosti na lokacijah,
- aktivni odmori (razgibalne vaje na delovnem mestu v živo),
- aktivni odmori po spletu (3x tedensko),

- meritve telesne sestave,
- cepljenja proti sezonski gripi,
- cepljenje proti klopnemu meningoencefalitisu,
- subvencionirane športne dejavnosti,
- popoldanske spletne vadbe (dvakrat tedensko)
- jutranja spletna vadba z elementi joge,
- kineziološke delavnice,
- preventivno okrevanje (programu preventivnega okrevanja na podlagi priporočil medicine dela)
- psihološka podpora,
- sodelovanje na športnih dogodkih (Maraton Radenci, Maraton Franja, Ljubljanski maraton)
- srečanja čuječnosti (enkrat tedensko),
- spletne delavnice o zdravi prehrani,
- aplikacija Meditopia za čuječnost,
- delavnica o psihološki varnosti,
- delavnica za vodje: prva psihološka pomoč,
- delavnica s psihoterapevtom,
- kampanja Teden sreče na delovnem mestu.

105 naših sodelavk in sodelavcev se je udeležilo Ljubljanskega maratona.

⁶² GRI 403-10

⁶³ GRI 403-3, 403-5, 403-6

Usposabljanje in izobraževanje⁶⁴

V razvoj, izobraževanje in usposabljanje svojih sodelavcev vlagamo stalno in načrtno, saj sta znanje in visoka usposobljenost zaposlenih ključnega pomena za rast ter napredek podjetja. Zaposlenim omogočamo:

- redne izobraževalne programe,
- prilagojene delavnice glede na potrebe ciljne skupine,
- formalne oblike izobraževanj, kot je študij ob delu, in
- neformalne oblike izobraževanj.

Izobraževanja potekajo večinoma v podjetju, kjer jih izvajajo notranji in zunanji predavatelji. Zaposleni se udeležujejo tudi zunanjih izobraževanj. Čedalje več programov izvajamo v elektronski obliki tako samostojno kot pod vodstvom mentorja. Med drugim so vsem sodelavcem na voljo izobraževalne platforme oz. orodja: Coursera, Learnlight, Microsoft Learn, People Managers Portal itd., ki nudijo individualizirane in kakovostne izobraževalne vsebine.

Formalno in neformalno izobraževanje potekata tudi na delovnem mestu, kjer spodbujamo srečanja, na katerih zaposleni, ki so se udeležili kakšne zunanje ali notranje konference ali delovnega obiska v tujini, prenašajo znanje na druge sodelavce. Izvajamo pa tudi mentorstvo in t. i. coaching.

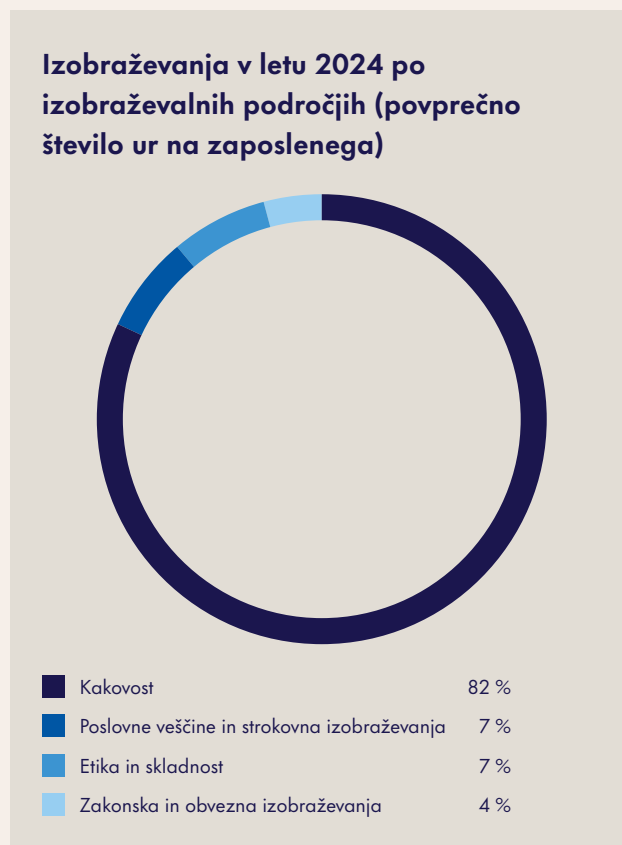
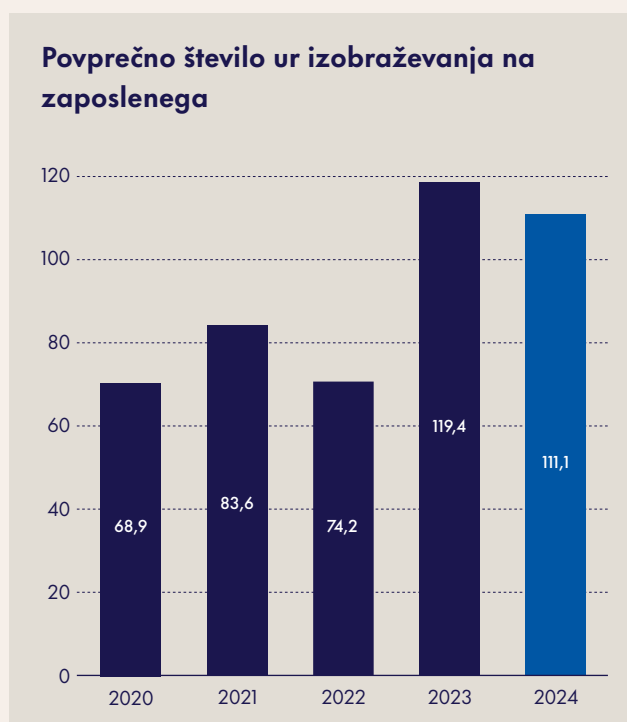
Potrebe po izobraževanju izhajajo iz individualnih potreb, vezanih na razvojni načrt posameznika, in poslovnih potreb, vezanih na poslovno strategijo organizacije. Za ugotavljanje razvojnih potreb posameznikov uporabljamo različna orodja, pomemben je predvsem pogovor z vodjo. Potrebe po obveznih izobraževanjih so vezane na delovno mesto sodelavca.

V letu 2024 sta nam Planet GV in Sofos – inštitut za upravljanje znanja in razvoj talentov ponovno podelila certifikat TOP investitor v izobraževanje. Certifikat je namenjen podjetjem, ki nadpovprečno vlagajo v izobraževanje in razvoj zaposlenih. Certifikat TOP investitor v izobraževanje potrjuje naše dolgoletno načrtno vlaganje v izobraževanje, usposabljanje in osebni razvoj zaposlenih.

Povprečno število ur izobraževanja na zaposlenega⁶⁵

Izobraževanju in usposabljanju sodelavcev vseskozi namenjamo veliko pozornosti. V povprečju se je Lekov zaposleni v letu 2024 izobraževal **111,1** ure oz. **13,9** dni. Sodelavcem omogočamo tudi študij ob delu: leta 2024 smo imeli na dodiplomskem izobraževanju 31 sodelavcev, na podiplomskem pa 27, od tega največ v biotehnologiji, biomedicini in kemiji.

Glede na število izobraževalnih ur smo se največ izobraževali na naslednjih treh področjih: kakovost, etika in skladnost ter poslovne veščine in strokovna izobraževanja.

⁶⁴ GRI 3-3

⁶⁵ GRI 404-1

Organiziranost, kadri in izobraževanje na področju ZVO

Področje ZVO se je v letu 2024 z oddelitvijo podjetja popolnoma na novo organiziralo. Vzpostavljena sta dva organizacijska stebra ZVO, in sicer v Ljubljani in Lendavi. Med seboj sodelujeta in se dopolnjujeta tako, da proizvodnim lokacijam in preostalim oddelkom nudita strokovno pomoč na področju ZVO.

Politika in poslovnik zdravja varnosti in okolja določata jasne vloge, pristojnosti in odgovornosti. Za posamezna strokovna področja so po pooblastilih uprave imenovane pooblaščenice osebe, ki so odgovorne za skladnost strokovnega področja s slovensko zakonodajo in standardi Sandoza, zastopanje Leka na strokovnem področju, vodenje inšpekcij, izvedbo občasnih notranjih presoj in spremljanje realizacije korektivnih ukrepov, svetovanje in strokovno pomoč pri izvajanju preventivnih ukrepov na lokacijah ter obveščanje vodstva o prepoznanem tveganju.

Izobraževanja na področju ZVO se delijo na tri kategorije: zakonsko obvezna, specifična in ekspertno razvojna. Zakonsko obvezna in specifična izobraževanja ter certifikacije so osnova za delo glede na dodeljeno delovno mesto in naloge, ki jih zaposleni opravlja. Razvoj ekspertnih znanj pa zagotavlja visoko kakovost dela pooblaščenec in strokovnih sodelavcev.

Usposabljanje o dokumentih (splošni postopki, navodila za delo itd.) upravljamo preko internih e-aplikacij. Oddelki na proizvodnih lokacijah skrbijo za zagotavljanje skladnosti na področju treninga in učenja zaposlenih. Oblikovani so učni načrti, ki zagotavljajo, da so zaposleni pravočasno usposobljeni o ustreznih vsebinah za učinkovito in varno opravljanje svojega dela. Specifična izobraževanja in usposabljanja so namenjena zaposlenim, ki izvajajo specifične naloge, kot so na primer dela s povečanim tveganjem. Usposabljanja se načrtujejo in vodijo v aplikaciji Korektivni ukrepi – Izobraževanja in jih vodi oddelek ZVO. Vsem zaposlenim so brezplačno dostopni tudi številni e-treningi, strokovni treningi in treningi mehkih veščin, ki jih ponujajo platforme Coursera, LinkedIn, U4G itd.

V letu 2024 smo usposabljanja, ki niso vključevala visokih tveganj in jih je bilo mogoče izvesti na daljavo (e-izobraževanje), opravili prek razpoložljivih e-aplikacij. Izvedli smo vsa periodična izobraževanja in izobraževanja pred nastopom dela za novozaposlene o varstvu in zdravju pri delu ter varstvu pred požarom. Za vodje in vodstvo so se izvedle delavnice Varnostne kulture z namenom dviga varnostne kulture na vseh nivojih podjetja in vseh zaposlenih. Vsi zunanji sodelavci morajo opraviti osnovno izobraževanje pred izvajanjem del na Lekovih lokacijah (varnostna pravila, varno izvajanje del). Izvedena so bila tudi določena specifična usposabljanja, na primer za voznike viličarjev, eksplozijska zaščita (osnovno in redno usposabljanje), prva pomoč, delo z dviznimi košarami, delo na višini, prikazi gašenja in evakuacije iz objektov, usposabljanje za upravljanje z mobilnimi dviznimi košarami/ploščadmi, usposabljanje za izvedbo metode zakleni/označi ipd.

Vidiki ZVO in sistem spremljanja dosežkov

Vidiki ZVO zajemajo dejavnosti, izdelke in storitve ter vplive v njihovem življenjskem ciklu (surovine, razvoj, proizvodnja, transport, uporaba, končna odstranitev). Vplivi so lahko lokalni, regionalni ali globalni in so po svoji naravi neposredni, posredni ali kumulativni. Lek ima zaradi specifične proizvodnje zdravil omejen vpliv na uporabo izdelkov, ki jih zagotavlja drugim, in na njihovo obdelavo ob koncu življenjske dobe.

Standardni nabor vidikov za posamezno ekspertno področje opredeli vodja ekspertnega področja. Odgovorna oseba ZVO na lokaciji jih ovrednoti na podlagi analiz pomanjkljivosti, notranje presoje, inšpekcije, pritožb, nevarnih pojavov in skoraj dogodkov. Merila ocenjevanja vidikov ZVO so povzeta po enotni globalni predlogi za ocenjevanje tveganj ob upoštevanju kriterijev skladnosti z zakonodajo, ekonomiko poslovanja in ugledom družbe. Merila za ocenjevanje pomembnosti vidikov ZVO so jasno opredeljena.

Na osnovi ugotovitev iz registra vidikov se opredelijo korektivni ukrepi, cilji in programi dela. Revizije registra vidikov ZVO potekajo najmanj enkrat letno ali ob njihovih bistvenih spremembah zaradi sprememb notranjega ali zunanjega okolja. Služijo kot podlaga za izdelavo nabora tveganj (Risk Portfolio), pripravo načrtov, programov dela in dejavnosti ter postavitev osebnih ciljev odgovornih oseb.

Pri delu spoštujemo zakonske in druge zahteve, kar dokazujemo z uspešno izvedenimi notranjimi in zunanjimi presojami, inšpekcijskimi pregledi, monitoringom na področju vod, zraka in hrupa ter veljavnimi okoljevarstvenimi dovoljenji.

Ukrepi za preprečevanje in zmanjševanje tveganj

Verjetne scenarije za izredne dogodke prepoznavamo z ustreznimi metodologijami za ocenjevanje tveganj za vsako lokacijo / poslovno enoto. Pri tem ovrednotimo potencialni vpliv in raven nadzora ter določimo ustrezne ukrepe za zmanjševanje tveganja. Upoštevamo morebitne incidente pri vseh operacijah in poslovnih aktivnostih ter mogoče zunanje vire, kot so vreme, varnost, dobavitelji in aktivnosti v sosesčini. Nabor tveganj ZVO posodabljammo letno na podlagi ocen tveganj in trenutne situacije v podjetju in okolju. Za vsako lokacijo imamo izdelano oceno ogroženosti lokacije, ki jo obnavljamo periodično vsakih pet let oz. ob večjih spremembah, ki bi lahko pomenile spremembo ogroženosti lokacije. Glede na oceno ogroženosti lokacije je izdelan tudi njen načrt zaščite in reševanja. Za ocenjevanje tveganj uporabljamo različne metode. Izbira najustreznejše je odvisna od njene primernosti za področje ocenjevanja in od usposobljenosti sodelavcev.

Izdelujemo ocene tveganj za:

- nabor tveganj lokacij (Risk Portfolio),
- oceno tveganja delovnih mest (Workplace Health Risk Assessment – WHRA),
- naložbene projekte: s prednostno uporabo metode ocenjevanja tveganj Zürich Hazard Analysis (ZHA) ali metode Hazard and Operability Study (HAZOP Study) v fazi kvalifikacij projekta,
- objekte in proizvodne linije: Zürich Hazard Analysis (ZHA) ali procesne ocene tveganja (HAZOP in PRORA),
- uvajanje novih izdelkov in proizvodne procese: procesna ocena tveganja (PRORA),
- ocenjevanje tveganj, povezanih s kakovostjo izdelkov: prednostna uporaba metode FMEA.

Za oceno tveganja sta pomembni pridobitev zadostnih informacij in sestava tima, ki vključuje kompetentne predstavnike po posameznih področjih. Glede na vrsto ocene tveganja so predhodno določene osebe, ki bodo sodelovale pri izdelavi ocene tveganja:

- uporabnik (tehnolog, operater, tehnik idr.),
- načrtovalec procesa (tehnolog v PI, projektni inženir, dobavitelj opreme ali materiala idr.),
- predstavnik ZVO (eksperti po posameznih področjih),
- eksperti za posamezna področja na lokaciji (SME – Site Matter Expert),
- zunanji strokovnjaki ali svetovalci (Ex eksperti, ADR eksperti idr.).

Nabor tveganj vodstvu Sandoza služi za pregled nad večjimi tveganji na področju ZVO in nad stopnjo njihovega obvladovanja na posameznih lokacijah, v posameznih državah, poslovnih skupinah ter celotni korporaciji. Analize mesečnih/letnih trendov vključujejo izmerjene okoljske, varnostne in ekonomske parametre za vsako lokacijo posebej ter skupaj za Lek.

Vodenje z integriteto⁶⁶

V Leku, kot delu Sandoza, smo zavezani k učinkovitemu korporativnemu upravljanju, ki spodbuja etično vedenje, podpira trajnostni razvoj in zagotavlja dolgoročno ustvarjanje vrednosti.

⁶⁶ GRI 2-9, 2-10, 2-11, 2-12

Organi upravljanja

Ob zaključku leta 2024 se je sistem upravljanja družbe Lek preoblikoval iz dvotirnega v enotirni sistem, ki obsega upravni odbor in vodstveni tim Sandoza Slovenija.

Upravni odbor Leka lahko sestavlja od tri do osem članov, njihovo število ter delovna področja in pooblastila pa določi skupščina družbe. Člane upravnega odbora, ki zastopajo interese delničarja, izvoli skupščina. V upravnem odboru je vsaj en predstavnik delavcev, ki ga izvoli svet delavcev v skladu z zakonom, ki ureja sodelovanje delavcev pri upravljanju. Član upravnega odbora je izvoljen za dobo petih let in je lahko po poteku mandata ponovno izvoljen. Upravni odbor vodi, zastopa in predstavlja družbo v okviru določil veljavne zakonodaje in v skladu s Statutom Leka.

Upravni odbor Leka

Upravni odbor Leka so v letu 2024 sestavljali:

- **Gregor Makuc**, direktor Korporativnih zadev – glavni izvršni direktor,
- **Andreja Bucik Primožič**, direktorica Financ – predsednica upravnega odbora,
- **Marko Hauptman**, vodja proizvodnih znanosti in tehnologij – izvršni direktor in predstavnik delavcev,
- **Gregor Hutar**, direktor Kadrov – namestnik predsednice upravnega odbora.

Upravni odbor lahko imenuje najmanj enega izvršnega direktorja. Če sta imenovana vsaj dva izvršna direktorja, lahko upravni odbor imenuje glavnega izvršnega direktorja. Upravni odbor lahko imenuje izvršne direktorje izmed članov upravnega odbora, direktorjev, drugih sodelavcev družbe ali tretjih oseb. Eden izmed predstavnikov delavcev v upravnem odboru je imenovan za izvršnega direktorja. Predstavnik delavcev v upravnem odboru za izvršnega direktorja imenuje upravni odbor na podlagi predloga sveta delavcev.

Poleg upravnega odbora v skladu z usmeritvami skupine Sandoz deluje vodstveni tim Sandoza Slovenija, na čelu katerega je v vlogi predsednika Sandoza Slovenija Gregor Makuc. Vodstveni tim ohranja ključno vlogo pri zagotavljanju skladnega in učinkovitega delovanja Sandoza v Sloveniji, usmerjenega v razvoj, proizvodnjo in prodajo zdravil.

Vodstveni tim Sandoza Slovenija

V letu 2024 je vodstveni tim Sandoza Slovenija deloval v naslednji sestavi:

- **Gregor Makuc**, predsednik Sandoza Slovenija, odgovoren za področje Korporativne zadeve,
- **Andreja Bucik Primožič**, odgovorna za področji Finance in Tehnologija,
- **Ana Gongola**, odgovorna za področje Komercialne dejavnosti,
- **Gregor Hutar**, odgovoren za področje Kadri,
- **Eva Podgoršek**, odgovorna za področji Pravne zadeve in Skladnost,
- **dr. Simon Rečnik**, odgovoren za področje Tehnične dejavnosti,
- **Matjaž Tršek**, odgovoren za področje Raziskave in razvoj, vključno z Biofarmacevtiko
- **Marko Hauptman**, predstavnik delavcev.

Raznolikost organov vodenja in nadzora

V okviru pobude Raznolikost, pravičnost in vključenost v Leku spoštujemo raznolikost svojih zaposlenih, bolnikov in drugih deležnikov ter si prizadevamo za njihovo enakopravno vključevanje v svoje delovanje. V veljavi imamo tudi Politiko raznolikosti v organih vodenja in nadzora (v nadaljevanju: Politika), ki je objavljena na spletni strani www.lek.si. Verjamemo, da se najboljše ideje rodijo iz raznolikosti, v čemer prepoznavamo svojo konkurenčno prednost. Inovativni, raznoliki, vključujoči in ustvarjalni pristopi tudi na področju zastopanosti v organih vodenja ter nadzora družbe predstavljajo dodano vrednost za organizacijo.

Do vključno 2. 9. 2024, ko je bil v veljavi še dvotirni sistem upravljanja, so bile na ravni uprave in nadzornega sveta spolna, starostna in kulturna raznolikost ter tudi kontinuiteta članov enake kot v letu 2023. Enako velja za vodstveni tim Sandoza Slovenija, med katerimi je bilo 5 moških in 3 ženske, tako da je bila zastopanost moških 62,5-odstotna, zastopanost žensk pa 37,5-odstotna.

Med 8 člani je bila ena članica tujka, tako da je bila zastopanost tujcev v vodstvenem timu 12,5-odstotna. Na ravni širšega posloводства pa je bila še posebej izrazita spolna raznolikost, saj je kar 53 % direktorjev oz. vodij ženskega spola.

V enotirnem sistemu upravljanja so se zaradi zmanjšanja števila članov organov vodenja in nadzora s 13 (8 članov uprave in 5 članov nadzornega sveta) na 4 (člani upravnega odbora) zmanjšale spolna, starostna in kulturna raznolikost, ne pa tudi kontinuiteta članov. Ob imenovanju članov novoustanovljenega upravnega odbora sta bila od 3 članov – predstavnikov delničarja – za nova člana upravnega odbora imenovana 2 člana predhodne uprave. Kontinuiteta je bila zagotovljena tudi prek predstavnika zaposlenih, saj je bil delavski direktor v prejšnji upravi imenovan tudi za predstavnika delavcev v novoustanovljenem upravnem odboru. V vodstvenem timu Sandoza Slovenija je bila zastopanost moških 62,5-odstotna, zastopanost žensk pa 37,5-odstotna. Tudi na ravni širšega posloводства se je ohranila enaka spolna raznolikost, tj. 53 % direktorjev oz. vodij je ženskega spola.

Sodelovanje zaposlenih pri upravljanju⁶⁷

Zaposleni sodelujejo pri upravljanju družbe v skladu z Zakonom o sodelovanju delavcev pri upravljanju in drugimi zakoni (ZDR-1, ZVZD-1 itd.). Pristojnosti in pravice izvajajo kot posamezniki ali skupno preko sveta delavcev (SD), srečanj z zaposlenimi in predstavnikov v organih upravljanja ter vodenja družbe.

Zaposleni so imeli v okviru dvotirnega sistema dva predstavnika v nadzornem svetu družbe in enega v upravi družbe – to je bil delavski direktor. Po prehodu na enotirni sistem pa imajo zaposleni enega predstavnika v upravnem odboru, ki je hkrati izvršni direktor in zastopa interese delavcev na kadrovske in socialnem področju.

Med večjimi dosežki v letu 2024 je bila sklenitev Participacijskega dogovora med podjetjem in SD. Dogovor predstavlja krovni dokument med vodstvom družbe in SD ter bo omogočal boljše sodelovanje in vključevanje zaposlenih v proces odločanja, sodelovanja in informiranja.

SD se je sicer v letu 2024 sestal na desetih rednih sejah, kjer se je seznanil s položajem družbe, vizijo, strategijo, organizacijskimi spremembami v posameznih enotah, aktualnimi temami, o katerih je odločalo vodstvo ali direktorji enot, ter drugimi aktualnimi dogodki v družbi in sindikatu. Redno smo se srečevali na mesečnih sestankih s predsednikom uprave oz. od septembra dalje glavnim izvršnim direktorjem, predstavniki kadrov, delavskim direktorjem – predstavnikom zaposlenih v UO in predsednico sindikata, na katerih smo obravnavali aktualne teme, vezane na kadre, prejemke, obravnavali predloge za solidarnostne pomoči zaposlenim ter vsa ostala odprta vprašanja.

Opravili smo tudi dve izredni seji in dve korespondenčni seji. Prva izredna seja je bila namenjena izvolitvi novega delavskega direktorja po odstopu prejšnjega, druga izredna seja pa je bila namenjena potrditvi Participacijskega dogovora, novemu poslovníku o organizaciji podjetja ter volitvam v Sandozov evropski svet delavcev (Sandoz Euroforum – SEF). Temu sta bili namenjeni tudi korespondenčni seji: prva potrditvi volilne komisije za volitve v SEF in druga potrditvi in soglasju k smernicam za vrednotenje delovne uspešnosti. Svet delavcev je v letu 2024 opravil tudi pet rednih posvetovanj.

SEF združuje vse zaposlene v Sandozu. Predstavniki držav v njem oblikujejo skupne predloge pri pogajanjih in razgovorih z najvišjim vodstvom Sandoza. Na volitvah junija 2024 so bili v SEF izvoljeni trije Lekovi zaposleni: Marko Hauptman, Barbara Ferenčak in Manda Firm.

Vodstvo SEF-a predstavlja upravni odbor, ki je sestavljen iz petih članov. Vanj je bila za mandatno obdobje dveh let izvoljena tudi predsednica Lekovega Sveta delavcev Manda Firm kot predstavnica večjih držav. S tem nadaljujemo tradicijo, da smo preko svojega predstavnika del upravnega odbora SEF-a.

SD na svoji intranetni strani redno objavlja zapisnike sej, ravno tako so na intranetu objavljena vsa vprašanja in odgovori, ki so bili postavljeni vodstvu družbe. Le teh je bilo preko 200. Uspešno smo zagovarjali in opravili tudi ISO presojo in aktivno sodelovali na globalni predpresoji Človekove pravice.

⁶⁷ GRI 2-29

Kakovost in varnost izdelkov⁶⁸

V Leku razvijamo in proizvodimo visokokakovostne, varne, preizkušene in učinkovite izdelke, ki izpolnjujejo vse regulatorne zahteve. Varnost pacientov zagotavljamo s pravočasnim prepoznavanjem, upravljanjem in poročanjem o tveganjih, povezanih z izdelki.

⁶⁸ GRI 3-3, 403-7, 417-1

Z zdravstvenimi delavci in bolniki se povezujemo za izboljšanje ravni zdravstvene oskrbe ter ozaveščanje o boleznih in možnosti zdravljenja. Informacije o naših izdelkih so transparentne, nezavajajoče in skladne z odobrenimi povzetki glavnih značilnosti zdravila. Strokovno javnost, po Pravilniku o oglaševanju zdravil, sestavljajo zdravniki, ki predpisujejo zdravila na recept, in magistri farmacije, ki izdajajo zdravila na recept in brez njega. Če je iz dovoljenja za promet ali iz pooblastila izvajalca zdravstvenih programov razvidno, da je za njegov varen in pravilen način dajanja nujno potrebno informiranje ali usposabljanje pacienta v okviru zdravstvene nege ali usposabljanje zdravstvenih delavcev, ki opravljajo zdravstveno nego, z neposrednim obveščanjem informiramo oz. usposabljam tudi te. Farmacevtski tehniki izdajajo in priporočajo samo zdravila brez recepta.

Najnovejše strokovne informacije o zdravilih na recept in brez recepta, o njihovem delovanju ter lastnostih posredujemo strokovni javnosti z neposrednim obveščanjem prek strokovnih sodelavcev in predhodno pregledanih ter odobrenih elektronskih sporočil. Strokovno javnost seznanjamo z bolezenskimi stanji in njihovim zdravljenjem tudi s pomočjo različnih strokovnih publikacij, spletnih strani in drugih digitalnih medijev ter na strokovnih srečanjih.

Številne koristne informacije zagotavljamo tudi splošni javnosti, predvsem glede bolezenskih stanj in možnosti zdravljenja, v obliki raznih publikacij, spletnih člankov in obveščanja na dogodkih ter v medijih.

Laični javnosti oz. bolnikom zdravil na recept v skladu s Pravilnikom o oglaševanju zdravil končnim uporabnikom ne oglašujemo. Zdravila brez recepta pa v skladu s pravili oglaševanja za laično javnost oglašujemo v medijih neposredno končnim uporabnikom.

V letu 2024 smo izvajali številne strateške projekte razvoja samostojnega Sandoza, kot sta širitev razvojnih aktivnosti in širitev zmogljivosti za analitsko preizkušanje in izdelavo zdravil. Uspešno smo opravili številne inšpekcijske nadzore in tako obnovili dovoljenje za izdelavo zdravil v različnih državah. Med najpomembnejšimi so bile slovenska inšpekcija s strani Javne Agencije Republike Slovenije za zdravila in medicinske pripomočke JAZMP, inšpekcija mehiškega regulatornega organa COFEPRIS, inšpekcija regulatornega organa v Kazahstanu v imenu evrazijske ekonomske unije (EAEU) ter inšpekcija ameriškega vladnega urada za prehrano in zdravila FDA.

Tudi v letu 2024 inšpekcijski organ pri JAZMP ni uvedel nobenega inšpekcijskega postopka s področja informiranja in označevanja izdelkov. Prav tako nismo imeli nobenega primera nespoštovanja pravil, standardov in prostovoljnih kodeksov s področja tržnega komuniciranja, oglaševanja, promocij in sponzorstev.⁶⁹

Zadovoljstvo uporabnikov⁷⁰

Zadovoljstvo strokovne javnosti z našimi aktivnostmi, sodelavci in posameznimi blagovnimi znamkami ugotavljamo z raziskavami med potrošniki in strokovno javnostjo. Rezultati nam povedo, kako lahko še izboljšamo svoje aktivnosti in komuniciranje z vsemi deležniki.

⁶⁹ GRI 417-2, 417-3

⁷⁰ GRI 2-29

Etičnost pri poslovanju

Sandozov **Etični kodeks** nam služi kot vodilni kompas, ki odraža našo zavezanost k odličnosti v skrbi za bolnike, družbenemu vplivu in notranjemu sodelovanju. Pomaga nam, da v različnih situacijah ohranjamo najvišje etične standarde v korist bolnikov, družbe in sodelavcev.⁷¹

Izobraževanje s področja Etičnega kodeksa je za naše zaposlene obvezno enkrat letno. V letu 2024 so bila s področja Etičnega kodeksa organizirana tudi obvezna izobraževanja v zvezi z upravljanjem informacij, varstvom osebnih podatkov, prijavi neželjenih dogodkov, preprečevanjem podkupovanja, pravili poštene konkurence in trgovanjem na podlagi notranjih informacij.

⁷¹ GRI 3-3

Prijava neprimernih ravnanj

Naš uveljavljen sistem anonimne prijave neprimernih ravnanj, s pomočjo katerega širimo tako imenovano kulturo »spregovori« (»Speak Up«), omogoča učinkovito naslavljanje vseh potencialnih kršitev kot tudi etičnih vprašanj. V družbi Lek zavračamo vse oblike otroškega, prisilnega ali obveznega dela. V letu 2024 nismo obravnavali nobenega primera diskriminacije ali kakršnega koli zahtevka za odpravo s tem povezanih kršitev.⁷² Družba prav tako ni bila vključena v noben postopek zaradi omejevanja konkurence oz. kršitve področne zakonodaje s tega področja.⁷³

Odnosi s tretjimi strankami

Naša zavezanost k etiki velja tudi za naše odnose s tretjimi osebami. Kodeks za tretje osebe določa stroge etične standarde, ki jih pričakujemo od dobaviteljev in poslovnih partnerjev. S pomočjo okvira za upravljanje tveganj tretjih oseb (TPRM) si prizadevamo ustvariti mrežo partnerjev, ki delijo našo zavezanost k skladnosti, kakovosti in trajnostnim poslovnim praksam.

Plačila zdravstvenim delavcem in organizacijam

Glede plačil zdravstvenim delavcem in organizacijam delujemo transparentno, skladno s Kodeksom transparentnosti Evropske zveze farmacevtske industrije in združenj (EFPIA) o objavi prenosov vrednosti. Podatke o plačilih zdravstvenim delavcem in zdravstvenim organizacijam Sandoz javno objavi vsako leto za preteklo leto, pri tem upošteva tudi pravila, ki jih določa organizacija proizvajalcev generičnih in podobnih bioloških zdravil (Medicines for Europe). Poročila o plačilih zdravstvenim delavcem in zdravstvenim organizacijam po državah so javno dostopna na Sandozovi spletni strani: <https://www.sandoz.com/transparency/payments-healthcare-professionals/>.

Mehanizmi reševanja pritožb⁷⁴

Varno in prijazno okolje je za prebivalce, ki živijo ob naših lokacijah, in za naše zaposlene izredno pomembno. Prav zato si prizadevamo za odzivno reševanje pritožb s področja zdravja, varnosti in okolja (ZVO) ter za učinkovito uvedbo korektivnih ukrepov. Reševanje pritožb poteka po notranjih postopkih, ki odgovorni osebi nalagajo odprtje raziskave v roku 24 ur od prijave. Vodja ZVO na lokaciji poskrbi za izpolnitev akcijskega načrta glede na zaključek raziskave in upravičenost pritožbe. Celoten postopek dokumentiramo in arhiviramo.

V letu 2024 nismo prejeli nobene pritožbe, ki bi se nanašala na družbo Lek.

Podatke o vplivih svojega delovanja objavljamo v poročilih o trajnostnem razvoju družbe Lek za posamezna leta. Dostopna so na spletni strani:

<https://www.lek.si/sl/medijsko-sredisce/publikacije/>.

⁷² GRI 406-1

⁷³ GRI 206-1

⁷⁴ GRI 2-26

Sodelovanje z dobavitelji

Sistem nabave in nabavna politika⁷⁵

Izboljšave procesov v letu 2024 so pozitivno vplivale na poslovanje družbe, in sicer s poenostavitvijo postopka upravljanja tveganj, povezanih s tretjimi osebami, in načel pogodbenih razmerij, kar je za 10 dni skrajšalo postopek uvajanja dobaviteljev. Za 50 % smo zmanjšali število uradnih pogodb v pisni obliki, izboljšali smo procesno učinkovitost in produktivnost v posameznih funkcijah ter optimizirali pogajanja. Na svetovni ravni smo izvedli centralizacijo pravne podpore za nabavo, s konsolidiranim pristopom pa smo dosegli še en mejnik v produktivnosti.

Na področju posredne nabave za tehnične dejavnosti smo ocenili celotno bazo dobaviteljev in vzpostavili strateško raven, ki nam je omogočila konsolidacijo izdatkov in poglobitev partnerstev s ključnimi dobavitelji. Pri tem smo ustvarili stroškovne prihranke ter vzpostavili mrežo zaupanja vrednih partnerjev, ki so globoko vpeti v naše vsakodnevne dejavnosti.

V timu za neposredno nabavo smo izvedli razpis za letake in transportne škatle ter uvedli več alternativnih virov na vseh področjih neposredne nabave. Timu za nabavo API je uspelo ustvariti prihranke, hkrati pa učinkovito obvladovati količine in stroške, ki so nastali ob prenosu naših trdnih izdelkov na naše notranje lokacije. Tim za nabavo API je uspešno implementiral tudi strategijo o več alternativnih virih, da bi zagotovili nemoten dostop do visokokakovostnih in cenovno dostopnih zdravil za bolnike.

V letu 2024 je skupna nabavna vrednost znašala 1.063 milijonov EUR.

⁷⁵ GRI 2-6

Postopki presoje dobaviteljev⁷⁶

Zavezani smo k spoštovanju človekovih pravic in okolja pri svojem delovanju ter v svoji dobavni verigi. Poslujemo odgovorno, v skladu s smernicami OECD za večnacionalna podjetja, desetimi načeli Globalnega dogovora ZN in načeli ZN o poslovanju in človekovih pravicah, Mednarodno listino človekovih pravic in temeljnimi konvencijami organizacije ILO (MOD – Mednarodna organizacija dela). Naš oz. Sandozov **Kodeks ravnanja za tretje osebe** (Kodeks) temelji na teh smernicah ter drugih mednarodnih standardih in najboljših praksah. Od vseh svojih poslovnih partnerjev pričakujemo, da spoštujejo nacionalne pravne zahteve, zlasti delovno in socialno zakonodajo ter okoljske predpise. Poleg tega se morajo vsi poslovni partnerji držati standardov, določenih v Kodeksu.

Kodeks se v skladu z načeli farmacevtske panoge za upravljanje odgovorne dobavne verige nanaša na spoštovanje človekovih pravic, pravic zaposlenih, zdravje in varnost, okolje, varstvo živali, preprečevanje korupcije in pravične konkurence, varstvo zasebnosti in podatkov, odgovorno uporabo mineralov, zagotavljanje kakovosti ter mehanizme za prijavo morebitnih težav ali odstopanj.

Politika in praksa vključevanja lokalnih dobaviteljev⁷⁷

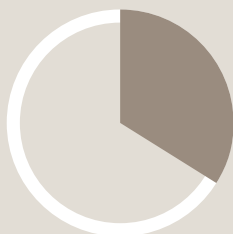
Delež slovenskih dobaviteljev v nabavi je leta 2024 znašal 358 milijonov EUR oziroma 33,57 % celotne nabavne vrednosti. Po številu so slovenski dobavitelji predstavljali 61 % vseh naših dobaviteljev.

V sestavi neposredne nabave po posameznih državah so slovenski dobavitelji predstavljali 9,6 % (61 milijonov USD) nabavne vrednosti, v sestavi posredne nabave pa 68,81 % (297 milijonov USD).

Slovenski dobavitelji

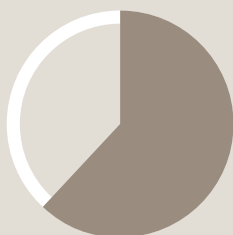
34 %

CELOTNE NABAVNE VREDNOSTI

61 %

PO ŠTEVILU VSEH DOBAVITELJEV

⁷⁶ GRI 3-3

⁷⁷ GRI 3-3, 204-1

Vsebinsko kazalo po standardu GRI

Izjava o uporabi	Lek d.d. je poročal s sklicevanjem na standarde GRI za obdobje od 1. 1. 2024 do 31. 12. 2024
GRI 1 v uporabi	GRI 1: Osnova 2021

GRI 2: splošna razkritja

Standard GRI	Razkritje	Stran	Opuščene zahteve	Razlogi za opustitev vsebin	Kazalniki EMAS
Organizacija in njene prakse poročanja					
2-1	Podatki o organizaciji	5, 9, 13			
2-2	Seznam subjektov, vključenih v poročanje o trajnostnem poslovanju	19			
2-3	Obdobje poročanja, pogostost in kontaktna oseba	19			
2-4	Spremembe podatkov iz predhodnih poročil	19			
2-5	Zunanja preveritev poročanja	19			
2-6	Dejavnosti, vrednostna veriga in druga poslovna razmerja	6, 9, 21, 22, 81			
2-7	Zaposleni	62			
2-8	Delavci, ki niso zaposleni	62			
Vodenje in upravljanje					
2-9	Upravljavska struktura in sestava	74			
2-10	Imenovanje in izbor najvišjega organa vodenja in upravljanja	74			
2-11	Predsednik najvišjega organa vodenja in upravljanja	74			
2-12	Vloga najvišjega organa vodenja in upravljanja pri nadzoru obvladovanja vplivov	74			
2-14	Vloga najvišjega organa vodenja in upravljanja pri poročanju o trajnosti	Letno poročilo Lek d.d. 2024			
2-15	Nasprotja interesov	Letno poročilo Lek d.d. 2024			
Strategija, politike in prakse					
2-22	Izjava o strategiji trajnostnega razvoja	2			
2-23	Zaveze za odgovorno poslovno ravnanje	30			
2-24	Vključevanje zavez za odgovorno poslovno ravnanje	30			
2-25	Postopki za odpravo negativnih vplivov	30			
2-26	Mehanizmi za iskanje nasvetov in izražanje pomislekov	80			
2-27	Skladnost z zakoni in predpisi	32			
Vključevanje deležnikov					
2-29	Pristop k vključevanju deležnikov	76, 78			
2-30	Zaposleni, za katere veljajo kolektivne pogodbe	63			

GRI 3: bistvene teme

Standard GRI	Razkritje	Stran	Opuščene zahteve	Razlogi za opustitev vsebin	Kazalniki EMAS
3-1	Proces definiranja bistvenih tem	15			
3-2	Seznam vseh bistvenih tem	15			
EKONOMSKI VPLIVI					
GRI 201: Ekonomska uspešnost 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	Letno poročilo Lek d.d. 2024			
201-1	Neposredno ustvarjena in distribuirana ekonomska vrednost	6			
201-3	Obveznosti iz pokojninskega načrta	63			
GRI 202: Prisotnost na trgu 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	Letno poročilo Lek d.d. 2024			
202-2	Delež lokalnega kadra v višjem menedžmentu	64			
GRI 204: Nabavna praksa 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	82			
204-1	Delež sredstev za nabavo, uporabljenih za lokalne dobavitelje na pomembnejših proizvodnih lokacijah	82			
GRI 206: Varstvo konkurence 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	79			
206-1	Število pravnih postopkov s področja varstva konkurence, preprečevanja monopolov in monopolnih praks ter izidi zaključenih postopkov v letu poročanja	80			
OKOLJSKI VPLIVI					
GRI 301: Materiali 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	35			
301-1	Porabljeni material po teži in prostornini	35			EMAS
GRI 302: Energija 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	32			
302-1	Poraba energije v organizaciji	36, 37, 38			
302-3	Energetska intenzivnost (poraba energije na enoto proizvoda)	36			EMAS
302-4	Zniževanje porabe energije	39			
GRI 303: Voda in odpadne vode 2018					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	32			
303-1	Odnos do vode kot skupnega vira	40			
303-2	Upravljanje vplivov, povezanih z izpustom vode	40			
303-3	Skupna količina zajete vode	41, 42			EMAS
303-4	Izpust vode	52			EMAS
GRI 305: Emisije v zrak 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	47			EMAS
305-1	Količina neposrednih emisij toplogrednih plinov (Scope 1)	49, 55			
305-2	Količina posrednih emisij toplogrednih plinov (Scope 2)	49			
305-4	Intenzivnost toplogrednih emisij (količina emisij na enoto proizvoda)	50			

Standard GRI	Razkritje	Stran	Opuščene zahteve	Razlogi za opustitev vsebin	Kazalniki EMAS
305-5	Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov	39			
305-7	NO _x , SO _x in druge pomembnejše emisije v zrak po vrsti in teži	48			EMAS
GRI 306: Odpadki 2020					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	43			
306-1	Nastajanje odpadkov in bistveni vplivi, povezani z njimi	43, 44, 45			EMAS
306-2	Obvladovanje bistvenih vplivov, povezanih z odpadki	43, 44, 45			EMAS
306-3	Količina nastalih odpadkov	43, 44, 45			EMAS
306-4	Odpadki, preusmerjeni v recikliranje ali ponovno uporabo	43, 44, 45			EMAS
306-5	Odpadki, predani v odstranjevanje	43, 44, 45			EMAS
DRUŽBENI VPLIVI					
GRI 401: Zaposlovanje 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	60			
401-1	Število in stopnja novozaposlenih in fluktuacija zaposlenih	62			
401-3	Vrnitev na delo in stopnja zadržanja zaposlenih po koriščenju starševskega dopusta	64			
GRI 403: Varstvo in zdravje pri delu 2018					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	67			
403-1	Pojasnilo, ali ima podjetje uveden sistem upravljanja varnosti in zdravja pri delu	67			
403-2	Proces identificiranja nevarnosti, povezanih z delom	67			
403-3	Opis funkcije medicine dela	70			
403-4	Opis procesa zastopnosti zaposlenih v razvoju, implementaciji in evalvaciji sistema varnosti in zdravja pri delu	69			
403-5	Usposabljanja s področja varnosti in zdravja pri delu	70			
403-6	Promocija zdravja	70			
403-7	Pristop podjetja k preprečevanju ali ublažitvi vplivov na varnost in zdravje pri delu, ki so povezani z izdelki, storitvami podjetja	77			
403-9	Število in stopnja poškodb pri delu	67			
403-10	Zaposleni z visoko stopnjo tveganja za poklicne bolezni	70			
GRI 404: Izobraževanje 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	71			
404-1	Povprečno število ur izobraževanja na leto na zaposlenega po spolu in kategoriji zaposlenih	71		Evidence izobraževanj po spolu in po kategorijah zaposlenih še ne vodimo.	

Standard GRI	Razkritje	Stran	Opuščene zahteve	Razlogi za opustitev vsebin	Kazalniki EMAS
GRI 406: Nediskriminacija 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	79			
406-1	Število primerov diskriminacije in ukrepi za njeno odpravo	80			
GRI 417: Trženje in označevanje 2016					
3-3	Obvladovanje bistvenih tem	77			
417-1	Vrste predpisanih informacij o izdelkih in storitvah	77		Delujemo v strogo regulirani panogi; te informacije so obvezne za pridobitev dovoljenj za trgovanje z izdelki.	
417-2	Število primerov neskladnosti z zakonodajo in prostovoljnimi kodeksi s področja označevanja izdelkov in informiranja kupcev o izdelkih in storitvah	78			
417-3	Število primerov neskladnosti z zakonodajo in s prostovoljnimi kodeksi, ki se nanašajo na vplive na tržno komuniciranje	78			

Izjava okoljskega preveritelja⁷⁸

Izjava okoljskega preveritelja o dejavnostih preverjanja in potrjevanja št. O-006

Slovenski institut za kakovost in meroslovje,
z registracijsko številko okoljskega preveritelja SI-V-0001,
akreditirani za preverjano dejavnost organizacije (NACE: 21.10, 21.20),

izjavlja, da smo preverili, ali organizacija na lokacijah:

Lek farmacevtska družba d.d.
Ljubljana, Verovškova 57; Mengeš, Kolodvorska 27;
Perzonali 47 in Lendava, Trimlini 2 D
z registracijsko številko SI-00006

izpolnjuje vse zahteve Uredbe (ES) št. 1221/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2009 o prostovoljnem sodelovanju organizacij v Sistemu Skupnosti za okoljsko ravnanje in presojo (EMAS).

S podpisom tega dokumenta izjavljamo, da:

- sta bila preverjanje in potrjevanje izpeljana popolnoma v skladu z zahtevami Uredbe (ES) št. 1221/2009, Uredbe (ES) 2017/1505 in Uredbe (ES) 2018/2026;
- rezultati preverjanja potrjujejo, da ni dokaza o neskladnosti z veljavnimi zakonskimi zahtevami v zvezi z okoljem;
- podatki in informacije iz okoljske izjave »**Poročilo o trajnostnem razvoju družbe Lek d.d. za leto 2024, junij 2025**, poglavja O nas, Strategija ESG, Zavzemanje za trajnost ter Usposabljanje in izobraževanje» podajajo zanesljivo, verodostojno in pravilno sliko o vseh dejavnostih družbe v obsegu, navedenem v okoljski izjavi

Ta dokument ni enakovreden registraciji EMAS. Registracijo EMAS lahko podeli le pristojni organ na podlagi Uredbe (ES) št. 1221/2009. Ta dokument se pri sporočanju javnosti ne uporablja samostojno.

Ljubljana 2025-07-02

**SLOVENSKA
AKREDITACIJA**
SIST EN ISO/IEC 17021-1
SI-V-0001

Gregor Schoss:
Direktor SIQ Ljubljana

Slovar pomembnih izrazov

EMAS (ECO – Management and Audit Scheme, sistem EU za okoljsko ravnanje in presojo)

Shema EMAS je namenjena spodbujanju primernejšega ravnanja z okoljem in obveščanju javnosti o vplivih dejavnosti organizacij na okolje. Standard ISO 14001 nadgrajuje v smeri večje odprtosti, odkritosti in periodičnega objavljavanja preverjenih okoljskih informacij. Okoljska izjava predstavlja osrednji način seznanjanja javnosti z rezultati nenehnega izboljševanja učinkov ravnanja z okoljem in je hkrati priložnost za rast ugleda organizacije pri kupcih, dobaviteljih, pogodbenikih, okolici ter zaposlenih.

GRI (Global Reporting Initiative)

Mednarodni standardi GRI so med vodilnimi na področju poročanja o korporativni odgovornosti podjetij in trajnostnem razvoju. Zahtevajo načrtovanje in poročanje po merljivih kazalnikih ekonomskega, družbenega ter okoljskega vpliva organizacije. Standardi GRI zagotavljajo visoko stopnjo primerljivosti, transparentnosti in konsistentnosti nefinančnih poročil ter povečujejo zaupanje deležnikov v poročila o korporativni odgovornosti in trajnostnem razvoju.

POR (Program odgovornega ravnanja / Responsible Care)

Mednarodno prostovoljno pobudo kemijske industrije, nastalo leta 1981 v Kanadi, je prevzela kemijska industrija po vsem svetu. Pobuda spodbuja odgovorno ravnanje do zaposlenih in okolja v najširšem pomenu besede: uvažanje dobrih praks, običajno prek sistemov vodenja, zlasti na področju varnosti in zdravja pri delu, varovanja okolja ter skrbnega in varnega ravnanja z izdelki kemijske industrije. Cilj pobude je stalno izboljševanje dosežkov na omenjenih področjih, merljivo s 16 kazalniki. Trije kazalniki odražajo dosežke na področju varnosti in zdravja pri delu, preostali ravnanje z okoljem, vključno z varčno rabo energije.

Inovativna zdravila ali originatorska zdravila vsebujejo novo zdravilno učinkovino ali kombinacijo zdravilnih učinkovin, za katere je pridobljeno dovoljenje za promet, praviloma na podlagi lastnih študij proizvajalca, ki dokazujejo kakovost, varnost in učinkovitost zdravila.⁷⁹

Generiki so nasledniki zdravil, ki jim je pretekla patentna zaščita. Generično zdravilo je zdravilo, ki ima enako kakovostno in količinsko sestavo, učinkovine ter farmacevtsko obliko kot referenčno zdravilo in katerega bioekvivalenca z referenčnim izdelkom je dokazana z ustreznimi študijami biološke uporabnosti.⁸⁰

Učinkovina je snov, ki je nosilec delovanja zdravila.

Antibiotiki so naravni produkt mikroorganizmov ali polsintezni derivat, ki zavira razmnoževanje drugih mikroorganizmov ali jih uničuje ter se uporablja za zdravljenje bakterijskih okužb.⁸¹ Sodobna znanost pozna več tisoč snovi z antibiotičnim učinkom. V praksi je v središču nekaj ducatov molekul, ki so se popolnoma izkazale v vsakdanji medicini. Nekatere bakterije proizvajajo betalaktamazo in so zato odporne proti določenim oblikam antibiotikov. Klavulanska kislina je inhibitor betalaktamaze. V kombinaciji s kalijevim klavulanatom, ki preprečuje odpornost bakterij proti delovanju amoksicilina, je antibiotik učinkovit pri zdravljenju bakterijskih okužb.

Biološko zdravilo je zdravilo, v katerem je učinkovina biološka snov ali snov, pridobljena s postopkom, ki vključuje biološke sisteme. Biološka snov je tista, ki je pridobljena iz uporabe ali z uporabo biološkega vira in za določitev kakovosti potrebuje kombinacijo fizikalno-kemijskega ter biološkega preskušanja, skupaj s postopkom proizvodnje in njegovim nadzorom. To so na primer zdravila, proizvedena z biološkim ali biotehnološkim postopkom, vključno s celičnimi kulturami in podobno. Biološka zdravila v človeškem organizmu skušajo popraviti proces, ki je povzročil bolezen. Uporabljajo se za zdravljenje do zdaj neozdravljivih bolezni in bolniku prinašajo višjo kakovost življenja. Omogočajo učinkovitejše zdravljenje raka, aidsa, slabokrvnosti, revmatskih, srčno-žilnih in še nekaterih drugih bolezni. V preteklih letih so ta zdravila rešila in podaljšala življenja ter izboljšala kakovost življenja težkim, pogosto kroničnim bolnikom.

⁷⁹ Vir: Evropska agencija za zdravila in Farmacevtski terminološki slovar.

⁸⁰ Vir: Zakon o zdravilih – ZZdr-2 (Uradni list RS, št. 17/14 z dne 7. 3. 2014) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravilih – ZZdr-2A (Uradni list RS, št. 66/19 z dne 5. 11. 2019).

⁸¹ Vir: Farmacevtski terminološki slovar.

Podobna biološka zdravila so izdelki, ki so biološko podobni izdelkom, za katere je že izdano dovoljenje za promet. Razvita so kot kopije originalnih bioloških zdravil, ko tem poteče patentna zaščita. So enako kakovostna, varna in učinkovita kot originalna zdravila, vendar so zaradi ugodnejše cene dosegljiva širšemu krogu pacientov. Kemično gre za proteine ali glikoproteine. Koncept biološke podobnosti, kot ga določa evropski zakon o zdravilih, zahteva najvišjo raven strokovnosti v znanosti, tehnologiji in logistiki.

Biotehnologija združuje vse tehnološke aplikacije, ki uporabljajo biološke sisteme, žive organizme ali njihove derivate z namenom ustvariti ali prilagoditi izdelke ali procese za specifično uporabo. Pri tehnološkem izkoriščanju biokultur povezuje mikrobiologijo, biokemijo in inženirske znanosti.

Rekombinantna tehnologija DNK se pogosto imenuje tudi gensko kloniranje ali genski inženiring. Informacija, potrebna za sintezo določenega proteina v človeku (zapis za želeni protein ali gen), se iz človekovega organizma prenese v drug organizem, največkrat v bakterijo, izolirane celice sesalcev ali kvasovke. Na podlagi sprejete informacije te nove celice izdelujejo večje količine proteinov ali glikoproteinov.

Biološki dejavniki so mikroorganizmi, celične kulture in človeški endoparaziti, ki lahko povzročijo okužbo, alergijo ali zastrupitev.

- Biološki dejavnik / gensko spremenjeni organizem iz 1. varnostnega razreda je tisti, za katerega je verjetnost, da povzroči bolezen pri ljudeh, minimalna, tveganje, da se razširi v okolico, pa zanemarljivo.
- Biološki dejavnik / gensko spremenjeni organizem iz 2. varnostnega razreda je dejavnik, ki lahko povzroči bolezen pri ljudeh in je lahko nevaren za delavce; tveganje, da se razširi v okolico, je majhno, v večini primerov pa je na voljo učinkovita preventiva ali zdravljenje.

GSO (gensko spremenjeni organizem) je organizem, v katerega genski material je z uporabo sodobnih metod biotehnologije vnesen točno določen gen za točno določeno lastnost iz drugega organizma. GSO so lahko mikroorganizmi (bakterije, glive, virusi), rastline in živali.

Biofarmacevтика je najsodobnejša in najhitreje rastoča veja farmacije. Svetovni trg bioloških zdravil raste dvakrat hitreje kot celoten trg zdravil. Biološka zdravila so zaradi zahtevnih raziskav in razvoja zelo draga. Podobna biološka zdravila pa so cenovno ugodnejša in tako dostopna širšemu krogu pacientov.

V Leku smo lasten razvoj v genski tehnologiji začeli že v 80. letih prejšnjega stoletja in ustvarili trden temelj za proizvodnjo rekombinantnih proteinov oz. biofarmaceutikov za humano uporabo.

Direktiva IED (Industrial Emissions Directive) o celovitem preprečevanju in nadzorovanju industrijskega onesnaževanja prenaša v slovenski pravni red Uredba o vrsti dejavnosti in naprav, ki lahko povzročajo onesnaževanje okolja večjega obsega. Enotna direktiva IED je nastala leta 2010 po združitvi direktive IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control) s šestimi drugimi, ki so urejale to področje, v slovenski pravni red pa je bila sprejeta leta 2015.

Poročilo o trajnostnem razvoju družbe Lek d.d. za leto 2024

Založnik: Lek d.d.

Uredništvo in svetovanje: Studio Kernel d.o.o.

Izvedba: Vladka Krese in Sabina Špiler

Fotografije: arhiv Lek d.d. in Sandoz BrandHub

Lek farmacevtska družba d.d.
Verovškova ulica 57
1526 Ljubljana
Slovenija

SANDOZ

